TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 1

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Kuyrukluyıldız Altında Bir İzdivaç

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

TÜRK EDEBİYATI

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR
KUYRUKLUYILDIZ ALTINDA BİR İZDİVAÇ

UYARLAMAYA KAYNAK ALINAN ÖZGÜN ESER
MİHRAN MATBAASI, İSTANBUL
1328 [1912]

Sertifika No: 40077

EDİTÖR
RÛKEN KIZILER

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

ESKİ YAZIDAN ÇEVİREN
PINAR GÜVEN

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM: NİSAN 2018, İSTANBUL
VI. BASIM: OCAK 2020, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-417-1

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel: (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLAYAN: ALİ FARUK ERSÖZ

Yükseköğrenimini tamamladıktan sonra Ankara Devlet Tiyatroları'nda dramaturgluk yaptı. Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde tiyatro kuramları tarihi, Antik Yunan'da tiyatro mitoloji ilişkileri derslerini üstlendi; doktorasını verdikten sonra üniversiteden ayrıldı. Çeviri yapmayı, yazı yazmayı sürdürdü, bir ara Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde "Mitoloji ve Batı Sanatında Mitolojik Temalar" derslerini verdi. Panait Istrati'den *Nerrantsula*, Friedrich Dürrenmatt'tan *Köpek Tünel Arıza*, Pierre Loti'den *Doğu'daki Hayalet* ile *Doğa Düşleri Sona Ererken* ve *Oxford Antikçağ Sözlüğü* yayımlanmış çevirileri arasındadır. Istvan Örkeny'den *Kedi Oyunu*, Ulrich Plenzdorf'dan *Genç Werther'in Yeni Acıları*, Henrik Ibsen'den *Yaban Ördeği* çevirileri ise sahnelenmiştir.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 1

Roman

kuyrukluyıldız altında bir izdivaç

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Ali Faruk Ersöz

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Günümüz Türkçesine Uyarlarken...

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç* adlı romanı onun hemen diğer romanları gibi ikili bir yapılanma sergiler: Bir yanda eski İstanbul mahalle hayatını yansıtan ve temelde mahallenin kadınları arasında geçen konuşmalardan oluşan renkli tablolar, diğer yanda yazarın öykülediği olay.

Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç'ı sadeleştirme çalışmasında komşu kadınlar arasında geçen konuşmaların, sade, günümüz okuru için rahatça anlaşılır olması nedeniyle özgün metne çokça müdahale edilmedi. Bugün artık kullanılmayan sözcükler değiştirildi, döneme özgü yerleşik, kalıplaşmış deyişlerse yine olduğu gibi bırakılıp dipnot düşülerek açıklandı.

Yazarın olayı öykülerken ve öyküleme içinde yer alan romanın iki kahramanı arasındaki mektuplaşmada kullandığı dil oldukça farklı, cümleler uzun, Osmanlıca sözcükler çok. Bu tarafın sadeleştirilmesinde günümüz Türkçesi olanaklarının elverdiği ölçüde özgün metnin cümle yapısı, tartımı, cümle içindeki ses uyumu korunmaya çalışıldı, zorunlu olmadıkça yeni sözcükler kullanılmasından kaçınıldı. Okura anlaşılır, ama özgün yapıya yakın bir metin sunmaya özen gösterildi.

Romanda değinilen Osmanlı İstanbul'undaki gündelik hayata dair birçok nokta, kimi semtler, caddeler, duraklar, haberler, güç anlaşılır bazı kavramlar dipnotları düşülerek açıklandı.

Sadeleştirmede yararlanılan temel kaynaklar Ferit Develioğlu *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Prof. Dr. İsmail Parlatır *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, İlhan Ayverdi *Kubbealtı Lugatı*, Mustafa Nihat Özön *Osmanlıca Türkçe Sözlük*, Şemseddin Sami *Kamûs-i Türkî*, Türk Dil Kurumu *Güncel Türkçe Sözlük* ve *Yazım Kılavuzu* ile Dil Derneğinin *Türkçe Sözlük* ve *Yazım Kılavuzu*'dur. Ayrıca Yavuz Unat'ın "Eski Astronomi Metinlerinde Karşılaşılan Astronomi Terimlerine İlişkin Bir Sözlük Denemesi" başlıklı çalışması[1] ile Mehmet Zeki Pakalın'ın *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*'ne başvurulmuştur.

Ali Faruk Ersöz

---

1 Yavuz Unat, "Eski Astronomi Metinlerinde Karşılaşılan Astronomi Terimlerine İlişkin Bir Sözlük Denemesi", *AÜ Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*: *OTAM*, Sayı: 11, Ankara 2000.

Sunuş

Gezegen kız kardeşleri içinde yerküremiz tam gençlik çağındadır. Hepimizin annesi, sonsuz fezanın karanlığı ve güneşin ışıkları arasında neşeyle yuvarlanarak ulaştığı ömrü hamdolsun bugüne kadar son derece sağlıklı ve zinde geçirdi. Şimdi bazı kuruntucular ağır bir hastalık, daha iyimser düşünenler, hissedilmeyecek denli hafif bir nezle geçireceğini haber veriyorlar.

Bundan dolayı niçin telaş etmeli efendim? Annemiz, yaratıldığı zamandan beri, devam eden o fezadaki nazlı salınışına bu uzun saçlı, bu oynak ve yoldan çıkmaya yatkın kız kardeşlerinin böyle yaklaşma cilvelerine kim bilir kaç defa uğramıştır. Fakat üzerinde bundan ileri gelen bir afet izi görmüyoruz. Emin olunuz bu defa da yine öyle olacaktır... Ne baş ağrısı ne nezle hemen hiçbir şey hissetmeyeceğiz. Sözlerimin ne derece doğru olduğunu beş mayısın ertesi günü yine şu satırlara göz attığınız vakit görecek, benim şimdi yaptığım gibi siz de o zaman bol bol güleceksiniz.

Hakikat böyledir de bu telaşlar, bu söylentiler, bu heyecanlar özellikle tanınmış, büyük imzalar altındaki o heybetli makaleler ne oluyor, diyeceksiniz. Ah efendim insanların hakikatleri kabulde inat ettiklerini bilirsiniz. Bu konuda size haddim olmayarak küçük bir nasihat vereyim mi? Hemcinslerimizin korktuklarından çok korkmadıkları şeylerden korkunuz ve sakınınız.

Ta vaiz efendilerden tutunuz da fen adamlarına kadar insanların okumuşları, filozofları, âlimleri de diğer kar-

deşlerini korkutma eğiliminden kendilerini alamıyorlar. Bir hakikat sevdalısı olarak böyle söylüyorum. Fakat bir romancı sıfatıyla öyle demeyeceğim. Diğer meslek sahipleri gibi sözün doğru ve yalan olma ihtimalinden bahsedeceğim ki bu da benim sanatımın hakkıdır.

Hilesini evvelce ortaya koyan bir hokkabaz gibi size hakikati böyle açıkça söyledikten sonra yine korkarsanız artık kabahat bende değildir.

7 Nisan sene 1326 [20 Nisan 1910]

Hüseyin Rahmi

1

Bedriye Hanım bahçe üzerindeki küçük odanın penceresinden bitişik komşunun tahta kaplamasına yumruğuyla heyecanlı heyecanlı vurarak haykırıyordu:

— Kardeşim Emine neredesin?!.. Pencereye gel, bak sana ne söyleyeceğim!..

Bir cevap alamayınca kendi kendine:

— Aman bu karı da ne miskindir. Kıyametler kopsa o kuytu odadan dışarı çıkmaz... İçeride kapanır kalır...

Yumruklarının şiddetini bir kat daha artırarak:

— Emine Hanım azıcık pencereye gel... Bak neler olacakmış neler? Dünyaya yıldız çarpacakmış... Merakımdan bir yerde duramıyorum... A, bak karı ses bile vermiyor. (Yumruğu daha şiddetle indirerek) Ölü müsün ayol?.. Azıcık kıpırda...

Emine Hanım yavaşça penceresini açıp başını dışarı çıkararak:

— Oğlanı yeni uyuttum. Vurma öyle hızlı hızlı... Ev temelinden sallanıyor...

— A daha neler?.. Benim yumruğumdan ev sallanır mı hiç?

— A nasıl sallanmaz? Tavanın aralıklarından pıtır pıtır tozlar dökülüyor... Bir iki gündür çocuk rahatsız. Çok huysuzlanıyor. Uyutuncaya kadar akla karayı seçtim.

— Haberin yok mu?

— Ne var? Yine Sıdkı karısını mı boşadı?

— Ay yere batsın Sıdkı da karısı da... Bu öyle karı boşamak falan meselesi değil. İş fena...

— Ne olmuş canım?

— Ortalık çalkalanıyor... Bursa'da sağır sultan duydu. Senin hâlâ bir şeyden haberin yok... Ah ne felaket...

— Ay yüreğimi oynatma öyle... Meraklanınca boğazıma bir şey tıkanıyor. Fena oluyorum. Evvelki kadar keder götüremiyorum. Pek acıklı bir şeyse söyleme rica ederim.

— Acıklının acıklısı. Evlere barklara şenlik. Dostlar başından ırak.

— Etme Bedriye, etme... İşte yüreğim gümbürdemeye başladı... Acaba hacı babama selamın kavlen[1] mi geldi? Söyle bayılacağım...

— Dünyaya kuyrukluyıldız çarpacakmış.

Emine Hanım "Tü tü" diye birkaç defa yakasına tükürerek heyecanını defetmeye uğraştıktan sonra:

— Aman ben de korkacak bir şey zannettim. Ne kadar telaşçısın kardeş... Çarpacaksa çarpsın... Ne var? Kapımı kapar, evceğizimde otururum. Bir yere çıkmam. Şimdi karılar "Nasıl çarpacakmış, bakalım?" diye sürü sürü seyre giderler... A gitmem, gitmem. İt köpek arasında çiğnenmeye vaktim yok...

Bedriye Hanım asabi bir kahkaha ile:

— Emine kardeş, sen ne kadar aptallaşmışsın? Hiç o koca cüsseli şey, o saçaklı raziye bu dünyaya çarpar da senin evin kalır mı ki kapını kapayıp da içinde oturacaksın?..

— Hanım benim evime bir şeycik olmaz. O helal parayla yapıldı. Kazasker[2] Efendi'nin Çarşamba'daki konağı yıkıldığı vakit onun kerestesiyle bina edildi. İçine kullandıkları yağhane direklerini sen görseydin şaşardın?.. Bu dünya yıkılır da yine bizim evimiz yerinde durur. Büyük zelzelede

1 Felç, inme.

2 Kadıasker şeklindeki çevrimyazı daha doğru olmakla birlikte قاضيعسكر kelimesinin aynı zamanda z gibi de okunan ض harfi ile yazılması sonucu dile kazasker şeklinde yerleşmiştir. Sözlük anlamı asker kadısı, ordu kadısıdır. Kazaskerler yalnızca askeri hukuka ait işlere bakmayıp, kendi bölgelerindeki başkaca idari işlerle de ilgilenirlerdi. 1785'ten sonra kazaskerlik asli niteliğinden çıkmakla birlikte Osmanlı'nın son zamanlarına kadar devletin en büyük memuriyetlerinden biri olmuştur.

ne kâgir binalar göçtü de evimizin bir kıymığı bile yerinden oynamadı... Tevekkelinin gemisi batmaz.[1] Sen merak etme...

— Emine sen ne kayıtsız kadınsın! Vallahi korkudan bu gece gözlerime uyku girmedi.

— Korkma... Hepsi yalan. Müneccim[2] uydurması. Ne çarpacağı var, ne bir şey! "Küll müneccim kezzâb."[3] Hacı baban daima öyle söylemez mi? Geçenlerde de öyle dediler. Yine bir kuyruklu görünmedi miydi? Çarpacak dediler. Gökten ateş yağacak dediler. Bilmem daha ne haltlar ettiler. Hiçbirinin aslı çıktı mı? Hay söyleyenlerin kemikleri çarpılsın inşallah... O geçenki kuyruklu için bir ucu yerde bir ucu gökte dediler. Atiye Hanım'ın evinden gözüküyormuş. Bir gece, akşam yemeğinden sonra oraya gittik. Şöyle Cerrahpaşa Camisi'nin yanına doğru havada iri, sorguç gibi bir şey gördük. İşte oymuş. Bu kadar lakırdı meğerse onun içinmiş...

Üst taraftaki komşu Emeti Hanım bahçe duvarının önünde dibi yukarı yani tersine konulmuş bir eski küfenin üstüne çıkarak kınalı saçlarını gösterip:

— A çocuklar nedir telaşınız? Vıcır vıcır yine orada ne ötüşüyorsunuz?

Bedriye Hanım — Kuyrukluyu söyleşiyoruz Emeti Hanımcığım...

Emeti Hanım — Hangi kuyrukluyu?

Bedriye Hanım — A kaç tane var kadınım?

Emeti Hanım — Kaç tane istersen? Sokak dolusu var.

Bedriye Hanım — Biz o sokaktaki kuyrukluları söylemiyoruz canım... Gökteki kuyrukluyu konuşuyoruz. Birkaç haftaya kadar dünyaya çarpacakmış, diyorlar...

Emeti Hanım — Siz gökteki kuyrukludan korkmayınız. Yerdekilerden korkunuz. Bu berikiler daha tehlikeli...

---

1 Eski yazıyla tevekkül ve tevekkel aynı şekilde yazıldığı için çevrimyazıda tevekkel demek anlamca daha uygun düşüyor, tevekkel tevekkül eden demektir, tevekkelinin gemisi batmaz, önlemini alıp sonucu Allah'a bırakan zarara uğramaz anlamına gelen bir deyimdir.

2 Yıldız falcısı.

3 Külli müneccimin kezzab, bütün müneccimler yalancıdır.

Bedriye Hanım hayretle:

— Bu yerdekiler hangileri a kuzum?

Emeti Hanım — Hangileri olacak? Guguruklarının[1] tepelerine yalancı pırlantadan birer iğne iliştirip çarşaflarının eteklerini birer arşın[2] yerlerde sürüyerek sokaklarda gezen kuyruklular...

Bedriye Hanım — İlahi Emeti Hanımcığım, kıyametler kopsa sen yine böyle gençlerle uğraşmaktan vazgeçmezsin... O zavallı hanımların kuyruklu olup da kime çarptıkları var?

Emeti Hanım hiddetle:

— Nasıl? Nasıl?.. Onların çarpmasına uğrayıp da az delikanlı hurdahaş olmadı?..

Emine Hanım hafif hafif gülerek:

— Yıldız çarpıp da kıyamet kopacak diyorlar da bak bu kadın hâlâ ne düşünüyor?..

Emeti Hanım kırgınlıkla başını duvarın üzerinde biraz daha uzatarak:

— Düşünürüm elbet... Yeğenimin oğlu Behçet'e geçenlerde böyle yapma pırlanta iğneli kuyruklunun biri çarpmış da oğlan üzüntüsünden kendini az kaldı bahçedeki dut ağacına asıyordu. Yazık değil mi? Yirmi ikisinde tosun gibi delikanlı...

Bedriye Hanım — Şimdi öyle şeyler düşünülecek zaman değil... Bu yukarıki yıldız çarparsa hepimiz tuz ile buz olacakmışız...

Emeti Hanım — Sus kızım içim fena oldu... Kim söylüyor onu?..

Bedriye Hanım — Ulemalar[3] kitapta[4] yerini görmüşler...

---

1 Osmanlı kadınlarının saçlarını tepede toplayarak yaptıkları yüksekçe topuz.

2 Çeşitlerine ve kullanıldığı yere göre değişiklik gösteren eski uzunluk ölçüsü. Mimari arşın yaklaşık 75 cm, çarşı arşını yaklaşık 65 cm'dir.

3 Ulema, âlim kelimesinin çoğul hali olup bilginler anlamına gelir, ulemalar halk ağzında çoğul bir kelimenin Türkçe çoğul takısı eklenerek bir kere daha çoğullaştırılmış şeklidir. Burada din bilginleri anlamında kullanılmıştır.

4 *Kuran-ı Kerim* kastediliyor.

Emeti Hanım — Sen sakla rabbim cümle ümmet-i Muhammedi[1] bu Emeti kulunu da... Kıyamet alametleri... İşte ben yine söylerim bu gökteki kuyruklu yerdekilerin şerlerinden ortaya çıktı. Geçen sene Dizdariye taraflarında bir paşanın katırı doğurdu dedilerdi de inanmadıydık. İşte bakınız doğruymuş... Demek ki vakitler yakın... Yapı da pek çoğaldı. İşte bu birkaç şey kıyamet alametidir. Biz büyükbabalarımızdan, analarımızdan öyle işittik.

Emine Hanım'ın kızı Mebrure birdenbire odaya annesinin yanına girerek sorar:

— Anne ne konuşuyorsunuz?

— Yavaş kızım kardeşin uyanacak... Sanki bu dünyaya bir kuyrukluyıldız çarpacakmış da hepimiz tuzla buz olacakmışız... Gel bak dinle onu anlatıyorlar...

— Ay ben korkarım anne. Ne vakit çarpacakmış?

— Bilmem. Gel de sor...

Mebrure pencereden başını uzatarak:

— Bedriye Hanım teyze... Kuyruklu bize ne vakit çarpacakmış?

— Önümüzdeki mayısın bilmem kaçında... Sabaha karşı çarpacakmış diyorlar.

Emine Hanım — Çarpacağını böyle günüyle saatiyle nasıl biliyorlar? Kuyruklu filan günde filan saatte çarpacağım diye bu dünyaya telgraf mı göndermiş?..

Emeti Hanım duvarın arkasından haykırarak:

— İnanmayınız... inanmayınız... "Küll müneccim kezzâb" büyülerine at nalı, tavşan başı... Yine büyük bir büyü yaptılar da onu tutturmak için bu koskoca yalanı ortaya kapıp salıverdiler.

Bedriye Hanım — Yalan değil... Yalan değil... Ben kuyruklunun resmini gördüm...

Emeti Hanım — Ay nerede gördün?.. Aman... Aman bu zamane insanlarının yapmayacakları yok... Ne çabuk resmini çıkardılar?

---

1 Bütün Müslümanları.

Bedriye Hanım — Telgrafçıların evinde gördüm. Bilirsiniz ya? Onların oğlu İrfan Frenkçe okur. Önüme bir büyük kitap açtı. İçinde bütün yıldızların, ayların, güneşlerin resimleri var...

Emeti Hanım — Ah tevekkeli değil cenab-ı mevlanın sırlarına ermek için böyle gökteki ayların, yıldızların resimlerini çıkarınca işte sonu böyle olur. Bize kuyruklusu da çarpar kuyruksuzu da...

Bedriye Hanım — Bu kitabın içinde ne yok... Ne yok... Ne yok hanım... Birçok tekerlekler, yarım aylar, bütün aylar... Âşık yolunu şaşırdı gibi... Endişe gibi çizgiler[1]... Üç köşeli, dört köşeli şekiller... Anasına babasına pay veren çiçeğine[2] benzer bir şeyler... Tentene gibi, Hristo teyeli[3] gibi kıvrıntılar... Sümüklüböcek gibi, solucan gibi hayvancıklar... İrfan Bey hep onları adlarıyla sanlarıyla anlatıyor... O kitapta kuyruklu bir tane değil ki dolu... Hepsinin zamanı varmış... Kimisi on senede, kimisi yirmi, otuz, kırk, elli, altmış, yüz daha bilmem kaç sene gelip gelip bizim dünyanın yanından geçerlermiş...

Emeti Hanım üzüntüsünden birkaç defa geğirerek:

— Aman aman geçsin. Kimseyi incitmeden geçsin... İki gözüm bizden ırak olsun.

Mebrure — Anne biz de gidip kuyruklunun resmine bakalım... Kedi kuyruğu gibi mi? Karaman[4] kuyruğu gibi mi acaba?

Emeti Hanım — Gecenin birinde gelip de çatarak evlerimizin damlarını gümbür, gümbür başımıza indirirse kedi kuyruğunu o zaman sen görürsün... Aman bu şimdiki tazeler... Ne işitirlerse hemen görmeye kalkan bu deli kızlar...

Bedriye Hanım — İrfan Bey kitaptaki birçok kuyrukluların içinden bir tanesini parmağı ile göstererek, "Gelip de bize çatacak diye korktuğumuz haspa işte bu" dedi...

---

1 Örgü ve nakış modeli adlarıdır.

2 Aslanağzı.

3 Çaprazlama teyel.

4 Kuyruğu iri ve yağlı bir koyun türü.

Emeti Hanım — Kız nasıl şey tarif et?.. Meraktan çatlayacağım... Ben de gidip göreyim bari...

Bedriye Hanım — Ah nasıl tarif edeyim anacığım... Denizkızı gibi mi desem?.. Ankara keçisi mi? Yoksa Van kedisi gibi mi desem, işte öyle saçaklı bir kafa... Badem gibi çekik çekik gözler... O taranmış, keten gibi beyaz nurlu saçlar... Ta topuklara kadar inmiş...

Emeti Hanım — Kız ihtiyar mı? Ak saçlı mı?

Bedriye Hanım — A ihtiyar elbet... Adeta akbaba... O kitapta yazıyor, bilmem kaç yüz yaşındaymış...

Emeti Hanım — Bize dokunmasın da cenab-ı mevla daha uzun ömürlü etsin...

Mebrure — Anne ne olur biz de gidip görelim...

Emine Hanım — Gideriz. Görürüz. Gürültü etme... Haydar uyanacak...

Bedriye Hanım — Adı da var. Dur bakayım neydi?.. Şey, halamın yıldızı...

Emeti Hanım — Ah çarçabuk kuyruklu ile hısım akraba oluverdiler... Onların halasıysa iki gözüm benim de teyzem olsun bize dokunmasın...

Mebrure — Benim de büyük anam olsun...

Bedriye Hanım — Benim de kaynanam olsun bari...

Hep bir ağızdan bir kahkaha salıverdiler. Gürültüden salıncakta Haydar uyanır... Bir ağlama, bir yaygaradır başlar... Emine Hanım pencereden çekilip çocuğu sallayarak:

Uyandı oğlan a dostlar ninni
Haydi gidin hoşoşlar ninni
Benim yavrum uyuyacak ninni
Gülüşmeyin hanımlar ninni
E... e... e... e... e...

Emeti Hanım — Kızım Bedriye, kuyrukluyu kaynanana benzetme eğer hırçınlığı ona çekerse maazallah bu dünya altüst olur...

BirikincikahkahasağanağıbaşladığıesnadaEmetiHanım'ın başı birdenbire duvarın arkasından kaybolur. Sesi kesilir.

Bedriye Hanım, Mebrure'ye hitaben:

— A hatuna ne oldu? Birdenbire lakırdıyı kesti. Ortadan kayboldu. (Haykırarak) Emeti Hanımcığım düştün mü? Ne oldun?

Emeti Hanım biraz derinden:

— Ah ne olacağım!.. Üstüne bastığım çürük küfenin dibi çıktı. Göğsüme kadar içine gömüldüm. Ne kalça, ne kuyruk sokumum kaldı... Hep sıyrıldı. Hurdahaş oldum şöyle hurdahaş. Nene lazım senin a alık kahpe küfeye çıkıp da komşularla çene yarıştırırsın...

Bedriye Hanım — A vah vah... Gördünüz mü zavallının başına geleni?.. Evde kimse yok mu Emeti Hanımcığım?..

Emeti Hanım — Yok ya! Oğlan mektepte... Hayriyem de etekliğinin etrafına makine çevirmeye Bedestanlıların evine gitti...

Bedriye Hanım esefle:

— A onlar gelinceye kadar ne yapacaksın küfenin içinde?

Emeti Hanım inleyerek:

— Ah ne yapacağımı bilir miyim yavrum?.. Kapana tutulmuş fare gibi bunun içinde oturacağım...

Bedriye Hanım — Şöyle biraz çalış çabala bakalım belki çıkarsın.

Emeti Hanım sağına soluna kıvranıp çıkmaya uğraşarak:

— Ah mümkün değil... Küfenin ağaçları böğrüme batıyor... Tıpkı kapana benziyor... İçine girmesi kolay da çıkması güç... (Ağlamaya başlayarak) Ne yapacağım ben şimdi?..

Emine Hanım salıncağın başında ninnisine devamla:

Pek yaramaz susmuyor ninni
Ne desem uyumuyor ninni
Kuyrukludan korkmuyor ninni
E yavruma e... e... eh...

Mebrure pencereden başını uzatabildiği kadar uzatarak komşuya doğru sarkıp:

— Bedriye Teyze yıldızın gözleri tarif ettiğin kadar "sahi" güzel mi?

Bedriye Hanım — Pek alımlı... Çizgili çizgili... Görsen?

Mebrure — Ya saçlar?

Bedriye Hanım — İpek gibi beyaz... Uzun mu uzun... Topuklarını dövüyor.

Mebrure — Ay bir kere görsem meraktan çıldıracağım...

Emeti Hanım küfenin içinden haykırarak:

— Orada vıcır vıcır ne konuşuyorsunuz? Ben bu cehenneme bir kere düştüm. Bana oldu olacak. Burada bunalıyorum. Benimle de konuşunuz bari de biraz eğleneyim... Sıkıntıdan patlayacağım...

Bedriye Hanım — O küfenin içinde ne kadar duracaksın?..

Emeti Hanım — Birisi gelip de beni kurtarıncaya kadar...

Bedriye Hanım — Ne vakit gelecekler?

Emeti Hanım — Allah bilir...

Bedriye Hanım — Kapı çalınırsa kim açacak?

Emeti Hanım — Ervâhîler...[1]

Bedriye Hanım — Hayriye Hanım'da anahtar yok mu?

Emeti Hanım — Var...

Bedriye Hanım — Eh öyleyse isabet... Fakat o gelinceye kadar anacığım sen üşüyeceksin...

Emeti Hanım — Yarı belimden aşağısı buz kesildi. Dondum zati... Bütün yellerim kulunçlarım ayaklanacak...

Mebrure — Hanım teyze, halamın yıldızı sakallı mı? Bıyıklı mı?

Bedriye Hanım — Sakalı bıyığı belli değil ki... Yüzü gözü tüy içinde...

Emeti Hanım — Bedriye kızım kuyrukluyu Mebrure'ye pek methetme... Baksana bıyıklı mı diye soruyor. Erkek zannediyor. Şimdiki tazelerin gönülleri pek arsız... Belki seviverir... Aya güneşe âşık olan budalalar çok...

Mebrure küskün:

---

1 Ruhlar âleminin mensupları.

— Emeti Hanım'ın da söylediği lakırdıya bakınız... Ben onun için mi sordum?

Emeti Hanım birdenbire feryada başlayarak:

— Ay gördünüz mü başımıza gelenleri?

— Ne oldun anneciğim?..

— Ne olacağım... Kız bugün yemek pişirdi. Sahanlara kurtardı. Taşlığa dizdi. Komşuya gitti. Bahçe kapısı açık kalmış. Kediler birer birer içeri giriyor. Bir şeye yanmam efendi baban sütlaç istedi. Bizim kız içine vanilya koydu. Yumurta sarısı çalkadı. Tabakların üzeri birer parmak kalınlığında sapsarı kaymak tutmuştu. O canım yemekler bugün kedilere kısmet olacak. A işte bak... İşte bak muhacirlerin kuyruksuz da girdi... Aman bir mundar kedi daha girdi. Uyuz mudur? Nedir? Kapları da yeni kalaylattıktı... Ah bugün bana olanlar kimseciklere olmadı... Hayriyem de Bedestanlıların evinde yıllandı kaldı. Şimdiye kadar seksen etek bastırılırdı.

Emine Hanım ninninin perdesini dikleştirerek:

Bakın neler olacak ninni
Kuyruklular çarpacak ninni
Susun oğlum uyuyacak ninni

Emeti Hanım küfenin içinden:

— Çocuklar yanık yanık bir ses geliyor. O nedir?

Mebrure — Annem Haydar'a ninni söylüyor...

Emeti Hanım — Annenin sesi ne kadar yanıkmış... Bana pek dokunuyor. Bizim sütlaçların ruhuna ağıt düzüyorlar zannediyorum... Kediler şimdi içeride hepsinin canına okuyorlar... (Evin içerisine doğru kulak vererek) A... Bedriye kızım çat çat çat... Bizim sokak kapısı çalınıyor. Sizin cumbadan bizim kapı gözükür. Baksana kim geldi? Bir yabancı olacak...

Bedriye Hanım cumbaya koşarak kendi kendine:

— A bakkal gelmiş... Kucağında kalıp kalıp sabunlar... (Cumbadan seslenerek) Ayol bakkal o kapıyı nafile çalıyorsun...

Bakkal — Evde kimse yoh mu ki?

Bedriye Hanım — Emeti Hanım evde ama zavallı kadın küfeye düştü. Sana kapıyı açamaz ki...

— Ne mırıldanıyon anlayamadım?

— Emeti Hanım küfeye düştü. Sana kapıyı açamaz diyorum.

— Zabahlayın bunun burasında şahalaşmaya gelmedim. Dükkânda işim var. Haydi söyle ki çabuh kapıyı açsın...

— A... deli... İşim yok da sanki sabahleyin seninle şakalaşacağım... Hatun küfeye düştü diyorum da inanmıyor...

— Baha bah küfeye mi düştü? Koça karının küfede ne işi var canım? Aman maassâbirîn[1]...

— Duvarın kenarında küfenin üzerine çıkmıştı da bizimle kuyrukluyıldızı görüşüyordu. Sonra nasılsa içine gidiverdi.

— Kuyruhludan korkusundan mı küfenin içine kaçtı? Hele bir yol şu kocakarının ahlına bah... Kuyruhlu bu dünya ile dalaşıncah küfenin içine giremez diye mi belleyor ki?.. Adam divanelik de dürlü dürlü... Kocakarılar çan korkusuyla şimdiden küfelere kaçarlarsa gençler, tazeler nerelere tıkılmaya savaşacaklar?.. Küfeye girmekle bu belanın bir çaresi bulunsa bizim yumurta küfeleri birer mecidiyeye[2] satılırdı ya! Hepimiz birer küfeye, fuçuya tıkılıp otururduh... Benim için küfeye girmeye ne lüzum... Batahçı müşteriler beni çohtan kafese koydular gitti... Söyle o Emeti kadına küfeden çıksın da kapıyı açıp bu sabunları elimden alsın...

— Aman alık musibet sen de... Söz anlar bir adam gibi ben de durdum da seninle çene yarıştırıyorum... Kadın küfeden çıkamıyor diyorum sana...

— Kedi yavrusu mu bu? Koskoca karı küfeden çıkamaz mı?

— Çıkamıyor işte...

— Ne olacah? Ne zamana kadar küfenin dibinde oturacah...

---

1 Burda “Allahım sen sabır ver” anlamında.

2 Sultan Abdülmecid zamanında çıkarılan yirmi kuruş değerindeki gümüş sikke.

— Kızı komşudan gelinceye kadar...

— Adam bırah sen de... Maassâbirîn... Ahşamdan bozayı çoh içip kocakarı serhoş mu oldu? Ne oldu ki küfeye düştü. Onun çıkışını beklemeye vaktim yoh. Aç kapıyı ben sabunları size bırakayım da... Dükkâna işime varayım...

Bakkal sabunları Bedriye Hanım'ın evine bırakıp kendi kendine:

— Bir kuyruhlu lafıdır çıktı... Kuyruhludan daha meydanda bir şey yoh a... Ondan evvel herkes gelip bana çatıyor... Bakkal duydun mu? Perşembe günü çatacahmış. Frenk gazataları yazmış... Şık beyinin biri de geçen günü gazeteyi eline almış bağa göstertiyor... Bakkal bah, dedi... Bahdım... Kağdın üstüne trampo[1] makası gibi birbirinin içine tolanıh çızıklar çizmişler... Karpuza benzer yuvarlahlar oturtmuşlar... Onların aralarına birkaç da uzun telli çalı süpürgeleri dolandırmışlar. Şık beyi bağa sordu. Bu şehullerden ne anlayon, dedi... Ne anlayacağım? Bu çalı süpürgeleriyle bu yuvarlahları süpürüp ortalığı temizleyecekler dedim. Şık güldü. Sanki o yuvarlahlar hâşâ... Sümme hâşâ[2]. Bizim üzerinde oturduğumuz bu dünya imiş de o çalı süpürgeleri de kuyruhlular imiş... Hepsi birer çeşit divane canım. Avrupalı, bir yuvarlah çizip de "İşte dünya budur" derse herkes oğa inanıyor. Ben şu fucudaki gül gibi sibir yağına[3] halistir diye bin yemin ediyorum da kimse inanmıyor. Sonra şık ağnattı. Bizim dünya şu çizginin üzerinden gidecek, kuyruhlu da işte buradan geçecek... Birbirine rastlayıp horoz gibi gagalaşacaklarmış. Tövbeler olsun. Gel de bu ıvır zıvıra inanabilirsen inan bahalım. İnsanlar birbiriyle tepişirler boğuşurlar. Amenna... Her gun kaç danesini görüyom. Hükümetler birbiriyle cenkleşirler amenna. İçaponla Urusun yaptığı gibi. Şu yıldızlarla dünyalar da birbiriyle çarpışırsa şu bakkalların hali neye varacak canım? Kıyamet kopacak deyi borca hesaba yanaşan yoh... Yaz deftere yaz

1 Tramvay.
2 Mümkün değil, olamaz ama tövbe tövbe...
3 Sibirya'dan gelen yağ.

deftere. Kuyruhlu çarpacahmış diye aç durulmaz ya... Herkesin yemesi içmesi yine yolunda. Birtahım ohumuşların fikrince... Guya, kuyruhlunun çekirdeği bize tohunmayacakmış da bizi saçına dolayıp götürecekmiş... Kuruüzüm gibi kuyruhlunun çekirdeklisi. Çekirdeksizi de varmış. Ben bakkalım ama bugüne kadar böyle olduğunu bilmiyordum. Çünküleyim alup sattuğum mal degül... Şık beyi bana o çızgıları, yuvarlahları gösterdikten sonra kıyamet kopacakmış deyi bir de diskur okudu... Sonra da pirincin, şekerin okkasını[1] soruyor. Baha bah, kurnaza bah... Kıyamet, alamet falan deyüp de beni karmanyolaya sokacah[2]. Beş on kalem mal dolandıracah... Teslikattan[3] sonra bir de bu kuyruhlu çıkınca bakallıkta iş kalmadı gayrik. Yağ, fasulye, pirinç satan çoğaldı. Kalemde[4] iş kalmayıncah herkes bakallığa özeniyor. Bittih... Eski müşterilerimden çoğu veresiye defterine yanaşmıyorlar. Efendi eski borçlar ne olacah? deyi sorunca "Biz kardonun dışına çıhtıh. Bize bir laf dime gayrik" deyip cevap ediyor. Biz evvelden müşteriye mal verirken kardo ile mi verirdih? Bunun ne içini biliyorduh ne dışını. Bu kanunu koyan efendiler biraz da bakkal hakkını gozutmeli değüller miydi? Bırah canım bırah... Kimseye bir laf denmiyor ki. "Biz teslikatzede olduh"[5] deyip lafın içinden çıkıyorlar.

Bakkal böyle söylene söylene gitmekte iken Bedriye Hanım yine bahçe üzerindeki odaya döndü. Duvarın arkasında küfede, o ıstırap tuzağında zavallı Emeti'yi, adeta uzun uzun ağlamakta bulunca sordu:

— Anacığım ne ağlıyorsun?

— Ben ağlamayayım da kimler ağlasın kızım?

— Duvardan aşıp da seni kurtarayım bari...

---

1 Osmanlı döneminde kullanılan 1,282 kg'ye denk ağırlık ölçüsü birimi.

2 Burada, bir fırsat yakalayıp beni soyacak anlamında.

3 Doğru biçimi tensikat, kadro düzenlemesi, memur fazlasının işten çıkarılması.

4 Resmi dairelerde yazı işlerinin yürütüldüğü yer.

5 Tensikata uğradık, işten çıkarıldık.

— Ah bundan sonra beni kurtarmak kaç para eder. Olan oldu. Biten bitti...

— Bir tarafın mı incindi? Ne oldu?

— Ne olacak, aygır gibi kediler, bütün yemeklerimizi yediler. İçtiler. Çekildiler... Kuyruksuzun ağzı, burnu, bıyıkları bütün sütlaç içindeydi. Bizim soysuz Ceylan da yabancı kedileri dövüp evden kovacağına onlarla birlik oldu. Tıka basa karnını doyurdu. Bakınız incir ağacına çıktı yalanıp duruyor... Tımarsız yezid... Muhacirlerin güdük kedisi kendi evlerinde hiç karnını doyurmaz... Konudan komşudan böyle hırsızlıkla, avcılıkla geçinir... Kendi evlerinde ne yiyecek... Hanımları bulamıyorlar ki ona versinler... Pek avcıdır. Bizim bulaşık çukurunun başında bekler de her gün birkaç tane yakalar... Bizim Ceylan tutmaz, kör olası... Fareler gözünün önünden gelip geçerler. Hep yanında piyasa ederler de başını çevirip de bakmaz bile... Ama böyle hazır yemek oldu mu lüp lüp yutar... Şu küfeden kurtulunca inşallah bu kediyi bekçinin eline vereyim de imarete[1] attırayım... Bizim kapıyı çalan kimmiş kızım?..

— Bakkal...

— Ha sabun getirecekti...

— Getirmiş, ben bizde alıkoydum...

— İyi ettin... (Yine kulağını kapıya vererek) Yavrum Bedriyem bizim kapı yine yıkılıyor... Kimdir o acaba böyle terbiyesiz terbiyesiz kapı çalan...

— Dur gidip bakayım...

— Bizim ev öyledir. Akşamlara kadar hamam gibi işler... Hep gelenler abur cuburdur... Kapı açmaya koşmalı. Sonra da çene yarıştırıp yürek tüketmeli.

Bedriye Hanım cumbaya gidip dönerek:

— Merak etme Emeti Hanım... Kapıyı çalan dilenci...

— Hay yetişmesinler... Ne de çok, ne de çok, köklerine kibrit suyu. Yedisinden tut da yetmişine kadar her yaşta her boyda var... Akşamlara kadar işleri güçleri elâlemin kapı-

---

1 Yoksullara, medrese öğrencilerine vd. yemek vermek üzere kurulmuş bir aşevi.

larını aşındırmak. İçlerinde öyle edepsizleri var ki sadaka alamayınca insana sövüp saymaya kadar varıyorlar... (Haykırmaya başlayarak) Kızım Bedriye bana müjde deyiniz, gözün aydın deyiniz...

Bedriye Hanım — Ne oldu Emeti Hanım?

Emeti Hanım — Ne olacak?.. Sokak kapısı açıldı. Hayriyem geliyor... Oh çok şükür bu çıkmazdan kurtulacağım...

Hayriye Hanım taşlığa kadar geldikten sonra bir yaygara koparalarak:

— Ah a dostlar nedir bu evin hali? Ne var, ne yok kediler hepsini silip süpürmüşler... Ağza koyacak çöp bırakmamışlar... Annem nerede acaba? Bir yerde uyuya mı kaldı? Yoksa komşularla çene yarıştırmaya bahçeye mi çıktı?

Emeti Hanım bahçeden elemli bir feryat ile:

— Yetiş yavrum... Yetiş... (Ağlayarak) Anneciğinin halini görme... Dipsiz küfelerin içine düştüm. Tekir balığı gibi sepetlere tutuldum. Çürükler, bereler içinde kaldım... Gel... Hayriyem gel... Vücudum koçan kesildi. Dondum. Anacığını kurtar...

Hayriye Hanım bahçe kapısının önüne gelerek büyük bir hayretle:

— A ilahi anne!.. Bozdun mu ayol? Bugadalık çamaşır gibi kırık küfenin içine niye girdin öyle?..

— Hah bak işte gördün mü? Evlat olacak... "Anne bu kazaya nasıl uğradın?" demiyor da... Beni buraya kendi keyfimle girmiş zannediyor.

— Seni birisi tutup da zorla bu küfeye tıkmadı ya? Elbette kendi kendine girmişsindir.

— Aman nasıl girdimse girdim. İşte şimdi çıkamıyorum. Beni bir ayak evvel kurtar buradan...

Hayriye Hanım annesini bin yaygara, bin çığlıkla küfenin ağaçları arasından kurtarır. Emeti Hanım topal topal yürüyerek:

— Oh yarabbi şükür kurtuldum ama bak şimdi de yanımı belimi alamıyorum. Her tarafım tutulmuş... Evin içinde akşama ağzımıza koyacak çöp de kalmadı...

Hayriye Hanım — Aman anne yiyecek içecek neme lazım benim... Birkaç yumurta kırar yeriz... Bedestanlıların evinde kuyrukluyu pek fena söylüyorlar... Ne yapacağız?

Emeti Hanım komşuya seslenerek:

— Bedriye Hanım kızım hu...

— Ne var Emeti Hanım?.. Kurtuldun mu?

— Kurtuldum... Kurtuldum...

— Ee gözün aydın geçmiş olsun...

— Nasıl gözün aydın a yavrum?.. Hayriyem kuyrukluyu anlatıyor. İş fenaymış... Pek fena... Kız söylerken kederinden hep gözleri doluyor...

Mebrure penceresinden sorar:

— Bedriye Hanım teyze ne olmuş?

Bedriye Hanım — Halamın yıldızı için söylüyorlar... Artık lamı cimi kalmamış[1]... Geliyormuş... Çarpacakmış...

Mebrure, korkudan dudakları morarıp titrer bir heyecan hâli içinde:

— Hanım teyze nasıl?.. Ne vakit?.. Aman fena oluyorum.

— Gel dinle... Dinle... (Öteki komşuya seslenerek) Emeti Hanım... Hayriye Hanım anlatsın. Pek merakta kaldık. Biz de işitelim. Neler duymuş?

Emeti ile Hayriye dipsiz küfeyi duvarın kenarına yan yatırıp ikisi de üstüne çıkarlar. Hayriye kulağına gelenleri büyük ciddiyetle anlatmaya girişerek:

— Kuyruklunun velvelesi bütün cihanı tutmuş. Bu mayısta çarpacakmış... Şimdiden hazırlığa başlamışlar...

Bedriye Hanım — Ne hazırlığına?

Hayriye Hanım — Sultanahmet, Bayezid meydanlarına seyirciler için kerevetler[2] kurulacakmış... Kırkar paraya[3] seyrettireceklermiş...

Bedriye Hanım — A hazen kebira[4]... Alay[5] mı bu?

---

1 Kesinmiş, değişmezmiş.
2 Üzerine minder ve şilte konularak oturulan tahta sedir.
3 Osmanlı'da liranın yüzde biri bir kuruş, kuruşun kırkta biriyse bir paraydı, dolayısıyla kırk para bir kuruş etmektedir.
4 Allahım sen büyüksün!
5 Özel günler vesilesiyle düzenlenen debdebeli, şatafatlı özel törenler ya da tören geçitleri.

Hayriye Hanım — Alaydan daha iyi olacakmış... Gökten üzerimize kangal kangal fişekler, dahmeler[1], mahtablar[2] yağacakmış... Donanma[3] gibi olacakmış...

Mebrure biraz korkuyu unutarak:

— Ay anne biz de gideriz değil mi?

Emine Hanım — Sus patlama aman... Oğlan uyudu... Gürültü etme.

Emeti Hanım — İşte gördünüz mü? Hanımlara iş, erkeklere de masraf çıktı... Şimdi kadınlar kim bilir bu donanma için ne süslü çarşaflar yapınırlar!..

Bedriye Hanım — Hani ya kuyruklu çarpınca bu dünyada kimse kalmayacak diyorlardı? Bir felakete mi uğrayacağız? Yoksa şenlikli mi olacak? Anlayamadım...

Hayriye Hanım — Birkaç türlü rivayet var... Bir rivayete göre Frengistan'a[4] çarpacakmış, burada bize bir şey olmayacakmış...

Emeti Hanım — Oh yarrabi şükür...

Bedriye Hanım — Tanrım bizi esirgesin...

Hayriye Hanım — Bir rivayete göre de çarpmayacakmış... Yalnız kuyruğu dokunacakmış...

Mebrure — Biz kuyruğunu okşarız, severiz de bize bir şey yapmaz.

Hayriye Hanım — Nasıl yapmaz? Kuyruğu zehirliymiş...

Bedriye Hanım — Yılan mı bu ayol?

Hayriye Hanım — Zehirliymiş... Dokunduğu kimseleri sam rüzgârı vurmuş gibi telef edecekmiş... Kibarlar demir kapaklı mahzenlere girmeye hazırlanıyorlarmış... Fazlıpaşa'daki Binbirdirek'in tepe deliklerini kapatıp içine birer lira duhuliye[5] ile adam koyacaklarmış...

---

1 Donanma geceleri havaya atılan bir tür fişek.

2 Yandığı zaman çevreye ay ışığına benzer sarı ya da mavi ya da pembe bir ışık saçan fişek ya da kibrit.

3 Osmanlı'da şenlik vesileleriyle devlet daireleri, evler, dükkânlar, meydanlar süslenir, geceleri kandiller yakılır, meydanlarda havai fişekler atılırdı. Buna donanma denir.

4 Frenklerin ülkesi, Avrupa.

5 Giriş ücreti.

Emeti Hanım — Parası olmayanlar ne yapacaklarmış?

Hayriye Hanım — Parası olmayanları kim düşünür ilahi anne!..

Emeti Hanım — Biz de bodrumu hazırlayalım bari. Deliği deşiği tıkanırsa mahzen gibidir.

Bedriye Hanım — Biz de efendiyle gusulhaneye[1] gireriz. Hiçbir tarafa penceresi yoktur.

Mebrure — Anne biz de kömürlüğü boşaltalım. Tekiri de beraber alalım. Zavallı zehirlenmesin...

Hayriye Hanım — Bu gece bütün mahallenin kadınları Galip Beylerin evine toplanacaklarmış... Orada bu kuyruklu hakkında "bir konferans" vereceklermiş.

Emeti Hanım — Ha işte tamam... Kontrans montrans diye o cingöz oğlanlar kadınları bir âlâ seyredecekler... Ben o İrfan'ın ağabeysi Ragıp'ı bilmez miyim? Eskiden beri gökyüzüyle bozmuştur... Koca bir dürbünü vardı. Tahtaboşa[2] çıkarıp da ayı, yıldızları seyretmez miydi? Hani ya evvelki idare[3] zamanında: Efendim bu herif dürbünüyle Yıldız'a[4] bakıyor diye jurnal etmediler miydi? Bilmem kaç gün hapis yattı. Anasının yüreğine iniyordu. Sonra dürbünü mürbünü ortadan yok ettilerdi. Baksana şimdi yine meydana çıkarmışlar...

Bedriye Hanım — Herkeste bir telaş... Bakkal bile fitili almış... Sabun getirdiği vakit neler söylediğini işitseydin güle güle bayılırdın.

Emeti Hanım — Ne diyor kızım? Ne diyor?

Bedriye Hanım bakkalın konuşma tarzını taklide uğraşarak:

— "Bağa bah... Aman canım bavvvv... Çatacahmış... Batacahmış maassâbirîn" deyip duruyor.

---

1 Eski evlerde gusletme ya da yıkanma amaçlı zemini çinko kaplı küçük oda.

2 Eski evlerin damlarında tahta döşeli, kimi zaman çinko döşeli bir çeşit teras, çamaşır sermek için ya da yaz geceleri oturmak için kullanılırdı.

3 Sultan II. Abdülhamid'in hüküm sürdüğü istibdat dönemi.

4 Sultan II. Abdülhamid'in sarayının bulunduğu semt ve adını o semtten alan saray: Yıldız Sarayı.

Ana kız, Bedriye Hanım'ın bu taklitçiliğine o kadar güler ki vücutlarının sarsıntısından ayaklarının altındaki çürük küfe göçerek ikisi de yere yuvarlanırlar...

2

İrfan Galip Bey, yirmi iki yirmi üç yaşında, yeni edebiyat kuşağımızdan, asabi, müşkülpesent, gururu kavrayış ve edindiği bilgilerden baskın... Tahsili İstanbul mekteplerinde, Avrupa ilim müesseselerinde okunan ilim ve fenne mahsus kitaplardan burada da tahsil imkânına kani olduğu için tabii ilimler ve felsefedeki derinleşme ve tecrübe[si]nin önemli kısmını özel çabayla edinmiş. Şöhret hırsı ile yanmakta... Yirmi paralık haftalık mecmualara bedava büyük kıymette satırlar kaleme almaktan yorulmaz. "Venüs"e inildeyen bir hediye gibi âşıkane yahut "Vicdan aydınlığı ruh ve emelin işitilebilir bir aynasıdır" gibi yüce düşünceler içinde boğulmuş karanlık fakat büyük, derin sözler... Bazen tutturur. "Bu kâinat içindeki benliğim varlığımın sınırıyla belli olmak lazım gelir. O şey ki benden dışarıdadır, ben o değilim. Fakat bence hissolunan bir şey nasıl benliğimin dışında sayılabilir?" Sonra kitapları önüne açar. *Rationalité, réalité, conscience le moi et non moi*[1]. Ve benzer kelimeleri yorumlamanın engin denizi içinde bunalır. Bir bahis üzerinde derinleştikçe o şeyin zihnindeki eski açıklığı da kaybolur. Büsbütün kavram karanlığı içinde kalır. Daha sonra en sade kelimelerin manalarını bile anlayamayacak bir hale gelir. Mesela işte manası en basit olan bu "sade" tabiri öyle bir sıfattır ki bunu kullanırken manasını bildiğimizi zannederiz. Halbuki hiç de öyle değil. Sade ne demektir? Acaba kâinatta bunun manasına uygun bir zerre bulunabilir mi? Hesapta bir'i, geometride noktayı basit farz ediyoruz. Bu sırf bir varsayımdan ibarettir. Hakikat değil. Parçalardan meydana gelmeyen bir *tam*'ı tabiatta bulmak

---

1 "Akılcılık, gerçek, bilinç, ben ve ben olmayan."

değil, bu kesinliği zihin bile kabul edemez. Nokta da öyle. Matematik ilimlerinin yapısı bu temel hakikatlerin kesin ispatı üzerine kurulmak lazım gelse, hesap ilmi[1] bir'i nereden bulup belirleyecek? Kimyada basit cisimler denilen cisimler de böyle... Bir cismin terkipçe[2] basit olduğu farz edilse bile başka nitelikleri bulunur. Bundan dolayı basit olamaz.

İrfan memleketine faydalı bir adam olmak için cidden çalışır. Fakat memleketimizde en gayretliler için bile ciddi tahsilin hemen hemen imkânsız olmasından ötürü bir kısım zamanını böyle bir nevi hikmetli ve fenni latifeler ile geçirirdi. Sahip olduğu ilmi bilgiyle gururlanırdı. Birçok konuda akranı bulunan diğer gençleri sığ görüşlü sayar, gözlüğünün altından merhametli bir küçümseme ile seyrederdi.

Yabancı kitaplarından edindiği yeni fikirleri bu İstanbul'daki hayatına tatbik edebilmekte pek güçlük çekiyor ve felsefi düşüncenin, filozofluğun, ilim ve irfanın esasını şikâyet zannediyordu. Hiçbir şeyden memnun değildi. Memleketinden, milletinden, ailesinden hemen her şeyden şikâyetçiydi. Ev halkının, mahalle ahalisinin, kısacası bütün başkent[3] sakinlerinin cehaletlerinden pek usanmıştı. Aksaray'daki evlerinin en üst katında seçtiği yazı odasının penceresinden Topkapı taraflarına doğru bazen ümitsizce, içi acıyarak bakardı. Sürüp giden ve adeta kurtuluşu olmaz görünen bir sefalet altında dağılmaya yüz tutmuş, kararmış, çarpılmış evlerin, koyu koyu yosun tutmuş damların tamamından yükselen kederden sıkılır, sonra duvarları üstünde, kiremitleri arasında biten dam korukları, kuzukulakları, yapışkanlar[4] ile adeta birer türbeye dönmüş, delikleri, kovukları kargalara, çaylaklara, baykuşlara yuva olmuş bu damların altında geçirilen o sefil, o gamlı hayatı düşünür, gözleri sulanır, o üzüntü ile bütün memleket halkına şöyle bir hitapta bulunurdu:

---

1 Aritmetik.
2 Bileşim bakımından
3 İstanbul.
4 Yapışkan otu, duvar fesleğeni de denilen yumuşak tüylü, otsu bitki.

— Ey hemşehriler! Niçin uyanıp bu sefalet tozundan silkinmeye uğraşmıyorsunuz? Kabahat herkesten çok kendinizde... Siz, sizi bu cehalet ve geriliğe bağlayan fikirlere destek ve taraftarsınız. Cidden fikirlerinizi aydınlatmaya uğraşanlara sövüp onların iyi, yeni, besleyici, güzel telkinlerini adeta cinayet sayıyorsunuz. Onlar, sizin cahilce kınamalarınızdan korkmasalar, lânetlemelerinizden çekinmeseler, kaç zamandır artık kangrene dönmüş, çürüyüp kokmaya başlamış bu derin gerilik yarasının kaynağını size pek büyük bir açıklıkla gösterecekler... Duyduğunuz her yeni fikre kızmayınız. Onları güzelce kabul için anlama kabiliyeti edinmeye uğraşınız.

Bu üzüntüyle İrfan, Feylozofi kontanporen[1] kütüphanesinin açık tirşe kaplı kitaplarını masasının üzerine döker, haftalarca çalışarak kanun-ı tekâmüle[2] ait uzun bir makale yazar, fakat yayımlanması için gönderdiği gazetelerin hemen hepsinden uzunluğu, açıklıktan çok yeniliğe uğraşılmış acayip bir üslupla yazılmış olması bahanesiyle reddedilirdi. Sonra kanun-ı tekâmül makalesini kabul lütfunda bulunmayan gazetelerin sahifelerinde fikri üslubundan bayat ne bayağı yazılar görerek üzülürdü. Niçin böyle faydalı, ciddi makalelere rağbet yoktu? Hiçbir sağlam ilmi esasla ilgisi olmaksızın hemen her gün fikirce, uslupça aynı bayağı tarzda tekrarlanan olağan şeyleri hastalıklı bir alışkanlıkla okuyorlar, bu bayağı yazıların okurları ilk bakışta anlaşılır olamayan bir tamlamaya, yabancı gelen yeni bir şiveye, anlaması beyin gücü sarfına bağlı bir cümleye tesadüften adeta korkuyorlar. Beynin de kullanılmayan diğer bir uzuv gibi zayıf düşeceğini bilmeyerek bilgilerini artıracak, zihinlerini takviye edecek ciddilikle okumaya üşeniyorlar.

Halk şakalı, mizahlı sözlere, iğrenç tuhaflıklara, birkaç kaba taklitle başlayan eserlere bayılıyordu. İrfan kanun-ı tekâmüle ait o nefis, besleyici makalesine karşılık hokka-

---

1 (Fr.) Philosophie contemporaine; (Tr.) çağdaş felsefe.
2 Evrim kuramı.

baz Çiçekçioğlu'yla[1] yardağı Salamon'un incelikten uzak konuşmalarını andırır bir bayağılık yazıp göndereydi kim bilir bunu okumak için nasıl kırılışacaklardı. Öyle ciddi bir makaleyi yazmaya günlerce uğraştıktan sonra bunu bir gazeteye kabul ettirebilmek için adeta arka çıkıcılar, iltimasçılar bulmak lazım geldiğini İrfan anladı. Eserlerini, gençlerin karşılık beklemedikleri yazılarıyla yaşamaya uğraşan, okurları sınırlı bir haftalık gazeteye göndermeye başladı. İlk uzun makalesi muhtelif başlıklarla birkaç parçaya ayrılarak yayımlandı. Bu birinci eserini basıldıktan sonra o kadar âlimane, derin ve nefis buldu ki bir defa, beş defa, on defa okumakla doyamadı. Oda kapısını kapayarak her gün birçok defa okuyor, her okuyuşunda başka haz duyarak adeta mest oluyordu, kendinden geçiyordu. Yalnız imla ve tamlamalarda birkaç yerde düşmüş olduğu yanılgı ile düzeltilmesi gözünden nasılsa kaçmış bir iki dizgici hatasına pek canı sıkılıyordu. Bu hatalarıyla bütün okurları gözünde cehaletine hükmedileceği korkusundan doğan büyük bir endişeye düşüyor, ne yapacağını bilmiyor ve o satırların içinden kazımakla, koparmakla bu kelimelerin bir imha imkânını bulamayınca bütün bütün ümitsizliğe kapılıyordu.

Makalesini yayımlayan gazeteyi kitapçı dükkânlarında çamaşır mandalıyla iplere asılmış, yahut yerlere serilmiş gördükçe İstanbul'un bu yeni hürriyet havası[2] içinde kendi ruh gücünden, idealinden bir etkenin, bir kuvvetin dolaştığını hissederek gururlanıyor ve gelip geçenlere:

— Şu gazeteyi alıp tekâmül makalesini okuyunuz. Bakınız nasıl bir ciddiyet, ne büyük bir inceleme, ne temiz bir ilericilik arzusu ile yazılmıştır, diye bağırmak istiyordu.

Her rastladığı tanıdığından bu yeni makalesi hakkında bir takdir cümlesi işitebilmek için onun bunun ağzına bakıyor, o gazetenin ismini söze katmak maksadıyla türlü mevzular, lafı asıl konuya getirecek lakırdılar buluyordu. Fakat

1 Meşrutiyet dönemi ile Cumhuriyet dönemi başlangıcında İstanbul'da yaşamış ünlü bir hokkabaz.
2 1908'de Meşrutiyet'in ilanıyla gelen özgürlük ortamı.

heyhat hiç aldıran yoktu. Yayın dünyasına öyle bir makale çıktığından haberdar olan bir kişiye tesadüf edemiyordu. Sonra "nankörler" diye okurlara, o makaleden habersiz kalan okurlara sövüyordu.

İrfan şöhret hırsı ile yanıyor, kavruluyordu. Kendini âleme tanıtmak, bu ne kadar olması güç bir işti! Acaba bu memleket, İrfan'daki zekâ cevherini takdir edebilecek bir anlayış seviyesine kadar hiçbir zaman yükselemeyecek miydi?

Böyle ümitsizce düşünüyor, sonra çevresine karşı derin bir nefrete düşerek her şeyi, her şeyi acımasızca tenkide girişiyor, milli örf ve âdetlerimizden hiçbirini beğenmiyor, hepsini değiştirmek lüzumuna inanıyordu.

İrfan, gençliğin erişmek istediği hayal olan evlenme konusunda bile yürek sızlatıcı bir ümitsizlik, bir tatsızlık, bir gönül kırgınlığı içinde kalıyordu. Hayır, o, bu memlekette evlenmeyecekti... İşte ağabeysi Ragıp evlenmişti. Zorunlu bir âdete uymak için evlenmişti. Birkaç ay geçtikten sonra geçimsizlikler, dırıltılar baş göstermişti. Çünkü karı koca arasında duygu, zevk, terbiye bakımından bir uyum yoktu. Hele birbiri ardına iki çocuk doğurduktan sonra kadına bir çapaçulluk, bir rehavet, bir yıpranma gelmiş, Ragıp'ın zevk ve istek yüklü bakışları ev dışında dolaşmaya başlamıştı. Karı koca sadakatindeki bozulmanın ilk devrelerinde bu geceleri ortadan kayboluşlarına birer sebep uydurabilmek için hayli yorulmuş, fakat sonraları buna da lüzum görmeyerek gemi bütün bütün azıya almış karı koca birbirlerinin başına adeta birer bela olup kalmıştı...

Bu etkileyici numune, bu ümit kırıcı misal İrfan'ın gözü önünde durup dururken o nasıl evlenebilecekti? İrfan kendine eş olabilmek için el ele vererek gençliğin aşkı süsleyen hayallerinde, altın yaldızlı ufuklarında birlikte yükselmenin zevkiyle uçacak bir melek arıyordu.

Onu nerede bulacaktı? Nerede? Hayalinin mahsulü olan bu müstesna varlığı, emel perisini İstanbul'da değil en medeni memleketlerin gelişmiş ve görgülü çevrelerinde bile düşünemiyordu.

İstanbul'da kimi alacaktı? Gezinmek için mezarlıkların çimenleri üzerine çömelerek gelip geçenlere bezden paça bağlarını göstere göstere simit-peynir, akide şekeri, portakal yiyen hanım kızları mı?

Hem böyle bir memlekette evlenmekten gâye ne olacaktı? Bu yosunlu damların altındaki kasvetli hayatın içinde yaşatmak, bu kirli sokakların bozuk kaldırımları üzerinde süründürmek için evlat yetiştirmek mi?

Doğacak evladını hayatın nimetlerine erdirmek için zamanın gelişmelerine uygun mektep hazırlamayı bile düşünmeyen bir milletin kahır ve sefalet içindeki nüfusunu artırmaya hizmet insanlığa hayırseverlik etmek midir?

İrfan böyle tasa içinde düşündükten sonra bazen sokakta bir siyah peçenin yarı koyuluğu altında olağanüstü güzelliği bir tür ruh heyecanıyla hissedilen bir genç kadına tesadüf ediyordu. Onun narin iskarpinlerle attığı gönül çelen adımlarda, çarşaf altından omuzlarının yuvarlaklığında, göğsünün kabarıklığında, vücudun üst kısmını ayıran bel çizgisindeki kıvrıntılarda, çarşafın "an kloş"[1] açıla açıla dökülüşünde öyle asaletli incelikler, sanatkârca, cazip güzellikler, yaraştırma becerileri keşfediyordu ki kadınlarımız hakkındaki kötü fikir ve görüşünü unutarak niteliğini çözemediği bir dalgınlıkla bu rastladığı Venüs'ün alımlı güzelliğine tutulup onu dalgalanan endamından gelen güzel kokulu havayı teneffüs ede ede takip ediyor ve kendi kendine:

— İşte bu, mezarlıklarda çömelip kâğıt helvası yiyen takımdan değil... Bunun en ufak hareketinde bin asil nükte var... Allah bağışlasın, acaba kimin? diyordu.

Bir böylesi bulunsa İrfan'a hayat arkadaşı, can yoldaşı olamaz mı? Şimdi bu yolda yeni yeni ümitlere, fikirlere kapılarak evvelkinden büyük bir dalgınlıkla takipte devam ediyordu. Bu güzel hanım koyu renk güderi eldivenlere hapsedilmiş biçimli elini bileği dışa gelecek şekilde çevirip çarşafını arkadan kendine has bir edayla kavradığı zaman

---

1 (Fr.) "En cloche" alt tarafı çan biçiminde genişleyen.

ilik düğmenin pek örtemediği açıklıktan görülen avuç çukurundaki beyazlık, göze de, adeta dokunmayla anlaşılan derecede, gerçek bir yumuşaklık hissini veriyordu.

Yaradılışın bir güzellik mucizesi olan bu el bir aşkla İrfan'a yardıma uzansa onu bütün o ümitsiz, gamlı, hüzünlü fikirlerden kurtararak insanlığın üstünde en yüce bir saadet cennetine yükseltebilirdi. Böyle muazzam bir mucizeye gücü yeten bir eli karşısında tapınırcasına diz çökerek öpmek için gidiyor, gidiyor, gidiyordu.

Bu hakikat gözü önünden kaybolduktan sonra kendini günlerce oyalayacak bir hayal şekline giriyor, ona gizli gizli haftalarca en ateşli öpüşlerini armağan ederek yalvarıyor, tapınıyor, fakat git gide tapınan bakışında bu hayal eski parlaklık ve kuvvetini kaybediyor, yavaş yavaş siliniyor, sonra yerine birdenbire bir yenisi parlıyordu...

İrfan böyle şık ve güzel bir kadına tesadüf ettiği zaman bazen maddiliği her şeyden üstün tutmaya uğraşarak kendi akrabasından süslenip sokağa çıkan genç kadınları gözü önüne getiriyor. Bunların dış görünüşleri kadar içyüzlerini de bildiği için o ipekli çarşafların, o dantela korsajların[1] altında ne kadar hırçın kalplerin gizlendiğini ve o bir günlük süsün, nizamın evlerde aylarca süren ihmallere, kayıtsızlıklara, intizamsızlıklara çare olamayacağını ve duygu, terbiye, görenek, yaşayış bakımından birçok noksanları affettirmeye yetmeyeceğini düşünüyordu.

İrfan'ın böyle bahtiyarca tesadüflerden sonra uğradığı sevdalardan, çektiği üzüntülerden, azaplardan, bütün bu asabi, hayali hazlardan, işkencelerden kimsenin haberi yoktu. Hep kendi kendine gelin güveyi oluyordu. Yirmi iki yaşına kadar itirafsız sevdalar, karşılık görmeyen ahlar, inlemeler, gözyaşları, açık bir hakikate yöneltilmeyen tapınışlarla yorulmuş, delice denecek hayaller arkasından koşmuştu. Aşk konusunda pek mahcup ve cesaretsizdi. Daima böyle hayallere âşık oluyor. Bir hakikat önünde sevgisini itiraf

---

1 Burada dantelli bluz anlamında.

ettiği gün iyi karşılanmayacağı hakkında düştüğü garip bir zan kendini öldürüyor, her cüretini kırıyordu. Kendileri için bu kadar gizli yaşlar döktüğü halde henüz güzel bir kadının pek az bir iltifatına erememiş bulunması ümitsizliğini artırıyordu. Bu işte mutlaka bir talih tecrübesi lazımdı.

Yine bu güzellerden birine tesadüf ettiği bir gün, niyetlendiği tecrübesini yapmaya kalkıştı. Bütün cesaretini toplayarak kadının kulağı dibinde birkaç hayranlık kelimesi mırıldandı. O kadar acemice ki, birbirini takip eden her kelimede sesi kuvvetten düşüyor, sözler açıklığını kaybediyor, nihayet anlaşılmaz birer mırıltı halini alıyordu. Genç kadın İrfan'ın bu kararsız, çekingen, şaşkınca sataşmasına karşı cevap olarak derin bir hayret manasıyla kaşlarını kaldırdı. Dudaklarını büzdü. Delikanlıyı alaylı bir bakışla süzdü. Şemsiyesini indirip hiçbir şey söylemeden yürüyüverdi. İrfan bu sessiz hakaret karşısında öldü, bitti. Eridi. O günden sonra kadınlara düşman oldu. Erkeklere kıyasla kadınların anlayış noksanlığı, zaafları, birçok tabii durumda olgun davranmadıkları hakkında yazılar yayımladı. Bu yazılara içerleyen birkaç hanım yine basın yoluyla küskün cevaplar verdiler... Mesele kızıştı. Basın dünyasında İrfan, kadın düşmanlığıyla biraz tanındı. Fakat ne yapsa, ne etse kadınlardan tamamıyla hıncını alamıyordu.

1910 yılı Mayıs başlangıcı dünyamızın Halley yıldızının kuyruğu içinden geçeceğine dair heyecan verici bir haber çıktı. Canlarına, umumi hayattan çok ehemmiyet veren kimseler telaşa düştü.

Bazı genç hanımların endişeleri, rahat uykularını kaçırma derecesine vardı, hatta korkusunun şiddetinden ağlayanlar olduğu bile işitildi. En çok korkanların kadınlar arasında bulunduğunu fark eden İrfan:

— İşte tamam kadınlardan güzel bir öç almanın sırası geldi, dedi.

İhtiyar, genç bütün civar kadınlarını toplayarak birkaç "konferans" vermeyi kararlaştırdı. Bu konferanslar astronomi hakkında pek sade, basit, temel bilgilerle ılımlı bir

şekilde başlayacak, hanımları gittikçe heyecanlandırmak maksadıyla yavaş yavaş şiddet kazanacaktı.

Bu kararını hayata geçirmek için lazım gelen hazırlığa başladı.

3

İrfan'ın pederi Defterdar[1] Galip Efendi, karısı ve çocuklarına geçinecek kadar gelir bırakıp dört beş sene önce vefat etmişti. Bu aile eski yaşayışlarını hemen bozmayarak Aksaray'daki evlerinde oturuyordu.

Bir gece, evin camekânlı, büyük sofasında lambalar yakıldı. İskemleler, küçük minderler hazırlandı. İlim ve bilgi sahibi kimselerden İrfan Bey'in yakında dünyanın geçireceği büyük tehlike yahut uğrayacağı korkunç son hakkında vereceği bu meraklı konferansta bulunmak için yedi mahalleden ihtiyar, genç, çarşaflı, yeldirmeli[2], çocuklu çocuksuz hanımlar sökün etti. Emeti, Bedriye, Emine, Hayriye, Mebrure hanımlar hep toplandılar. O koca sofa kapı eşiklerine, merdiven basamaklarına kadar doldu.

İrfan zayıfça, orta boylu, kadınların tabirince sürahi simalı, uçuk benizli, ağzı burnu yerli yerinde, açık kumral, ter bıyıklı bir delikanlıydı. Üst dudağının ortası biraz kabarık, adeta pot gibi durması, gözlüğünün altından miyop olanlara has bir tarzda kıpışık kıpışık bakması çehresine sürekli bir alaycılık şekli verirdi.

Kadınlara karşı yatıştırılması imkânsız bir düşmanlığı olmakla beraber, yine onların beğenen bakışlarını ve ilgisini çekmek konusunda şiddetli bir tabii eğilimden kendini alamadığı için saçlarını taramış, en biçimli bonjurunu[3] giymiş,

---

1 Osmanlı'da mali işlerin başındaki memur. Günümüzde, bir ilin mali işlerine bakan Maliye Bakanlığı'na bağlı en yüksek memur.

2 Kadınların rahat gezmek için giydikleri, kolları ve bedeni bol sokak kıyafeti.

3 Uzun siyah ceket ve çizgili pantolondan oluşan takım elbise.

koyu lacivert boyunbağı üzerine inci iğnesini iliştirmeyi bile ihmal etmemişti.

Kuyrukluyıldızın küremize çarpmasından evvel İrfan'ın, halden anlayan, filozof mizaçlı güzel bir kadına çatması ihtimali vardı.

Bir köşeye koydurmuş olduğu yazıhanesinin önüne geçti. Not defterini eline aldı. Başladı. Fakat söz işittirebilmek ne mümkün!.. Sofa kadınlar hamamı gibi bir uğultu içinde inliyordu. Güç hal ile bu uğultuyu biraz hafifletmeye muvaffak olarak ağır ağır girişti:

— Hanımlar mademki bu dünyaya geldik. Büyüdük. Aklımızı şuna, buna erdirmeye başladık. Bizim için öğrenmesi vacip bazı şeyler vardır. Bunlar hakkında az çok bilgi edinmeliyiz ki oldukça medeni bir adam niteliğine layık olalım. Mesela yaşamak için her gün yemek yeriz. Fakat bir lokmayı ağzımızda niçin çiğneriz? Bu çiğneme esnasında o lokma ne gibi bir değişikliğe uğrar? Yutunca karnımızda nereye gider? İnceli kalınlı bağırsaklarımızı nasıl dolaşır? Bu yediğimiz şeylerden vücudumuz gıdasını ne şekilde ayırıp alır? Bunu bilmeyiz... Ve bilmek için de biraz düşünmek eminim ki şimdiye kadar hiçbirinizin aklına gelmemiştir...

Kadının biri yanındakinin kulağına eğilerek:

— Kuyrukluyıldızdan bahsolunacaktı. Bey mideden başladı. Acaba yıldız karnımıza mı girecek? dedi.

İki taze fıkırdaşmakta iken yaşlıca hanımın biri İrfan Bey'in sözüne cevaben biraz kaba, kısık sesiyle:

— A aklımıza nasıl gelmez evladım. Vücudumuzun içinde ne türlü aletler vardır diye ben daima merak eder dururum... Fakat bizim için bunu görmek kabil mi?

Mektepten çıkma genç kızın biri arkadaşının kulağına:

— Konferansçı beyefendi lütfen bize bir kart versin de anatomi dersi görmeye mekteb-i tıbbiyeye gidelim, fısıltısında bulundu. Kısık kısık gülüştüler.

İhtiyar hanım sözünde devamla:

— Kurban bayramlarında evimizde koyun kesildiği zaman pencereden bakarım. Hayvanın içi alet dolu. Gırt-

lağı, ciğerleri, el kadar yüreciği, hele o bağırsakları kulaç kulaç çekerler de bitmek, tükenmek bilmez... Hikmetine kurban olduğum Tanrısı bunlara tamamıyla kimin aklı erebilir ki bizimki ersin...

İrfan Bey — Gerçi bir vücudun nasıl şekillendiğini ve gıda aldığını layıkıyla bilmek büyük büyük birçok fenler tahsiline bağlıdır. Fakat bunların özetinin özeti pek basit bir lisanla herkese anlatılabilir. Avrupa'da bu yolda sade ve hoş hoş kitaplar yazılmıştır. Biz tabiattan bir cüz yani bir parçayız. Onun, aklımız erdiğince ve tahsil derecemize göre anlaşılabilir kısımlarını öğrenmeye çalışırsak birçok hatalardan kurtulmuş oluruz. Çünkü insanlar her felakete cehaletleri sebebiyle uğramışlar ve hâlâ uğramaktadırlar. İnsanlık çocukluk zamanında akıl erdiremediği konularda daima batıl zanlara düşerek işte bundan dolayı ilerleme yolunda gecikmiştir. Her gün gözümüzün önünde durup da çoğumuzun ona dair olan bilgisi pek eksik bulunan bir şey varsa o da gökyüzüdür. Gökyüzü mavi, yuvarlak bir sahan kapağı gibi bir dünyanın üzerine geçirilmiş görünür. Hatta içinizden çoğunuz bunun direksiz nasıl durduğuna şaşıp kalırsınız. Gök bitmez tükenmez bir boşluktan ibarettir. Bu boşluğa astronomi tabirince "feza" denir. Bu gördüğünüz koca mavi gök tavan gibi kubbe gibi mavi, maddi bir şey değildir ki onu öyle durdurabilmek için direk dikmeye lüzum olsun... O mavilik hava yığınının meydana getirdiği bir renktir. Birçok camı yan yana dizip de bunların arasından öbür tarafa baktığımız zaman nasıl bir yeşillik ortaya çıkarsa bu da aynen öyledir. Bulutsuz, berrak havalarda başımızın üzerinde gördüğümüz o mavi kubbe bir görme sanısından başka bir şey değildir. Geceleri gözle görülen yıldızların semada bir kubbe sathına çakılmış gibi görünmesi de görme hatasından ileri gelme bir durumdur. Bu yıldızların birbirine olan uzaklıkları akıllara hayret, zihinlere durgunluk verecek kadar fazladır. Bunlardan ancak büyük rasat dürbünleriyle görülebilenlerinin uzaklıklarını belirlemek için trilyonlarca fersahlara çıkmak gerekir. Fezanın akıl

almayan derinliği içine gömülmüş olanlarıyla bizim aramızdaki mesafeyi ölçebilmek için kullanılacak mil, fersah ve saire gibi en uzun ölçü birimleri hükümsüz, adeta birer sıfır hiçliğinde kalır. Ucu bucağı fen ve aklın ölçüsü dışında kalan bu boşluğun içi güneşler, gezegenlerle doludur. Güneş nedir? Gezegen nedir? En sade tabirlerle şimdi size bunları anlatayım. Güneşler etraflarına ışık ve sıcaklık saçan kocaman birer alev, ateş parçalarıdır. Gezegenler, bizim güneşimizin etrafında dönenlerle karşılaştırmak lazım gelirse aslında onlar da birer ateş parçası iken zaman geçtikçe üzerleri küremiz gibi kabuk bağlayarak artık parlaklığı kalmamış fakat ışık ve sıcaklığı etrafında döndükleri güneşten alan dünyalardır. Hanım dinleyicilerimin içinde bugüne kadar astronomi hakkında hiçbir bilgi edinememiş olan hanımlar bu sade sözlerimden de pek açık bir hakikate eremezler zannederim. Tariflerimi daha sadeleştireyim. Bahçede, kırda, pencere kenarında, balkonda elbette tesadüf etmişsinizdir. Tekerlek tekerlek örümcek ağları vardır. Örümceğin kendi bu ağın merkezinde yani tamam orta yerinde oturur. Bu kurduğu tuzağa düşecek avları bekler. Şimdi böyle bir ağı gözünüzün önüne getirip orta yerdeki örümceği güneş farz edip onun etrafında dolana dolana büyüyen örümcek tellerinin üzerlerinde de birbirinden açık noktalarda ufak ufak gezegenler hayal ediniz, feza dahilindeki "meslek-i şemsî" yahut manzume veya cümle-i şemsiye[1] denilen şekli, o umumi manzarayı biraz zihninize getirmiş olursunuz. Fakat "gezegen" demek gezginci, gezici, yürüyücü demektir. Örümceğin ağının etrafında farz ettiğimiz gezegenler hareket halinde olmadıkları halde güneşin etrafındakilerin hepsi kendilerince belirli süratlerle birer hayali halka üzerinde ta yaratıldıklarından beri durmadan dönmektedirler. Her gezegenin güneşin etrafında üzerinde döndüğü farz edilen hayali daireye o gezegenin yörüngesi adı verilir. Şimdi bu "feza", "gezegen", "Güneş sistemi" ve "yörünge" tabirlerine iyice

---

1 Meslek-i şemsi, manzume-i şemsiyye, cümle-i şemsiyye, güneş sitemi.

dikkat etmenizi rica eylerim. Çünkü ilerideki tariflerimizin güzel anlaşılabilmesi için bu ilk tabirlerin akılda tutulması lazımdır. Güneşi büyük bir muma yani ışığı güzel bir muma, gezegenleri de onun etrafında dönen pervanelere benzetirsek pek sıradan fakat eskilerin beğeneceği gibi bir şairlik de göstermiş oluruz. İçinizde hiç tahsil görmemiş bulunan hanımların pek sade olmakla beraber bütün bu tariflerimizden henüz memnun olamadıklarını anlıyorum. Güneşin fezada etrafında dönen gezegenleriyle beraber bir tarafa düşmeksizin öyle boşlukta nasıl durduğunu çoğunuzun aklı bir türlü almıyor değil mi? Hakkınız var. Biz bu dünyada o kadar yanlış hisler, zanlar içinde yaşarız ki fennin bize gösterdiği büyük büyük nazariyeleri[1], hakikatleri biz bu küçük aklımız ile etrafımızdaki ufak tefek eşyaya tatbik ederek, benzeterek daima yanılırız... "Düşmek" nedir? Bir kere bunu düşünelim. Sokakta giderken düşmek, pencereden düşmek, damdan düşmek, minareden düşmek, nihayet yangın kulesinden düşmek... Bizim için düşmenin en büyük ölçüsü bu değil mi? Haydi bir baloncuyu birkaç bin metre bir yüksekliğe kadar çıktıktan sonra kazara düşmüş farz edelim. İşte bu kadar. Düşmenin bundan ilerisi fen haricinde düşünenler için meçhul bir iş. Ondan öteye gidilmemiş ki nasıl ve nereye düşüleceğini bilelim? Fezanın ucu bucağı olmadığını söyledikti ya! Şimdi bir cismi saltık boşluk[2] dedikleri bu boşluğun derinliklerine doğru sürüp götürelim. Yeryuvarlağını kaybedecek uzak bir mesafeye vardırarak orada bırakalım. Şimdi bu cisim nereye düşecek? Her tarafı bizim aklımızın alamayacağı derecede uçsuz bucaksız bir enginlikle çevrili... Hem düşmek denilince bu hadisenin yukarıdan aşağıya

---

1 Kuram, teori.

2 Eski yazı metinde bud-i mücerred (بعد مجرد) şeklinde geçiyor. Bud genellikle iki şey arasındaki en kısa mesafe (boyut) olarak tanımlanır. Boşluğun gerçek varlığı olduğunu düşünen filozoflara göre bud, maddeye nüfuz edip cisimle birlikte kendini ortaya koyabildiği gibi kendi başına varlığını sürdüren, maddeden bağımsız soyut (mücerred) bir töz (cevher) de olabilir. *Devellioğlu'nun Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'ında "varsayılan uzay" karşılığı verildiği dikkate alınarak "saltık boşluk" şeklinde sadeleştirilmesi uygun görüldü.

doğru olduğunu biliriz. Bizim için aşağılık yukarılık yer yuvarlığına göre ortaya çıkan bir durumdur. Yerküremizden onu kaybedinceye kadar uzaklaşınca aşağı yukarı kelimelerinin manalarını da bu uzaklaşmayla beraber kaybetmiş oluruz. Fezanın böyle bir noktasında mademki artık aşağı, yukarı tabirlerinin manaları yoktur. Dolayısıyla yukarıdan aşağıya süratle inmek demek olan "düşmek" kelimesinin de bir manası kalmaz. "Etrafımız böyle saltık boşlukla yani sonsuz bir boşlukla çevrili olan bir noktada yukarısı, aşağısı yok, inmek, çıkmak, düşmek yok, fakat bunlara bedel genel çekim denilen bir kuvvet vardır. Kâinattaki her cisim bu kuvvetin hükmü altındadır. Bu kuvveti fence şöyle tarif ederler: "Bu âlemdeki mevcut cisimler birbirlerini kütleleriyle düz, aralarındaki uzaklıkların karesiyle ters orantılı olarak çekerler." Siz bu tariften hiçbir şey anlayamazsınız. Bu kanunların açıklıkla anlaşılabilmesi matematik ilimleri, mekanik ve saire bilmeye bağlıdır.

"İşte bu çekim kanunu hükmünce fezadaki hesapsız güneşler, gezegenler kendi hacimleriyle birbirine karşı olan mesafelerine göre öyle bir dolanma tarzı edinmişlerdir ki daima matematiksel bir düzen üzere dönerler. Bizim Güneş'imiz fezadaki sayısız yıldız arasında ehemmiyetsiz bir yıldızdır. Güneş yerküreden 1.279.000 defa büyüktür. Bize pek büyük görünen bu dünyadan bir milyon iki yüz yetmiş dokuz bin kere büyük olan bir şeyin artık olağanüstü büyüklüğünü hayal ediniz. Fakat fezanın sınırsız enginliği içinde bu koca cisim kayıp bir noktacık kadar ehemmiyetsiz kalır. Güneş'imiz, bulunduğu merkezden çekiminin görünmez ağı dahilinde tuttuğu gezegenlere güya hasretle kollarını uzatmış da onları etrafında sapan taşı gibi çeviriyor sanılır. Bu gezegenler Güneş'in etrafında kendilerini çeken bu ateş merkezine düşmeyecek kadar büyük, fakat bu düşme eğilimlerini o merkezi çekimden ayırıp fezaya fırlatabilecek kadar bir merkezkaç kuvveti meydana getirmeye kâfi gelmeyecek birer süratle dönmektedir. Sizin anlayacağınız, bir kuvvet gezegenleri Güneş'e doğru düşürüyor, diğer

bir kuvvet de fezaya doğru itiyor. Bunlar ne Güneş'e ne de Feza'ya gidemediklerinden bu iki zıt kuvvetin ortaya çıktığı bir enginlikte dolanıyorlar.

"Güneş'in etrafında sekiz gezegen vardır. Bunların hepsi kendi yörüngeleri üzerinde dolanırlar. Dünya'mız üçüncü gezegendir. Yani Güneş'e bizden daha yakın Utarid[1] ve Zühre[2] adında iki gezegeninkinden sonra bizim yörüngemiz gelir. En yakın olan Utarid'in Güneş'e mesafesi 14.300.400 ve en uzak bulunan Neptün'ün 1.100.000.000 fersahtır. Bu saydığımız gezegenlerden başka Güneş'in –kendinden– pek fazla uzaklaşan hercai tabiatlı birtakım gezegenleri daha vardır. Bunların yörüngeleri elips dedikleri şekildedir. Yani yumurta gibidir. Daha Türkçesi yumurtanın bir ucundan diğer ucuna olan uzun yuvarlığı biçimindedir. Güneş'in çekim kuvveti şimdilik son gezegen sayılan Neptün'de bitmez. Daha ondan öteye milyarlarca fersah mesafeye kadar sürüp gider.

"Bu kuyruklu yahut uzun saçlı dediğimiz sürtük gezegenler Güneş'ten pek fazla uzaklaşırlar. Uzaklaştıkça yol almaları yavaşlaşır, yavaşlaşır. Nihayet fezanın karanlık, donuk o sonsuz ayrılık gecesi içinde bir korku hissi ve sevgiliye hasretle sarsılarak ağır ağır geri dönerler. Geri dönüşleri sırasında yârin hasreti sanki her saniye daha da şiddetlenerek artar. Çekim büyür. Gittikçe ısısını ve ışığını artıran bir sürat, ateş saçan bir aşkla fezaları yırtarak, yakarak sevgililerinin yakınına koşarlar, koşarlar yörüngeleri üzerindeki ona en yakın noktaya[3] yani Güneş'e en yakın mevkie gelirler. Bunlardan bazıları Güneş'in iyice yakınına[4] kadar yaklaşırlar, adeta alevlerine sürtünecek kadar sokulurlar. Bu yaklaşmayla sanki hasret giderdikten sonra yine o uzun feza

---

1 Merkür.

2 Venüs.

3 Özgün metinde nokta-i haziz deniliyor. Astronomide, bir gökcisminin kendi yörüngesi üzerindeki, çevresinde döndüğü diğer gökcismine en yakın olduğu noktayı belirten deyim.

4 Özgün metinde hava-yi nesimî deniliyor. Karşılığı atmosfer olmakla birlikte iyice yakınına şeklinde sadeleştirmek daha uygun göründü.

seyahati yoluna atılırlar. Yine Güneş gezegenlerinin birer birer yörüngelerinden atlayarak Güneş'in hükmünün geçtiği hudut olan Neptün'ün yörüngesinden de çıkarak saltık boşluğa dalarlar. Açılırlar, açılırlar; yörüngelerinin en uzak noktalarına ulaştıklarında Güneş'in manyetizması yine bunları birer birer o sevgi yakınlığına ve ihtişamına davet eder.

"Kuyruğuyla bize dokunacağı söylentisi çıkan 'Halley' yıldızı miladi 1835 senesinde yani bundan yetmiş beş sene evvel yine Güneş'in yakınından, yörüngesinin Güneş'e en yakın noktası olan o sevgi mıknatısı mevkiinden gelip geçmiştir. Mevcut yıldız kayıtlarına göre 'Halley'in Güneş'in etrafında her 75 senede tam bir devir yaptığı anlaşılıyor."

***

Bu esnada dinleyici hanımlar arasında bir gürültü kopar. İrfan Bey susar. Kulak verir. Şu münakaşayı işitir:

M — Aman sus alık kadın.

H — Ben niye olayım? Sensin alık.

Si — İkinizin de onar paralık aklınız yok...

H — Kesiniz sesinizi de dinleyelim. Bakalım bey daha neler söyleyecek?

L — A burasını hamama çevirdiniz. "Konferansa"yı mı dinleyeceğiz, sizi mi? Bey anlattı, anlattı. Tamam kuyruğuna geldi. Artık patladınız. Duramadınız...

He — Öyle kardeş öyle... Tamam kuyruğu dünyaya çatacağı zaman patırtıyı kopardılar...

A — Merak etmeyiniz canım... Böyle lakırdıyla değil, Küçük Tövbe'de[1] mi? Yoksa Aralık'ta mı gelip çarpacakmış... O zaman doya doya seyredersiniz.

M — Biz bir söyledikse siz on söylüyorsunuz. Dünyanın yuvarlak olduğuna, bu fezanın içinde top gibi dolaştığına Halime Hanım'ın bir türlü aklı ermiyor. Onu erdirmeye çalışıyorum.

L — Onun aklı ermiyor da bakalım seninki eriyor mu?

---

1 Eskiden kadınların Arap aylarının altıncısı olan Cemâziyelâhir için kullandıkları ad.

M — A ben o kadar alık mıyım? Niçin ermeyecekmiş?

L — Öyleyse anlat bakalım. Mademki bu dünya yuvarlakmış... Akşam sabah fırıldak gibi dönüyormuş da. Biz sokağa çıktığımız zaman yuvarlanıp da niçin denize düşmüyoruz? Bu kadar çocuklara, köpek yavrularına neden bir şey olmuyor?..

H — Yaradan mevla muhafaza ediyor da onun için...

L — Sen sus hanım, ben sana sormuyorum.

C — Nafile gürültü etmeyiniz... Ne deseler hemen inanıverirsiniz... Hiç Erenköyü taraflarına gitmediniz mi? Koskoca ovalar, kırlar, göz alabildiği kadar denizler... İşte dünya o değil mi? Bunun neresi yuvarlakmış... Gözüme mi inanayım, size mi?

A — A yuvarlaktır Elmasım yuvarlak. Erenköyü'ne kadar ne gidiyorsunuz? Ne hacet? Aksaray'dan tramvaya bininiz. Bayezid'e kadar o koca yokuşları çıktıktan sonra bir düzlük gelir. Çarşı Kapısı'nı geçiniz. Türbeden[1] aşağıya yine bir iniş başlar. A işte... Yusyuvarlak...

L — Hiçbiriniz layıkıyla anlayamamışsınız...

C — Biz anlayamamışsak anlat bakalım... Yuvarlağın üstünden niçin yere düşmüyoruz?

L — A ondan kolay ne var?

C — Eh hadi söyle...

L — Hiç karpuzun, kavunun üstünde karınca gezindiğini görmediniz mi?

He — A öyle ya öyle ya doğru... Duvarda, tavanda tahtakuruları nasıl düşmeden geziyorlar?..

Si — Bizim köşkte asıl yenidünyanın[2] üstünde böceklerin her türlüsü geziniyor... Niçin aşağıya düşmüyorlar...

---

1 Bugün de İstanbul'da eski güzergâhı izleyen söz konusu tramvay yolu üzerindeki duraklar arası mesafeler oldukça kısaydı ve Aksaray'dan Sultanahmet'e kadar şöyle sıralanırdı: Aksaray, Laleli, Koska, Bayezid, Çarşıkapı, Çemberlitaş, Türbe, Sultanahmet. Koska, Çarşıkapı ya da Çarşı Kapısı, Türbe durakları bugün yoktur. Koska Üniversite'nin, Çarşı Kapısı Kapalıçarşı'nı önemli ana girişlerinden birinin, Türbe II. Mahmut türbesinin önüne rastlayan duraktı.

2 Renkli ya da sırlı sırçadan yapılan, süs olarak asılan top.

C — A bu nasıl lakırdı? Tahtakurusu, karınca başka... İnsan başka... Tahtakurusu gezinir ama biz tavanda yürüyebilir miyiz? İlahi hanım...

F — Tahtakurusunu... O kör olasıcayı söylemeyiniz. Bizim Vefa'daki evde o kadar çoktu ki çamaşır ipinin üstünde cambaz gibi gezinirlerdi...

Ş — Ya pire... pire...

F — A... O daha marifetlidir. Sabahleyin yorganın üstünden tutmaya uğraşırken insanın parmaklarının arasından kurtulursa ta alnına kadar hoplar... Pek atiktir.

S — Ya öteki?..

F — Hangisi?

S — (F Hanım'ın kulağına eğilerek) Bit...

F — Aman o musibeti söyleme... O miskin mundarı aklıma getirme.

S — Nasıl miskin?.. Bir topalı yedi mahalleyi dolaşırmış...

B — Frengistan'da pireyi arabaya koşarlarmış... Dayım söyledi...

F — İşit de inanma... Hiç o mini mini hayvan araba çekebilir mi?

B — Arabaya deyip de koskocaman landoya[1] koşmazlarmış ya! Onun da kendisine göre küçücük arabası varmış... Parayla ona buna seyrettirirlermiş...

F — Maymunların notayla çalgı çaldıklarını işittimdi ama bunu duymadımdı...

G — Ya bir ayı şehirde bir güzel kıza âşık olmuş... Gazetede onu okumadınız mı?

F — Hay sen sakla rabbim... Ayıdan pek korkarım...

G — Ayının Çingene ile homur homur gülüştüğünü seyretmediniz mi hiç?

F — Nesini seyredeyim?.. Benim ödüm kopar ayıdan.

D — Ayı için şebeğin amcasıymış derler...

F — Aman nesi olursa olsun! Hoşlanmam...

---

1 Üstü, önden ve arkadan açılıp kapanan körüklü geniş araba türlerinden biri. Fransızca *landeau*'dan alınmadır.

D — A ben şebeği pek severim. Ne kadar maskaradır. Hele o al cepkenini, püsküllü takkesini giyip de aynaya baktığı vakit insanı gülmeden kırar geçirir...

İrfan Bey bir müddet konferansını tatil etti. Karpuzdan pireye, pireden ayıya laftan lafa geçen ve pek acayip bir mantık hafifliğiyle dünyanın yuvarlaklığının leh ve aleyhinde düşüncelerini belirten hanımların akıl yürütmelerindeki saflığa kulak veriyordu.

Bu tarafta şebeğin ayı ile olan akrabalığı bahsi kızışırken biraz ötede üç dört genç kız arasında daha hararetli bir tartışma mevzuu açılmıştı:

N — Kuyrukluyıldız bu dünyaya çarparken sen Şevki ile ne yapacaksın?

T — Bilmem? Âlem ne yapacaksa ben de onu yapacağım...

N — Öyle günde birbirinizden ayrılmak olur mu?

T — Ne yapayım? Eve mi alayım? Annem babam görürse sonra bana ne derler?

N — Kim görürse görsün... Kıyamet kopacak olduktan sonra insanın sevgilisiyle beraber bulunması lazım gelmez mi? O bir tarafta, sen başka tarafta olacağınıza bir yerde ruhunuzu teslim edersiniz...

T — Aman sus içim fena oluyor. Ölmesin. Şevkiciğime yazık değil mi?

Z — O gece beraber bulunalım ricasıyla Tayyar bana haber gönderdi. Ben de "Mümkün değildir" diye cevap verdim. Sonra yine, "O gece ben cumbanızın altından bir yere ayrılmam. Orada ölürüm" manasında bir mektup geldi.

N — Tayyar'dan gelen mektupları nereye saklıyorsun kardeşim?

Z — Yeni gelenleri yattığım odadaki perde kornişinin içine... Çünkü herkes uyuduktan sonra ben onları oradan alır okurum, okurum, okurum. Kornişin içinde çok mektup birikirse bizim sandık odasında bir tahta aralığı var. Oraya tıkıyorum. Geçende birkaç tanesini fare çekmiş. Daha uygun bir yer bulursam oraya kaldıracağım.

N — Ay ne kadar tehlikeli! Ya birinin eline geçiverirse?

Z — Geçsin zararı yok. Tayyar imza koymaz. Benim adım da yazılı değildir. Bana olduğu nereden belli olacak?..

N — O yine bellidir kardeşim... Tayyar sana ta mektebe gidip geldiğin zamandan beri mektup yazardı. İşittiğime göre ona teyzesinin kızını vereceklermiş...

Z — Çok uğraşıyorlar ama almaz ki... Biz birbirimize söz verdik.

N — Ananız babanız sizi birbirinize vermedikten sonra sizin sözleşmeniz kaç para eder?

Z — Niçin para etmesin! Kocaya annem varacak değil ya, ben varacağım... Allah rahmet eylesin, bana büyük dedem anlatırdı. Birbirini almazdan evvel babam da annemle böyle mektuplaşırlarmış...

T — Onlar mektuplaşır da kızlarının mektuplaşmasını istemezler... İşte tuhaf şey...

R'ye hitaben:

N — Seninkiyle hâlâ barışmadın mı?

R — Barışmayacağım... İyice üzülsün de ondan sonra...

N — Yazıktır... Yıldız çarpmadan barışınız bari de birbirinize dargın gitmeyiniz...

Z — Salim Bey'den aldığın mektupları sen nereye saklıyorsun?

N — Benimkilerde hiç tehlike yoktur.

Z — Neden?

N — Bilmez misin? Ben mektepten beri "şifre" kullanırım. Ne olduğunu ikimizden başkası anlamaz ki...

Z — Biz de epeyce müddet "şifre" kullandık ama aceleye geldiği vakit şifre tertibi pek zor oluyor. Şimdi pek gizli şeyler yazmak icap ettikçe şifre ile yazıyoruz.

N — Kardeş sen bir şey söylemiyorsun, seninkinden ne haber?

Te — Geçen günü annemle beraber çarşıya gitmiştik, orada gördüm. Arkamıza takıldı. Ha gelir, ha gelir... Git diye işaret ederim gitmez. Annem anlayacak diye ödüm kopar. Ne korkular, heyecanlar geçirdim.

N — Kuyrukluyıldız için ne diyor?

Te — "Ben sağ iken hiç korkma... Vücudumu siper ederim. Seksen kuyrukluyıldız doğsa sana bir zarar edemez" diyor.

N — Sen de bu zevzekliklere inanıyor musun?

Te — İnanayım inanmayayım... Bilmem kalbime bir kuvvet geliyor.

N — Kız çılgın... Dünyaya kuyruklu çarptıktan sonra senin sıska Ratip'in sana nasıl siper olabilir?

Te — Niçin olsun sıska! Seninki de malağa benziyor. Geçenlerde kolacıda yakalığını görmedik mi! Tamam kırk iki numara değil miydi?

N — Erkek dediğin öyle vücutlu olmalıdır.

Te — Narin vücut makbuldür, kime istersen sor...

Z — Gönül kimi severse güzel odur. Bunun için nafile yere zıtlaşmayınız. Kuzguna yavrusu hoş gelirmiş. Allah herkesinkini kendine bağışlasın...

T — Ay duydunuz mu? Remziye haftaya gelin oluyormuş!..

Te — Kime varıyor?..

T — Bir doktora...

Te — Pek şaştım. O yahni yanak kız da koca buldu?

Z — Hem hepimizden evvel... O peltek Remziye... Karşısındakinin yüzüne tükürük saçmadan iki lakırdı söyleyemez...

Ke — Öylelerinin kocadan talihi oluyor...

T — Babasının liraları var da onun için...

***

Bedriye Hanım bir köşede oturan Emeti Hanım'ın yanına sokularak konferansı dinlemekten çok kendi fısıltılarıyla vakit geçiren bu tazeleri parmağıyla işaret edip sordu:

— Emeti Hanımcığım bu kızlar böyle fıkır fıkır ne konuşuyorlar?

— A ilahi evladım ne konuşacaklar?.. Söyleştikleri ya aşktır, ya koca!.. Kıyametler kopsa onlar başka şey düşünmezler. Onlar öyle kuyrukludan falan korkacak boylardan

değil... Geçen günü Mebrure'yi işittin mi? Ah kuyruklu gelse de kuyruğunu okşasak demiyor muydu? Çatacak yıldızı Van kedisinden beter ettiler...

4

Verdiği bu ara sırasında yeniden muhabbete koyulan hanımları İrfan, güç bela susturarak yine başladı. Bu defa hanım dinleyicilerini iyice korkutmaya karar vermişti:

"Hanımlar size semayı ve içinde dolaşan güneşleri, gezegenleri bir parçacık anlattım. Bunların hemen hepsi fezada belirli hareketlere tabi olarak yol alırlar. Fakat tabiatın amacı bazen engellere tesadüfle hedefe varmada zorluklara uğrayabilir. Daha açık söyleyeyim. Şu geçirdiğimiz hayatta ismine 'kaza' dediğimiz kötü bir tesadüf vardır ki bunun hafif, ağır üzüntüsüne uğramadık hemen kimse yok gibidir. Bu kazanın bazen fezalarda da hüküm göstermesi olmayacak bir durum değildir. Bakınız size bunu biraz izah edeyim. Yeryüzüne gökten çok taş yağmaktadır. Bu taşlar nereden geliyor? Bunların içinde birkaç gramdan tutunuz da binlerce kilogram ağırlığında büyükleri de vardır. Bu taşlar üzerimize daima dökülen bir nevi feza tozu yani gök tozu demektir. Moda ve yenilik karşıtı bazı yaşlı hanımların gençlere kızıp da 'Artık pek azdınız. Başımıza taş yağacak' demeleri bir bakıma pek yabana atılacak bir söz değildir. Gökten üzerimize daima taş dökülüyor. Bu gerçek bir durum fakat bu taş yağmuru dünyada moda değil, belki hiçbir fert mevcut olmadığı zamanlar da devam ediyordu. Büyük büyük gök ve hava olayları ile bu dünyanın ufak tefek gündelik ve bayağı işleri arasında bir münasebet aramak pek gülünç ve saçma bir haldir. İnsanların çoğu kâinatın azametine göre kendi küçüklüklerini adeta hiçliklerini görebilecek görüş açıklığına ve keskinliğine sahip olmaktan pek uzaktır. İnsanlığın ortaya çıkışından beri halkın zihninde kökleşmiş böyle efsanelere daha dört günlük sayılan fenni hakikatler

ve malumatlar üstün gelemiyor. İnsanlar bu boş zanlardan uzaklaşıp ne kadar az aldanırlarsa insanlık şereflerine o kadar yaklaşmış olurlar.

"Havadan yeryüzüne pek çok taş dökülüyor. Fakat dünyamızın genişliği ve özellikle dörtte üç kısmının denizlerden meydana gelmesi dolayısıyla bu düşen taşlardan çoğunu göremiyoruz. Bu taşlardan düşüşü resmen araştırma sonucu en evvel kaydedileni 1803 senesi Nisan'ın yirmi altıncı günü Fransa'da L'Aigle'e düşendir ki İlimler Akademisi'nce birtakım ilmi tetkik ve münakaşalara sebep olmuştur[1]. Paris'in Botanik Bahçesi'nde düşüş tarih ve yerleri güvenilir biçimde kaydedilmiş bulunan bu çeşitten seksenden çok taş vardır.

"Her cani ve melunu cezalandırmak için gökten başına taş düşmesi bir manevi gereklilik olaydı hiçbir memlekette cinayet mahkemeleri kurmaya lüzum kalmazdı. Fakat ne yazık ki, gökten düşen taşların, yıldırımların cezalandırılması lazım gelen, yok edilmesi gereken vücutlara dokunmayarak insandan, hayvandan birtakım masumları helak ettiği görülüyor. Astronomlardan Arago'nun bildirdiğine göre 1674 senesinde bir geminin güvertesine bir yanar kütle halinde böyle bir taş düşerek tayfalardan ikisini ezmiştir[2]. Bu göktaşının o gemiye düşüş saatinde o iki gemiciden başka, dünyada ezilmeyi hak eden kim bilir ne kadar melun varmıştır! Semadan taş düşmesiyle can kaybı ve hatta yangınlar olduğu ilgili kitaplarda yazılmıştır.

"Bu taşlar nereden geliyor? Bu konuda eskimiş birkaç faraziye[3] var. Dünyamızın yanardağ ağızlarından fırlayan

---

1 26 Nisan 1803'te Fransa'nın Normandiya bölgesindeki L'Aigle şehri bir göktaşı yağmuruna uğrar. Dönemin içişleri bakanı Jean-Antoine Chaptal genç gökbilimci Jean-Baptiste Biot'yu durumu incelemekle görevlendirir. Biot olay yerinde yaptığı uzun incelemelerin ardından 18 Temmuz 1803'te Paris Bilimler Akademisi'ne raporunu sunar. Olayın ve raporun önemi, yeryüzüne dünya dışından taşlar düştüğüne kesinlik kazandırmasından kaynaklanır.

2 1674 yılında, seyir halindeki bir gemide iki İsveçli denizcinin göktaşı çarpması sonucu öldüğüne Thomas Lamb Phipson'ın *Meteors, Aerolites, and Falling Stars* (1867) adlı yapıtında değinilmektedir.

3 Varsayım.

taşların bu şekilde geri döndüklerine ihtimal verenler olmuş. Bunların aydan döküldüğünü söyleyenler bulunmuş. Hakikatten çok hayale yakın böyle rivayetler çok... Fakat bu rivayetlerin içinde fen ve akla en uygun görülenleri bunların feza dâhilinde parçalanmış, dağılmış diğer gezegenlerden gelme parçalar, döküntüler olduğu hakkındaki son faraziye ve nazariyelerdir. Demek ki fezada parçalanmış, dağılmış diğer 'dünya'ların enkazları dolaşıyor. Bu dünyalar bizimki gibi besbelli birçok canlıya ortaya çıkma ve hayat beşiği olmuşken şimdi tuzla buz olmuş eski bir âlemin kırıntıları gibi yeni düştükleri yörüngeyi takip ederek dolaşıp duruyorlar. Bu parçalanmış âlemler kuyrukluyıldızlarla çarpışma neticesinde mi böyle yok oldular? Bu çeşit bir tehlike, bir kötü son, yeryuvarlağı için de akla gelebilir... Bu kırıntılar tetkik edilince, bunlardan bazılarının bizim güneş sistemimiz dışından yani diğer güneş sistemlerinden geldiklerine ihtimal verdirecek izlere bile tesadüf olunuyor. Acaba dünyaların ölümü nasıl olur? Ömürlerinin sonuna varmak ile mi? Yoksa bunlardan gençlik ve zindelik zamanlarında arızalanarak, kazara ölenleri de var mıdır? Kazanın meydana çıkışı biliniyor mu? Hangi bir zinde mahlûkun ölüm vakti kesinlikle gösterilebilir?

"Şu düştüğümüz değersiz insan hayatı içinde ömür devresini tamamıyla geçiren kaç mahlûka tesadüf ediyoruz? Memleketimizde mezar taşlarına mezarda gömülünün doğum tarihi ilavesi de âdet olsaydı yetmişe, seksene varanların azlığını görerek ümitsizliğimiz artardı. 'Hayat' sayısız can düşmanına aralıksız karşı koyarak devam edilen pek nazik bir geçittir. Hayat, hayatı yiyerek, yok ederek var olmaya devam ediyor. Biz yaşamak için diğer hayatları onlarla beslemekle, onları hazmetmekle kendimize dönüştürüyoruz. Diğer hayatlar da aynı gayretle bizi yutmaya uğraşıyorlar. Etten kemikten yaratılmış şu âciz vücutlarımızın ne kadar zararlı, öldürücü mikroplara yemek olmaya yatkın bulunduğunu, vücut makinesi dediğimiz ve bir saat gibi tıkır tıkır işleyen iç organlarımızın ne kadar ufak arızalarla çalışmayı durdurmak tehlikesinde olduğunu bilsek belki bir

an ferah ferah nefes almaya bile korkardık. Her an durma tehlikesine maruz bulunan bu karışık makine bereket versin ki nasıl işlediğinden haberimiz olmadan yürüyüp gidiyor. Tabiattaki kendinden zayıfını yutma kuralı en küçük mikroplardan en büyük hatta en yüksek canlılara kadar geçerli... Cemiyetler, hükümetler, devletler de böyle... Bir devlet adaletin harfi harfine işlediğine kefil olmak için mahkemeler açıyor, kanunlar yapıyor. Komşusundan bir tavuk çalan bir fakiri, bir açı cezalandırıyor. Fakat kendinden küçük veya kuvvetsiz komşu bir hükümeti yutma ve memleketine katmak hırsından, bu adaletsiz düşüncesinden bir türlü kendini kurtaramıyor. İnsani işlerdeki bu garabet bazen o derecelere varıyor ki hak ile haksızlığın, hakça sahip olmayla çalmanın, gaspın sınırlarının nerelerde başlayıp nerelerde bittiğini belirlemekten insan âciz kalıyor. Bu âna kadar şahit olduğumuz numunelere bakınca 'hak'kı kuvvetin doğurduğu anlaşılıyor. Kuvvetli olan haklı oluyor. O derecede ki acizlere, zayıflara hakkı en kuvvetli olan dağıtıyor. Kuvvetlinin görüşü hak oluyor. Bir zayıf kuvvetlinin görüşünü hak olarak kabul etmek mecburiyetinde bulundukça hürriyet, adalet yerleşmiş olamaz. O kuvveti imkân derecesinde herkese dağıtmanın yolunu bulmalıdır."

Kadının biri diğerinin kulağına eğilerek:

— Artık bu İrfan Bey de lakırdı bulamıyor da kuvvetli Hakkı ile zayıf Hakkı'yı anlatıyor.

Diğeri — Muhallebici Hakkı'yı mı anlatıyor dedin?

— Yok Yağlıkçı Osman'ı?.. Kulağın nerede kardeşim? Dinle de anla...

— Aman nesini anlayayım?.. Kuyrukluyıldız Güneş'in yâriymiş de bilmem kaç senede bir onu görmeye gidermiş... Yanına yaklaştıkça alev alırmış... Yok saçlarını tarar, döker de kırım kırım kırıtır... Salım salım salınırmış... Bu lakırdıları kim çıkardı? Kuyruklu daha buraya gelmeden adeta başı açık bilmem neye benzettiler... Ben bilirim. Bunları yumurtlayan hep o badi badi Emeti Hanım'dır. Herkesin arkasından ırzına söz söyler.

İrfan Bey devamla:

"Hanımlar gürültü ediyorsunuz. Rica ederim susunuz. İşte tamam kuyruğuna geldik. Bu tür yıldızlar bir baş ile bir de kuyruktan meydana gelir. 'Baş' yıldızın 'nevat'[1] dedikleri kesif kısmıyla 'gîsû'[2] adı verilen saçından meydana gelmiştir. Bu saçın parlaklığı Güneş'e yaklaştıkça artar. Uzaklaştıkça söner... Kuyruğu da saçı gibi uzadıkça yoğunluğu azalan birtakım gazlardan ibarettir.

Bir hanım — Kuyruğu gaz boyamasından mıymış diyor?

Bir diğeri — Ah keşke papaziden[3] olsaydı. Önümüzden geçerken makasla arşın arşın keserdik...

Bir başkası — Tül olsa daha çok işimize yaramaz mıydı?

Diğer bir hanım — Biraz susunuz kardeşler de beyefendi ne diyor iyice anlayalım... (İrfan'a hitaben) Sözüm ona "O keş herif," kimdir oğlum?.. Anlayamadım?..

İrfan hayretle:

— Keş herifi şimdi nereden bulup çıkardınız?

O hanım — Şimdi sen söyledin civanım...

İrfan Bey — Ben öyle şey söylemedim...

Darülmuallimattan[4] çıkma bir kız İrfan'a:

— Siz deminden yıldızın "nevat"ı hakkında "en kesif" tabirini kullanmadınız mıydı? İşte hanım teyzem keş herifi oradan yani nevattan çıkardı.

O hanım — Aa! Hakk kuru iftiradan esirgesin. Keş herifi dolaptan kim çıkardı? Üstüme iyilik sağlık...

İrfan Bey gülerek:

— Dolap nerede? İçinden çıkan keş herif kim?

O hanım — Bilmem işte bu küçük hanıma sorunuz... Bunları hep o uyduruyor...

İrfan Bey — Aslı olmadık şeyler icadıyla sözlerimi anlaşılmaz bir hale getirmeyiniz...

---

1 Çekirdek.

2 Omuzlara dökülen uzun saçlar.

3 Tül ya da ipekli organtine benzer çok ince bir kumaş adıdır.

4 Dârü'l-muallimât, ilki 1869'da İstanbul'da kurulmuş "Kız Öğretmen Okulu"dur.

O hanım — Evladım siz de bize o lakırdıların ne demek olduklarını tane tane anlatınız...

İrfan Bey — Keş herif değil hanım. En kesif dedim.

O hanım — O ne demek olacak? Bize anlatınız...

İrfan Bey — Nasıl anlatayım? Bir cismin ecza-yı ferdiyesi[1] ne kadar sıkı yani birbirine bitişik olursa işte o madde o derece kesif sayılır.

O hanım, yanındaki kadının kulağına eğilerek yavaşça:

— Ay işte sana bir cevahir daha yumurtladı. "Eczacının terbiyesi" bunun ne demek olduğunu sorsak şimdi lakırdı yine uzar...

Öteki kadın:

— Sorma sorma... Güya anlıyormuşsun gibi dinle... Mümeyyizin[2] hanıma bak, nasıl anlıyormuş gibi dinliyor. Hiçbir sözünü anlayamadığından ben eminim... Dırıltıdan benim başım tuttu. Bu konferans ne vakit bitecek bilmem? Geldiğime pişman oldum...

İrfan devamla:

"Hanımlar Halley kuyrukluyıldızı yetmiş beş sene süren fezaya doğru o süreli[3] seyahatini yaparak Güneş'in yanından geçtikten sonra bu sene mayısta bizim dünyamıza kuyruğuyla sürtünerek çekilip gidecektir. Kuyruklunun başı bizden 23 milyon kilometre mesafeden geçecek dolayısıyla kuyruğu bu miktardan uzunsa bize dokunacaktır. Kuyruğun boyu hakkındaki rivayetler de muhtelif... Bunu 23'ten tutunuz da 100 milyon kilometreye kadar uzatanlar var. Kuyruğun içinden geçmemiz ihtimali çok büyük görülüyor. Fezanın o sonsuzluğuna bakınca 23 milyon kilometrelik bir mesafe nedir? Hiç... Bu sonsuz genişlik içinde milyarlarca kilometrelik uzak mesafelerden yanımıza bu kadar sokulan bir serseri yıldızın biraz daha yakınlaşması imkânsız sanılacak bir durum mudur? Uzmanlar arasında görüş birliği ve kesin fikirler yok. Her biri bir türlü söylüyor... Kuyruğun uzunluğu ve bileşimi hakkındaki rivayetler bile birbirine uymuyor.

---

1 En küçük parçaları.

2 Bir dairede kâtiplerin yazdığı yazıları düzelten, tamamlayan memur.

3 Periyodik.

"Halley yıldızı yetmiş beş sene evvel böyle Dünya'mızın yörüngesini kat ederek gelip geçtiği zaman fen bugünkü derecede ilerlemiş olmadığından o vakit bu yıldız hakkında şimdi bize fikir verecek lüzumlu kayıtlar tutulmadığına üzülünmekte. Kuyruğun hakiki bileşim şekli ve temas edince Dünya'mıza göstereceği tesirlere dair şimdilik hemen hayallerden başka bir bilgiye sahip değiliz. Yıldız görünmeye başladıktan sonra tayf tahlili yapılarak bileşiminin haber verileceği söyleniyor. Bu hal aynen bürümcükler giymiş bir kadının bir alevle temasından sonra ateşin bileşiminin niteliği ve tesiri hakkında bilgi vermeyi beklemesi gibi olmaz mı? Tehlikenin dehşetinin doğruluğu anlaşıldıktan sonra ne yapacağız? Tehlikenin büyüklüğüne bakınca oksijenle dolu mahzenlere saklanmak türünden düşünülen hayatta kalma çareleri ne kadar gülünç kalıyor?

"Farz ediniz ki bu Dünya hacim bakımından bir portakaldır. Biz de üzerinde gözle görülemeyecek kadar küçük canlılarız. Bu portakalı ya zehirli bir hava içine yahut kızgın bir fırına atıyorlar. Biz, yeryüzündeki bütün bu mahlûklar, temizlenmek için aleve tutulan bir pilicin hafif tüylerinden daha çabuk ütüleniriz... Bütün müneccimler, bütün astronomlar, bütün fen adamları rasathaneleriyle alet ve edevatıyla bir saniyede yok olurlar. Ne âlimi kalır, ne cahili, ne zekisi, ne kalın kafalısı... Her zor meselede hemcinslerinin zararına kendi selametlerini temine uğraşan akıllılar da ahmaklarla eşit şekilde yok olurlar. Artık yaltaklanma, riya, iltimas, hile gibi yalan dolan vasıtaları ve servet kuvveti gibi insanların kısmetli kısmına has olan fırsatlar galiba ilk defa olarak hükümsüz kalır... Bütün hayırsever ve büyük insanların, filozofların, sosyalistlerin insanlığın refah ve mutluluğunu temin için hayatları pahasına tesisine uğraştıkları 'eşitlik' işte o muazzam saniyede ilk ve son defa olarak başarı yüzünü göstermiş olur...

"Hanımlar sizin kendinize has birtakım rüya tabirleriniz vardır... Mesela Arap, ateş: tez haberdir. Ölü: Diri getirir, dersiniz. İşte bu türden birçok mana çıkartırsınız. Bu kuy-

rukluyıldız meselesiyle meşgul olmaya başlayalı asabım biraz yoruldu. Geceleri rahat uyuyamıyor tuhaf tuhaf, sıkıntılı sıkıntılı rüyalar görüyorum. Bu ufak heyecanlanmamdan dolayı beni korkaklıkla, zayıf kalplilikle suçlamayınız. Avrupa'da, bize sırasına göre hayatı değersiz sayma dersleri veren medeni kıtada bile korkudan intiharlar başlamış olduğunu gazetelerde okuduk. Avrupalıların metinleri, cesurları korkuyla adeta alay ederler. En büyük tehlikeleri hiçe sayarlar. Kutup seyahatleri ve şu son senelerde balonculann, tayyarecilerin gösterdikleri akıl almaz cüretler buna güzel bir misal olabilir. Kutupların ebedi buzları ne kadar kâşiflere kefen oldu. Hareketli tenteli bir tahtaboşa benzeyen tayyarelerinin, başarıyla döneceği şüpheli pervanelerine hayatlarını teslim ederek göklere çıkan kimselerin şu hareketleri en çok hayrete değer cesaret örneklerinden değil midir? Bunlardan kaç tanesi de kazada öldü. Hayatı terk etti. Bu müthiş akıbet diğer meslektaşlarının cesaretlerini katiyen kırmıyor. Bu eksikleri olan, bu tehlikeli hava taşıtlarıyla yine göklere çıkan çıkana...

"Bu cesur Avrupalıların içinde bile kuyruklunun ismini işittikçe tir tir titreyenler bulunduktan sonra benim de şu ufak heyecanlanmamı mazur görürsünüz zannederim. Evet, bu tesiriyle birbiri ardına gördüğüm rüyalar, şurada size bilhassa anlatılmaya değerdir. Bakalım bunları nasıl tabir edeceksiniz?"

Her taraftan:

— Hayırdır inşallah... Hayır inşallah... diye hayra çıkmasını dileyen cümleler tekrar tekrar işitildi. Emeti Hanım kendince kısa bir iki dua okuduktan sonra sordu:

— Oğlum bu rüyaları gördüğün gecenin sabahı pencereden gökyüzüne bakıp da üç defa, "Bir rüya gördüm maşallah hayırdır inşallah" dedin mi?

İrfan Bey — Ne yalan söyleyeyim. Böyle dediğimi pek hatırlayamıyorum.

Emeti Hanım — Ah şimdiki gençler ah... Ne su içerken besmele çekersiniz... Ne sofradan kalkarken "Yarabbi şükür" dersiniz... Bu kadar çene çalmaktan çekinmiyorsu-

nuz da o mübarek iki kelimeyi ağzınıza almaya neden üşeniyorsunuz?.. Tevekkeli her şeyden bet bereket kalkmadı. Kulluğumuzu bilmediğimizden türlü belaya uğruyoruz. Hep kendi günahımız... Taksiratımız[1]... Buyurunuz bakalım. İşte kuyruklu geliyor... Şimdi ne yapacağız?

Emeti Hanım'ın bu şikâyetine birçok taraftan iştirak oldu. Birkaç çocuk ağlaması da yatıştırıldıktan sonra İrfan Bey yine başladı:

— Şimdi size anlatacağım şeyler rüyadan ibaretse de bu rüyaları son zamanlarda kuyrukluyıldızlar hakkında okuduğum fen kitaplarının zihnimde bıraktığı bir tür intibalar tesiriyle gördüğümden meydana gelmesini dehşetle beklediğimiz gök hadiselerinin de şu anlattıklarıma yakın bir şekilde geçmesi ihtimalden pek uzak değildir. Fakat her halükârda korkup telaşa düşmemenizi rica ederim... Çünkü bir kuyrukluyıldızın dünyaya çarpması kıyamet kopması demektir. Kıyamet nedir? Nasreddin Hoca'nın, bacı ölürse küçük kıyamet, ben ölürsem büyük kıyamet dediği gibi herkesin ölümü kendi için bir kıyamet demektir. Bundan ötürü hepimiz için sonunda ölüm muhakkak olduğundan Halley'in bu defaki teması tehlikesinden kurtulmakla ne ölümden ne kıyametten ebediyen kurtulmuş sayılamayacağımıza göre birkaç sene sonra olacak bir hadisenin bugün olması ihtimaline lüzumundan çok korku ve telaş göstermek akla ve mantığa uygun değildir.

Hanımın biri:

— A nasıl korkup telaş etmeyelim evladım! Can cümleden aziz.

İrfan Bey:

— Evet haklısınız can cümleden azizdir. Fakat buna karşılık bizde bir atasözü daha var: "Cümle ile gelen düğün bayramdır"[2] derler.

---

1 Kusurlar, suçlar.

2 Daha çok "el ile gelen düğün bayram(dır)" şekliyle bilinir. Kişinin, herkesin başına gelen bir felakete katlanması sadece kendisinin uğradığı bir felakete katlanmasından daha kolaydır anlamında.

Diğer bir hanım — Aman böyle bayram eksik olsun...

İrfan Bey:

— Hadisenin önemini akıl ve mantıkla değerlendirebilecek kadar etraflıca incelemiş olanların kalplerinde bir çeşit endişe var. Bunu inkâr edemem. Geçen akşam bu merakla birkaç gazete ile bir iki kitabın bazı sayfalarını gözden geçirdikten sonra döşeğime uzandım. Zihnimde hep o... Halley... Ateşli silahlardan fırlamış gülleleri, kaplumbağa yürüyüşü kadar yavaş bırakacak feza yırtan bir süratle bize yaklaşıyor. Dalmışım. Fakat rüya âleminde olduğumu tabii bilmiyorum. Her şeyi uyanık zamanımdaki açıklıkla görüyorum. Çamlıca gibi yüksek bir mevkideyim. Bütün İstanbul girişiyle, Haliç'iyle, dağlarıyla, tepeleriyle penceremin hemen kuşbakışı denecek, her şeyi içine alan küçümser bakışı altında... Bahar her tarafa beyaz papatyalarla, sarılı pembeli kır çiçekleriyle nakış işlenmiş küçük halılarını sermiş... Ekilmiş tarlalar taze ekinleriyle yemyeşil, dalgalı birer göl halini almış... Yer yer ağaçlar, yeni açılmış yapraklarıyla taptaze... Göz bu cenneti seyirle büyülenirken burun cana can katan ilkbahar kokusunu teneffüs ediyor; kulak, o yeşil, o çiçek açmış mevkilerden gelen kuşların şakımalarıyla coşuyor. Bahar güneşinin serpme altın işlediği parıltılar içindeki o lacivert geniş denizlere baktım. Kendi kendime, "Yarabbi," dedim, "cennet kılığına bürünmüş bu dünya, bir yıldızın zehirli kuyruğuyla zehirlenecek, bütün bu neşe sönecek, bu güllerin solacak, bu bülbüllerin ebediyen susacak mı? Şimdi bu tabii sahnelerin, dekorların arasındaki yeşil gerdek odalarında gizlenmiş yemin tazelemekle meşgul âşık âşıkalar birbirlerinin vefalı kucağında ebedi uykuya dalıp kalacaklar mı?" O esnada hizmetçim elinde bir demet gazeteyle odaya girdi. Gazeteleri masanın üzerine bıraktı. Zavallının benzi pek uçuk ve elleri titriyordu. Üzüntüsünün sebebini sordum:

"Avrupa'dan gelen haberler pek fenaymış. Her taraf matem halinde. Herkes gazeteleri okuyup birbirine açıklamalar yaparak ağlaşıyor," cevabını verdi.

Dışarı çıkmasını işaret ettim. Titreyen elimle gazetenin birine uzandım. Birinci sütun şöyle başlıyordu:

Halley'in göründüğü günden beri yapılan gözlemler ve tayf tahlilleri gayet endişe verici neticeler gösteriyor. Kuyruğu meydana getiren gazlar içinde siyanojenin miktarı tahminden pek fazladır. Siyanojen renksiz, sert kokulu, zehirli öldürücü bir gaz olmakla beraber hava içinde kıpkırmızı bir alevle parlamaya yatkın bulunduğundan dünyaya teması her şekilde tehlikelidir. Dünya atmosferi ile kuyruk gazlarının akışları birbirine karışınca zehirlenmeye vakit kalmadan küremiz bir çırpıda alevler içine gömülecektir. Bu tutuşmayı doğuracak sebepler pek fazladır.

Bugüne kadar yaptığımız işlerde rehberimiz olan ikiyüzlülüğü, beyhude tesellileri bırakarak geleceği vakti saniyesiyle bize haber veren ölüme yiğitçe kollarımızı açalım. Ne evlat anasına babasına, ne velileri evladına, ne hiçbir âşık sevgilisine ağlamaya vakit bulamayacak, hep bir anda "kün fe-yekûn"[1] olacağız. Bu kadar yiğitlikler, kahramanlıklar ve hayret edilecek deha eserleri gösteren çok gayretli kimseler de, korkaklar, katiller, zalimler, tahripkârlarla beraber mahvolacaklar... Bu milyarlarca dünya sakinlerinin, paha biçilmez güzelliklerin, bunca fen ve sanat hazinelerinin matemini tutmak için geride tek canlı kalmayacak. Çekim kanunlarını, fizik, kimya esaslarını ortaya koyan ve bunca nazariyeler keşfeden fen adamlarının hep bu ilerleme arzusuna yaraşır çalışmaları bu feci sona varmak için miydi? Bugün dünyamız şifa bulmaz bir derde tutulmuş bir hasta gibi ölüme mahkûm... En âlim, en fenne hâkim olan, en soylu evladı başı ucunda ümitsizce gözyaşı döküyor... Felaketin ağırlığı, büyüklüğü karşısında insan gücü o kadar küçük, o kadar âciz kalıyor ki... Bunu tarif için bir oran, bir ölçü aramak bile çocukluk olur.

---

1 Kuran-ı Kerim'de bazı surelerde geçen bir ayettir. "Allah ol dedi oldu, ol der oluverir" anlamına gelir ve Allah'ın dilediği şeyi yaratması bağlamındadır. Burada "kün fe yekûn olacağız" sözü "hepimize olan olacak" şeklinde anlaşılmalıdır.

Ey bu dünyanın seçkin evladı olan âlimler, yazarlar, şairler aklınıza gelen bunca derin fikrin küllerini kıyamet rüzgârı nereye savuracak? Şefkatli anneniz için yazacağınız ağıtı hangi kederli ele terk edeceksiniz? Bu kadar medeniyet eserinin mezarı olan bu yanmış dünyaya, göklerdeki meleklerden birer fatiha hediye etmesini rica için kim bir mezar taşı kitabesi yazacak?..

Gazetenin baş sütunları bu yolda ümitsizce, kötümser sözler, hükümlerle dolu... Haber kısmına geçtim dehşetim büsbütün arttı. Şöyle yazıyordu:

Dünya'nın karşılaşacağı felaket, uzman kişiler tarafından ilmi bir kesinlikle ispat edildikten sonra genel heyecan son dereceyi buldu. Korkunun şiddetinden intiharlar başladı. Cinnet geçirenlerin adedi inanılmayacak bir kertededir. Mevcut tımarhaneler, sürü sürü getirilen aklını oynatanları almaya yetmediğinden hükümet işlerine tahsis edilmiş büyük binalardan birkaçının akıl hastanesine çevrilmesi ilgili makamlarca görüşülüyor. Her devletin parlamentosu halk üzerindeki idare ve babaca korumasını son saate kadar muhafazaya karar vermiştir.

Mahkemelere gelen davaların şekilleri mevcut kanunlara uygulanamayacak derecede tuhaflık göstermeleri sebebiyle hâkimler karar vermede büyük zorluklarla karşılaşıyorlar.

Anarşistler bu genel heyecan ve mateme karşı yalnız korkusuz değil, adeta memnun, neşeli görünüyorlar. Hayatla ölüme sembol olan siyahlı beyazlı bayraklarını açıp ölümü yüceltmek için oluşturdukları marşı tüyler ürpertici bir makamla söyleye söyleye sokakları dolaşıyorlar. İlk mısralar şunlardır:

Kuyrukludur hocamız
Kuruluyor loncamız
Haydi tevkif ediniz
Patlayacak bombamız...

Bunlara benzer birçok tafsilat daha okuduktan sonra uyandım. Kendimi döşeğimde kan ter içinde buldum. Bu rüyada gördüklerim zihnimden kaybolmadan hepsini bir kâğıda kaydettim.

5

Birkaç akşam sonra kendimi yine aynı yüksek yerde, Çamlıca'daki uyku köşkümde buldum. Yine o yeşillik, yine o hoşluk güzellik, yine o güller, yine o bülbüller... Fakat bu defa o ilk manzaradan fazla bir şey vardı. Alevli başı semalara şimşekler çakan akla hayale sığmaz büyüklükte nurlu bir sorgucun yelpaze gibi açılmış ucu etrafa ışıklı gölgeler saçarak Marmara'nın sularına sarkmıştı. Bu kıymetli taşlarla bezeli gökyüzü süsünün tıpatıp bir görünüşünü de denizin durgun lacivert bağrında resmedilmiş gördüm. Gözlerim kamaştı.

Uşağım yine bir demet gazeteyle odaya girdi. Zavallı, korkusundan ağlıyordu:

— Ne var? dedim.

— Efendim kıyamete bir şey kalmamış... Alınız okuyunuz, ürkütücü cevabını verdi.

Gazetelerden birini açtım. Gözüme ilişen ilk müthiş haber şu oldu:

"Bu gece, gece yarısından iki saat sonra yeryuvarlağı Halley'in kuyruğuna dahil olacaktır."

Saatime baktım. Henüz alafranga yedi. Hadisenin olmasına daha on dokuz saat kadar var. Uşağım odadan çıkmıyor, ağzı açık bir çehreyle dikilmiş karşımda duruyordu. Sordum:

— Niye gitmiyorsun?

— Meraktan ölüyorum efendim. Allah aşkına malumat veriniz... Yazılan şeyleri herkes bir türlü yorumluyor. Sizin de fikrinizi anlamak isterim.

Okudum. Rusya'dan telgraf:

"Kafkasya'nın güney tarafına yağmur gibi göktaşları dökülüyor. Bolidlerin[1] bazıları birer cihan parçası denecek kadar aşırı büyük... Bunların müthiş düşmelerinden yerkabuğunda kocaman gedikler, yarıklar açıldı. Bakü taraflarında açılan maden kaynağı yaralarından neft, petrol yağları Hazar Denizi'nin o civardaki yüzeyinde şimdiden birkaç santim kalınlık meydana getirdi. Bir tutuşma olmasından fevkalade korkuluyor."

Bir saat sonra diğer bir telgraf:

"Tutuşma oldu. Koca Hazar Denizi, kırmızı isli bir alev saçan bir çanak mehtabı şeklini aldı. Bu büyük yangının bize komşu gezegenlerden bile görülebileceğini konuya hâkim kişiler temin ediyor. Deniz vasıtaları bu alevlerin ortasında çıra gibi yanıyor. Boğucu, kızgın bir duman her tarafı istila etti. Adı geçen denizin sahillerinin sâkinleri Karadeniz ve güneybatı taraflarına kaçmaya uğraşıyorlar. Can kaybı hesapsızdır... Semaları istila eden kanlı alev bulutları en uzak mesafelerden görülüyor."

Rusya'dan üçüncü telgraf:

"Bu müthiş deniz yangını Kür Irmağı[2] vasıtasıyla içerilere sıçrayarak Savanga[3] Gölü'yle yayılma yolları meydana getirdi. Her taraftan patlayan kaynaklardan neft yağı korkunç alev sütunları şeklinde semaları yalıyor."

Dördüncü telgraf:

"Yangın akla hayale sığmaz bir şekilde genişliyor. Yelisa ve Topol[4], Erivan vilayetleri ateş içindedir. Yangın kuzeyde Aleksandropol[5] ve batıda Kars'a doğru süratle yürüyor."

Beşinci telgraf:

"Yangın, güneyde Tebriz'i, batıda Trabzon'u buldu. Yürek parçalayan manzaranın dehşeti tabii afetlerden hiç-

---

1 Çoğu zaman güçlü bir biçimde patlayan olağanüstü parlaklıkta büyük göktaşı, ateştopu da denir.

2 Kura Irmağı'nın Azerice adı.

3 Sevanga şeklinde okunması daha doğru görünen bu kelime Sevan Gölü ya da Gökçe Göl'ün Ermenice adıdır.

4 Kafkasya'da bu adları taşıyan iki şehir yoktur. Doğru biçimi Yelizavetpol olup Batı Azerbaycan'daki Gence şehridir.

5 Gümrü.

biriyle mukayese edilemez. En korkunç zelzeleler, tahrip bakımından buna göre hiç denecek kadar kalır."

Bu tafsilatı yüksek sesle okuduğumdan hizmetkâr karşımda tiril tiril titriyordu.

— Niye titriyorsun Bekir? dedim. Korkudan sararmış yanakları üzerine akan gözyaşlarını silerek cevap verdi:

— Samsun'da hısım akrabam var... Yangının oraya gelmesine bir şey kalmamış... Ya bu gece Karadeniz tutuşursa ne yaparız efendim?

Bekir'i teselli için bir iki söz ararken dışarıda bir gürültüdür koptu:

"Avrupa'dan şimdi gelen telgraf... telgraf... telgraf... İki saate kadar denizlerin taşacağını, dünyanın batacağını yazıyor bu telgraf..."

naraları her tarafı çınlatmaya başladı. Bekir hemen koştu. Bir dakika sonra elinde bir kâğıt parçasıyla geldi. Kâğıdı aldım. İşte içindekiler:

Sabah'ın[1] telgraf ilavesi

"Londra 18 Mayıs

Hayli zamandır kuyrukluyıldızın etrafında ortaya çıkan uydu yörüngesinden çıkarak dünyanın çekimine tutuldu. Baş dönmesi verecek artan bir süratle üzerimize geliyor. Halley'in bize gönderdiği bu korkunç öncü, kuyruğun temasıyla yapacağı tahmin edilen zararları hiç derecesinde bırakacak ölçüde küremizce çok büyük tehlikelere sebep olacaktır. Halley'in bu müjdecisi 3852 kilometre çapında bulunduğundan çapı Ay'dan[2] 377 kilometre kadar büyüktür. Bu bir bolid göktaşı değil adeta koca bir âlem demektir. Yapısının katı olduğunu kesinlikle belirtiyorlar. Avrupa gök gözleyicilerince buna 'Müthiş Bilâ' adı verildi. Çünkü üzerimize düşmeden evvel Ay ile dehşetli bir karambol yapmaları ihtimalinden bahsolunuyordu. Düşmeden önce dünyanın uydusu ile aralarında böyle bir çarpışma olsa bu

---

1 İlk ve en uzun ömürlü gazetelerden biridir. 1876'da kurulan gazete değişimler geçirerek 1922'ye kadar çıkmıştır.

2 Ayın çapı 3475 kilometredir [Hüseyin Rahmi'nin notu].

iki âlemin ateş kütlesi halinde dağılacak enkazının parçaları akla hayale sığmaz şiddette birer mermi kesilerek dünyamızı misli görülmemiş bir göksel bombardımana tutar.

Bu güllelerin tesirlerine karşılık en son sistem kale ve istihkâmlar, Krupp topu güllesine karşı tutulan sigara kâğıdı gibi kalır...

'Müthiş Bilâ' Ay ile çarpışmadan üzerimize düşse küremizle büyüklük bakımından oranı bir elma üzerine fındık kadar bir kurşun sıkılmak gibi olur."

"Müthiş Bilâ"ya dair ikinci telgraf:

18 Mayıs

"Uzmanlar tarafından Müthiş Bilâ'nın düşme yönü ve istikameti kesin olark belirlendi. Ay'la çarpışma olmayacaktır. Çünkü Bilâ'nın Ay'ın yörüngesini geçeli dört günden fazla olduğu hesaplanarak belirlenmiştir. Ay'ın dünyaya olan mesafesi 96.000 daha doğrusu 96.109 ile 90.833 fersah arasında değişir. Buradan Ay'a bir telgraf çekilmek mümkün olsa bir buçuk saniyede ulaşır. Barutla atılan bir top mermisi oraya dokuz günde düşer. Küremizden hareket edecek bir sürat katarı 8 ay 29 günde Ay'daki istasyona çıkar. Ay'ı yörüngesi üzerinde durdurmak mümkün olsa 4 gün 19 saat 55 dakikada yeryüzüne düşer. Müthiş Bilâ'nın Ay yörüngesi hizalarında hareketini pek hafifletmişken sonradan süratini artırması, hacim ve büyüklük bakımından Ay'a hemen eşit bulunması düşme oranlarını birbirine yaklaştırdığından bu müthiş hadisenin bugün öğleden sonra saat üçü kırk altı dakika on yedi saniye geçe olacağı haber veriliyor."

Cidden başıma bir dönme geldi. Meydana gelecek felaketin dehşetini zihnimde canlandırmak için elimi gözlerime tutarak öyle düşünceye daldım kaldım. Karşımda Bekir'in de saniyeden saniyeye benzi daha çok atıyordu. Kıbleye yönelir gibi ellerini göğsü üzerine kavuşturarak:

— Beyefendi kıyamet kopacağını anladım... Kaç saat sonra öleceğiz? Aptes alıp hazırlanalım, dedi.

Yine saate baktım. Alafranga yediyi yirmi geçiyor. Hesap ettim.

Müthiş Bilâ'nın dünyaya düşmesine 9 saat 26 dakika 17 saniye kalmış olduğunu söyleyince, ağlayarak:

— Helalleşmek lazım gelen birçok kimseler var. Şimdi ben onları nerede bulayım? Çoluk çocuğuma da hasret gideceğim, diye yakınan Bekir'e:

— Sus zihnimi karıştırma, dedim. Alt taraftaki heyecan verici açıklamaları okumaya devam ettim:

"Düşüş istikameti Atlas Okyanusu'nun doğuda Afrika ve Avrupa, kuzeyde İzlanda ve Grönland, batıda Kuzey Amerika'nın güney kısmı ve Güney Amerika'nın kuzey kısmı ve güneyde St. Roche ile Gine arasında şekillenen deniz havzasına doğrudur. Temas noktası hemen Yengeç Dönencesi üzerinde bulunacaktır.

"Boyca bir kutuptan diğerine uzanan Atlas Okyanusu'nun genişliği 3500 ile 6700 kilometre arasında değişir. Dolayısıyla çapı 3852 kilometre olduğuna göre kutuplar arası iki eşit kısma bölünmüş olsa 'Müthiş Bilâ' yukarıda kaydettiğimiz Atlas Okyanusu havzası içine yuvasına geçirilen bu yüzük taşı gibi gelip oturacaktır.

"Bu korkunç çarpmanın kıyamete benzer gümbürtüsünü duyacak beyinler humbara[1] gibi birer birer patlar. Dağılır. Bu gökten inen güllenin önünden tutuşarak kaçar. Havanın hararetinden, tazyikinden zaten oralarda sağ kalan olmaz ki bu patırtıyı işitmeye vakit kalsın.

"Atlas Okyanusu'nun en derin yerleri 8.340 metre ve Müthiş Bilâ'nın çapıysa 3.852 kilometre olduğundan suya girecek yay kısmının diklemesine uzunluğu çapının boyu olan 3.852.000 metrede ancak 8.340 miktarını gösterecektir ki bu orantı, içinde sekiz dokuz milimetre kalınlığında su bulunan bir havuza 3.852 milimetre yani 3 metre 8 desimetre 5 santimetre 2 milimetre çapında yuvarlak bir cisim atmakla gösterilebilir. Fakat bir farz-ı muhal olarak[2] yer kabuğunun bu çarpmaya dayandığı kabul edilse o

---

1 İçine patlayıcı maddeler konulup havan topuyla ya da elle atılan demir ya da tunçtan dökme yuvarlak bomba. Kumbara.

2 Tutalım ki.

düşüş anında okyanus suları semaya öyle bir fışkırmayla atılacaktır ki altmış kilometre kadar olan atmosfer tabakasını bularak bütün sahilleri yüzlerce kilometre içerilere kadar bir umman haline getirecektir. Bu muazzam şelâlenin düşüşüne maruz olan kıtalarda ne bir insan kalacak, ne bir memleketten iz; kudurmuş bir deniz her şeyi silip süpürüp yutacak. Batı Avrupa en çok hasara uğrayacak bölgeler arasında bulunuyor. İspanya, Fransa, İngiltere, İtalya, ta Rusya'ya kadar bu ülkelerin hepsi batacak, Akdeniz'le Marmara, Karadeniz birleşerek tek parça bir umman halini alacaktır."

Bu satırları okuyunca benim de vücudumu hafif bir titreme aldı. Dudaklarımın titrediğini gören Bekir sordu:

— Artık bu dünyadan ümit yok mu? Mutlak batacak mıyız?

— Dünyanın her tarafı batmayacak. Fakat buralarda müthiş bir tufan olacak, her tarafı sular kaplayarak İstanbul deniz altında kalacakmış?..

— Öyleyse beyefendi ne duruyoruz? Dünyanın batmayacak yerlerine kaçalım...

— Onu ben de düşündüm ama mümkün değil Bekir...

— Neden beyefendi neden?

— Çünkü Atlas Okyanusu'nun bu hücumundan meydana gelecek dehşetli fırtınalardan falan biraz kurtulabilmek için Avustralya'ya, hiç olmazsa uzakdoğuya doğru kaçmak lazım gelir. Oralarının buraya ne kadar günlük yol olduğunu biliyor musun? Halbuki kaçabilmek için önümüzde dokuz saatten fazla bir zaman yok... Bu müddet içinde insan İzmir'e bile gidemez...

Bekir iki çenesi birbirine çarparak:

— Öyleyse ne yapacağız efendim?

— Ne yapılır? İki elimizi kavuşturup boynumuzu bükerek felaketin gelmesini bekleyeceğiz... Başka çare var mı?

— Aman efendim durmayalım. Haydarpaşa'dan trene binip hiç olmazsa... Hiç olmazsa Eskişehir'e, Konya'ya doğru kaçalım. Oraları denizden uzaktır. Belki kurtuluruz...

Bekir'in bu çocukça fikrine karşı acı acı tebessüm ettim. O zavallının gözünde Uzakdoğu'yla Konya'nın yer itibariyle pek farkı yoktu.

Bekir'e ihtiyat tavsiyesine lüzum görerek dedim ki:

— Telaş etme... İçeride kadınlar bir şey duymasınlar. Ne felaket meydana gelecekse birdenbire olsun bitsin... Hepimiz bir anda ölürüz gider. Keşke bizim de bir şeyden haberimiz olmasaydı... Şimdi bu üzüntüyü, bu çarpıntıyı çekmezdik...

Bekir ağlayarak:

— Beyefendi ben ölmeye öyle kolay kolay razı olamam. Elbette düşünüp bunun bir çaresini bulmaya çalışacağım...

— Haydi karşımdan aptal herif... Bu kadar âlimlerin, bu kadar hükümdarların, bu kadar milyonların bir kurtuluş yolu bulamadıkları bir afete karşı sen ne çare keşfedeceksin?

— Efendim böyle tehlikeli zamanlarda hayat korkusuyla en budala kimseler bile Eflatun[1] kesilir. Elbette ben de kendi kafama göre bir yol keşfederim. (Gözlerini bana dikip parmaklarının ucuyla acele acele birkaç defa ensesini kaşıyarak) Beyefendi aklıma uygun bir tedbir geldi.

— Nedir?

— Mesela bahçeye büyük bir sandal hazırlasak... Buralara su bastığı vakit içine girer otururuz. Fena mı olur? Böylece ölümden bir adım kaçmış oluruz.

— Bekir, böyle yüksek mevkiler su altında kalmak için kim bilir ne tufanlar, ne fırtınalar kopacak? Hiç, bir sandal parçasıyla o kıyametten kurtulmak mümkün olur mu?

— Beyefendi böyle bir tedbir alsak bunun bize bir faydası olmazsa bir zararı da dokunmaz. Beş on lirayı sokağa atmış oluruz... Zaten birkaç saate kadar bütün varımızı bırakıp mahvolacak değil miyiz? Hiç olmazsa bu hazırlık bize ufak bir teselli olur... Kalbimize biraz kuvvet verir...

Bekir'e istediği parayı vererek:

---

1 Antik Yunan filozofu Platon.

— Haydi git bir sandal bul... Fakat şimdi herkes bizim gibi düşünmeye yani bu şekilde canını kurtarmaya hazırlanırsa sen aşağıda sandal değil a bir kırık tekne bile bulamazsın...

— Bizim ahali böyle şeylerde çarçabuk aklını başına toplayamaz. Onlar son kerteye gelmedikçe yani sular yangın kulesine kadar varmadıkça kayık, sandal bulmayı düşünemezler... Her şeyde, her şeyde yumurta kapıya geldikten sonra çare ararlar... Bazı Hızır İlyas[1] günlerinde arabalar üç dört mecidiyeye mesireye[2] giderken tutmayıp da iki liraya çıktıktan sonra kiralayanları bilmez misiniz? Odunun çekisi[3] yirmi kuruşa iken almazlar da karlar yağdıktan, otuz beşi geçtikten sonra alırlar... Kömür de öyle, soğan da öyle her şey öyle...

— Bekir boş yere telaş ediyorsun. Bu Müthiş Bilâ felaketinden kurtulacağımızı, olacak şey değil, ama farz etsek bile arkasından dokuz-on saat sonra Halley'in kuyruğu belası var...

— Beyefendi elbette ona da bir çare düşünürüz... Böyle büyük felaket zamanlarında en okumuş, en akıllı adamların bildikleri bir para etmez de benim gibi en cahil adamlar ne işler becerirler.

— Haydi... Haydi git... Sandal mı alacaksın? Mavna mı? Ne alacaksan al...

Bekir çıktı. Gazetenin alt tarafını okumaya giriştim. Müthiş Bilâ düştüğü zaman yerkürenin yörünge değiştirmesi ihtimallerinden buna dair bin türlü nazariyelerden

---

1 Halk ağzında Hıdırellez şeklini almıştır. Yazın başlangıcı sayılan 6 Mayıs günüdür. Bu gün İstanbul'da coşkuyla kutlanır, Kâğıthane, Çamlıca, Beykoz Çayırı gibi İstanbul'un güzel köşelerinde geç vakitlere kadar eğlenilirdi. Ayrıca, âb-ı hayat (içene ebedi hayat bağışlayan efsanevi su) içtiği için Hızır'ın ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi simgelediğine ve darda kalan insanların imdadına yetiştiğine inanılırdı.

2 Gezinti yeri.

3 Odun, kireç, taş gibi ağır ve kaba şeyleri tartmada kullanılan ağırlık ölçüsü birimi. 1 çeki 250 kg olmakla birlikte eski 1 çeki 4 kantar olup 225,798 kg'dı.

bahsolunuyordu. Hakikate uygunluk derecesi şüpheli bu ucu bucağı gelmez sözleri okudukça en âlim, fen bilgisi en yüksek kimselerin böyle nazik anlarda birer ahmak kesilmeyecekleri hakkındaki Bekir'in nazariyesini kabul edeceğim geldi. Sade fen namına birçok lakırdı söyleniyordu. Fakat Bekir'in bir sandal hazırlaması gibisinden en ufak bir kurtuluş çaresi tavsiyesi olsun görüp okuyamadım.

"Müthiş Bilâ Atlas Okyanusu'nun o haber verilen kısmına düşüp oturduktan, bu çarpışmanın meydana getireceği tufanları, afetleri geçirdikten sonra bu dünyada sağ kalan insanlar ne harikalar, ne gariplikler görecekler, ilim ve fenler ne büyük istifadeler edecekti. Çünkü bu yaşadığımız âlemin üzerine diğer bir âlem ilave edilmiş olacaktı. Kaplarına sığmayan bu şimdiki zaman insanları bu yeni dünyanın üzerine çıkmak için kim bilir ne gibi yükselme vasıtaları icat edeceklerdi? Evvela balonlarla, tayyarelerle çıkılacak, yavaş yavaş dişli şimendiferler[1] yapılacak. 3852 kilometrelik bir yüksekliğe çıkılacaktı. Dünya'mızın son hava tabakalarından sonra Müthiş Bilâ'nın yukarılarında teneffüs etmeye uygun hava yoksa bu iki dünya seyyahları denizlerin altında çalışan işçilerin giydikleri gibi 'iskafander'[2] dedikleri o koca kafalı, camdan gözlü kıyafetlere girip kendilerine aşağıdan hortumlarla hava verile verile öyle yükseleceklerdi.

"Bu yeni eklenen âlemde hoş iklimler, kıymetli madenler keşfedildiği takdirde milletler arasında yine senin benim kavgaları çıkarak ne savaşlar olacak, yine ne kanlar dökülecekti? Şu eski dünyayı aralarında bir türlü hakça paylaşamayan insanlar bu yenisi için büsbütün çıldıracaklardı... Yahut Müthiş Bilâ'da yaşayanlar varsa dünyalarına, vatanlarına hücum eden dünyalıları içeri sokmamak için

---

1 Dişli demiryolu. Yüksek eğimli yerlerde düz tekerleğin düz raylar üzerinde ilerlemesi sorunlu olduğundan soruna çare olarak 1812'de İngiliz John Balenkinsop tarafından icat edilmiştir. Bu tür demiryollarına günümüzde Alplerde, Gallerin kuzeyi gibi dağlık bölgelerde hâlâ rastlanmaktadır.

2 Skafender günümüzde uzay elbisesi olarak tanımlanmaktadır.

Bilâlılar şiddetli müdafaalarda bulunacaklardı. Dolayısıyla diğer bir âlemin harp usulleri, hemcinslerini öldürmek azmiyle icat ettikleri imha aletleri ve gereçleri görülecek ve her devletin genelkurmayı bu yeni savaştan örnek almaya değer birçok mühim nokta bularak harp kitaplarına yazıp, dahil edeceklerdi.

"Bu Bilâlılar dünyalılara galip gelecek bir durumdaysalar o zaman bütün Avrupa vaktiyle Roma'nın 'barbar' istilasına uğramasından daha müthiş bir afete uğrayacağından artık Avrupa devletleri arasındaki Üçlü İttifak, İkili İttifak[1] türünden tedbirler lüzümsuz görülerek bu umumi belâya karşı gelebilmek için bütün devletler, Fransızlarla Almanlar, İngilizlerle Ruslar hepsi birden birlik olmaya ve Balkan hükümetleri bir araya gelerek kardeşçe harekete mecbur kalacaklar. Avrupa siyasetinde ilk ve belki de son defa olarak umumi selametin umumi birlikte olacağı hakikati entrikasızca teslim ve kabul olunmak harikası görülecekti."

İrfan Bey, hayli uzayan konferansını burada kesti. Çünkü bahsin sonlarından hanımların çoğu bir şey anlayamayarak uyuyakalmışlar, oradan buradan ufak çocuklar vızıldamaya başlamışlardı. Uyuşanların, dalanların uykularını açmak, dinleyenlerin yorgunluklarını gidermek için hanımlara kahveler, çaylar, bisküviler, pastalar, şekerlemeler dağıtıldı. Yine çeneler açıldı. Sofanın içi uğultuyla doldu. Kadınlar için sükût yorgunluk, söylemek dinlenmektir.

İrfan Bey'in kadınların ruh durumlarına dair epeyce gözlemi vardı. Daha yedi sekiz yaşında bir çocukken annesiyle birlikte mahalle camiine vaaz dinlemeye gittikleri vakit vaiz

---

1 Üçlü İttifak (İttifak-ı Müselles) Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve İtalya arasında yapılanan ve 1882'den 1914'te Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar süren askeri ittifaktır. Savaşın başlaması ardından Anadolu'dan pay vaat edilen İtalya ayrılmış, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan ittifaka katılmıştır. İkili İttifak (İttifak-ı Müsenna) Fransa ile Rusya arasında 1894'te imzalanan gizli bir antlaşmayla kurulmuştur. Antlaşma Fransa'nın ya da Rusya'nın saldırıya uğramaları halinde birbirlerine askeri destek vermelerini hükme bağlıyor ve Üçlü İttifak yürürlükte kaldığı sürece geçerli olmasını öngörüyordu.

efendi mesela Hazreti Yusuf[1] kıssasını anlatır. Fakat hikâyeyi tamamlamaz Hazreti Yusuf'u kuyuda bırakır. Mesalâ vaaz Aksaray'da Kara Mehmet Paşa Camii Şerif'inde kuşluk[2] zamanı veriliyorsa kıssanın devamını öğleden sonra İyciler Camii'nde söyleyeceğini açıklayarak kürsüden iner. Bahis pek meraklı bir noktada bırakıldığı için bütün o kadın cemaati şeyh efendinin arkasından ayrılmaz. Diğer camiye kadar giderlerdi.

İrfan Bey bu dakikayı bildiğinden o kahve, çay, şerbet sohbeti esnasında hanımlardan her birinin anlama güçleri ölçüsünde konferanstan edinebildikleri fikri faydayı birbirlerine doya doya etraflıca anlatabilmeleri ve açıklayabilmeleri için uzun bir vakit sustu. Kadınlar birbirlerine neler söylemiyorlardı neler!.. Müthiş Bilâ'nın adını derhal "Koca Bela" koydular... Bu Bela'nın dünyamıza ayın son çarşambasında çarpacağını keşfe kadar vardılar. Kimi bunun evvela Yedikule'ye düşeceğini, kimi Anadoluhisarı'na çarpacağını, kimi Kalpakçılar başına ineceğini söylüyordu.

İrfan kadınların bu sonuç çıkarmalarına, bu coşkunluklarına bol bol müsaade ettikten sonra der ki:

— Hanımefendiler! Affedersiniz, epeyce başınızı ağrıttım. Bugün bu kadar kâfi... Bir hafta sonra teşrif ederseniz bir ikinci konferansta rüyamın yani bahsin geri kalan kısmını tamamlayacağım. Müthiş Bilâ'nın dünyaya nasıl çarptığını, İstanbul'un ne suretle sular altında kaldığını, yerkürenin Halley'in kuyruğu içinden geçerken ne gibi üzücü olaylara sebep olduğunu mükemmel biçimde anlatacağım... Hem artık kuyrukluyıldız bütün ayrıntılarıyla görülmekte olduğundan bir hafta içinde bu konuda mühim

1 Hayatı ve kıssası Kuran-ı Kerim'de anlatılan Hz. Yusuf, Yakup peygamberin on iki oğlundan biridir. Ağabeyleri onu kıskandıkları için hileyle kıra götürüp bir kuyuya atarlar, babalarına Yusuf'u bir kurdun yediğini söylerler, sonra da onu köle olarak bir kervana satarlar. Çeşitli serüvenlerden sonra Yusuf Mısır'da maliye bakanlığına kadar yükselir ve ailesine kavuşur.

2 Güneş doğup bir mızrak boyu yükseldikten (yaklaşık 40-50 dakika) sonra başlayıp öğle namazının 30-40 dakika öncesine kadar uzanan zaman dilimi.

incelemeleri içeren Avrupa'dan gelecek kitap, gazete ve özel broşürler yardımıyla epeyce bilgimizi genişletmiş bulunacağız, dolayısıyla bir hafta sonra bu bahse dair sözlerimizin arasındaki meçhullerin azalıp malumların çoğalacağını ümit ederim...

Bir hafta sonra verilecek konferansta yine hep birlikte toplanmak kararıyla o gün hanımlar dağıldılar.

6

Birkaç gün geçer. İrfan kalemde oturmaktayken odacı gelir. Dışarıda siyah çarşaflı, yüzü peçeli bir kadının kendisini görmek istediğini haber verir. İrfan hayretle odadan çıkar. Gerçekten koridorun loşluğu içinde sımsıkı örtülü fakat temiz kıyafetli bir hanımın durduğunu görür. Ziyaret sebebini sorar. Kadın cevap olarak bir zarf uzatır. Hiçbir şey söylemeden döner gider. İrfan'ın merakı artar. Bir köşeye çekilir. Zarfı yırtar. İçinden şu mektup çıkar:

> Beyefendi!
>
> Kuyruğu içinden mayısın beşinci gününün sonu altıncı perşembe sabahı geçeceğimiz haber verilen Halley yıldızı beni meraktan öldürüyor. Fakat bu merakımı sırf büyük bir korku eseri zannetmeyiniz... Nasıl olacak? İşte bunu görmek istiyorum. Kalbimde bir korku heyecanı var. İnkâr etmem. Lakin merakla karışık tatlı bir korku... Feza içinde iki âlem gümmm diye birbiriyle nasıl çarpışır? Aman yarabbi... Görülecek şey!.. Bakınız... Bakınız... Bakınız... Daha şimdiden içime heyecanlar geliyor. Bir şeyler oluyorum. Şimdi bu haber verilen tarihte, biz Halley'in o saçaklı, o pırıl pırıl, o muhteşem nurlu eteği arasından geçecek miyiz? Aman ne şehrâyin!..[1] Bayılıyorum... Gel keyfim gel... Oh... Oh... Ne sefa... Ne eğlence... En parlak şairlerin kalemlerinin tasvir

1 Bayram ya da önemli bir gün vesilesiyle şehrin bayrak ve ışıklarla donatılarak süslenmesi şeklindeki gösterişli şenlik, donanma.

edemeyecekleri bir yüce manzarayı herkes davetsiz, giriş ücreti olmaksızın seyredecek... İşte eşitliğe bir misal... Meşrutiyetimizin ilanından beri kardeşlik, eşitlik var diye bar bar bağırıyoruz. Lakin en adi bir temsil için gelenlerden beşer onar kuruş alıyorlar. Bu parayı veremeyen oyunu seyredemiyor.

Beş kuruşun temin ettiği bir üstünlüğü en adaletli kanunlar bahşedemiyor. Öyle büyük günlerde, mesela gelecek yüce 10 Temmuz[1] gününde fakirler için de bedava oyunlar düzenlense ne olur? 10 Temmuz dedim de gördünüz mü 6 Mayıs'ı unuttum. Kadın aklı bu efendim, affediniz. İşte o gün de ne olacaksa zengin fukara hep beraber olacak...

Ben ne kadar gariplikleri seven bir kızım bilseniz!.. Ben spor delisiyim... Ah ne yapayım ki Cenabıhak beni kadın yaratmış...

Alp Dağları'na gidenleri, Mont Blanc'a[2] çıkanları, Mısır'da Ehramları[3] gezenleri... Baalbek harabelerinde dolaşanları... Balonlara binenleri... Tayyarelerle uçanları gazetelerde okudukça ne kadar imrendiğimi size tarif edemem. Birkaç ay evvel şehrimizde kazaya uğrayan Mösyö Blériot'nun[4] Tatavla'da[5] bir eve çarpan tayyaresi içinde ben de bulunmadığıma ne kadar üzüldüm bilseniz... Bu sözlerime gülmeyiniz rica ederim beyefendi... Ben yalan sevmem. Kendimi olduğum gibi yazıyorum. Ben yaradılışta bir Türk kızı bulunabileceğine belki ihtimal vermezsiniz... Fakat sizi temin ederim ki ben varım... Mevcudum... Hem de böyle söylediğim gibiyim...

Ah ah... Hep dertlerimi bu mektubumda size anlatmak istemem. Belki sonra hafifliğime hükmedersiniz. Bu kadar spor meraklısı olup da nereyi gezdiğim var? Hele o kapanık kış günlerinde. Evde patlarım alimallah... Evde piyanom var... Mandolinim var... Udum var... Kitaplarım, nakış işler makinelerim... Her şeyim var...

---

1 Rumi takvime göre II. Meşrutiyet'in ilan edildiği gün.

2 Alplerin ve Avrupa'nın en yüksek dağı, 4807 metredir.

3 Piramitler.

4 Kendi uçağıyla gösteri uçuşu yapmak için İstanbul'a gelen Fransız havacı Louis Blériot. 12 Aralık 1909 günü havalandıktan sonra şiddetli rüzgâr sonucu uçak Tatavla'da bir evin damına düşer. Meydana gelen büyük hasara rağmen Blériot sağ kurtulur.

5 İstanbul'daki, Kurtuluş semtinin Osmanlı dönemindeki adı.

Fakat bazen o kadar sıkılırım ki bunların hepsini pencereden bahçeye atacağım gelir... Of... Her gün dan dun piyano... Tımbır tımbır ud... Tıkır tıkır makine... Usandım bittim. İllallah artık...

Annemden izin isterim. Sokağa gönder diye yalvarırım. Gönlü olursa yanıma dadımı, lalamı[1] katar. Yüzüm sımsıkı kapalı olarak Bayezid'e kadar gönderir. Şöyle bir lamelif çevirip[2] eve döneriz. "Lalam var" dediğime gülmeyiniz sakın... Ne saf adamdır bilseniz. Elinde büyüdüm. Babam kadar severim. Fakat o da insafsızdır. Geçenlerde yine Bayezid'e kadar çıktık. "Kumkapı'ya inelim. Makriköyü'ne gidip gelme birer bilet alalım[3]... Az buçuk kırları dolaşalım. Annem nereden duyacak," diye o kadar yalvardım. Kandırmak mümkün olmadı.

Sokağa çıkmak için izin alamadığım günlerdeki halimi sormayınız artık... O bizim kapanık, yosunlu bahçemizde ağabeyimin bisikleti elimden neler çeker!.. Kendimi de onu da bir duvardan bir duvara çarparak altımda güya bir küheylan varmış gibi adeta *manej*[4] yaparım... Ondan da bıktım mı ağaçlara salıncak kurarım. Bütün hıncımı onlardan alırım. Kayısı olsun, armut olsun bütün bu benden yaşlı ağaçların sakatlamadık kolunu, dalını bırakmam... İçimdeki sıkıntıyı bu şekilde de def edemezsem ne yaparım bilir misiniz?.. Söz aramızda ama kimse duymasın... Usulcacık yükün içinden tavan arasına sıvışırım. Çatı kapağını açarım. Dama çıkarım... Oh... Oh... Bütün İstanbul, bütün denizler ta adalara kadar ayakaltında... Orada geniş geniş nefesler alıp biraz ferahlarım... Birkaç ay evvel insanı sıkıntıya sokan komşulardan biri beni damda görmüş, anneme söylemiş. Aman rabbim, işitmediğim lakırdı kalmadı. Meğerse bir kız için dama çıkmak pek ayıpmış... Bu memlekette kızlar için ayıp olmayan ne var acaba?..

Dama çıkınca aklıma şey gelir... Haniya zuhurî oyununda Pişekâr kaplamasız, paravanaya benzeyen o parmaklıktan evin

---

1 Bir çocuğun bakımı ve eğitimiyle görevli erkek terbiyeci.
2 Pek uzaklara gitmeden şöyle bir dolaşıp dönmek.
3 Makriköyü Bakırköy'ün eski adıdır. Burada banliyö treniyle Kumkapı'dan Bakırköy'e kadar gidip gelmek söz konusu.
4 Burada binicilik gösterisi.

tıkırrrrrr diye şakşağıyla kapısını açtıktan sonra hanımlar bir iskemleye basarak güya üst kata çıkmış olurlar da[1]:

"Aaa Samatya'da tren bir adam çiğnedi. Aman içim fena oldu," tarzında yaygaraya başlarlar... İşte bunu hatırlayarak gülerim. Beybabam beni çok sever. Beni bu dama çıkmak âdetimden vazgeçiremedikleri için şimdi ta damın üstüne dört tarafı pencereli bir cihannüma[2] inşa ettiriyorlar. Ne isabet ne isabet oluyor biliyor musunuz?.. Burası bana Halley yıldızını tetkik etmek için rasathane hizmetini görecek. Ya beyim astronomiyle yalnız siz erkekler mi meşgul olursunuz? Evimizin içinde büyük küçük ne kadar dürbün varsa rasathaneme çıkaracağım... *Observation*'a[3] koyulacağım. Gözlemlerimi size mektupla sunarım inşallah... Yalan... Yalan, böyle atıp tuttuğuma aldanıp da beni bir şey biliyor zannetmeyiniz... Ben bir yıldızın gökteki yerini bile ölçüp tespit edemem. Alet edevat nerede? Büyükbabamdan kalma uzun bir dürbün. Ağabeyimin çiftesiyle gökyüzü mü gözlenir! Fakat Halley hakkındaki merakım pek fazla. Buna dair özel bilgi almak için size bu mektubu yazmaya cüret ettim. Lakin bu cüretimi bir ben bilmeliyim bir de siz... Ha gerçek unuttum. Bir de bu mektubu size getiren kadın... Çünkü babam ve annem sonra bana çok kızarlar. Kim bilir neler olur? Ne kıyametler kopar!.. Gazetelere yazı göndermeme bile müsaade etmiyorlar. Bana bir şey yazdırtmadıktan sonra beni niye okuttunuz? "Âlemin kızları yazıyorlar bir şey olmuyor da ben yazarsam mı ayıp olacak?" diye çok rica ediyorum. "Hayır olmaz... Hayır olmaz... Sana sahip olacak adam müsaade ederse o zaman yazarsın," cevabını veriyorlar... İşitiyor musunuz? Bana sahip olacak adam. Of... Şimdiden bu adamı hiç sevmiyorum... Çünkü daha adını bilmeden, yüzünü görmeden bu adamın arzusuna, emrine tâbi bulunuyorum... Babamın sahiplenmesinden çıkıp onun nüfuzu altına mı gireceğim?.. Bu müstakbel talibimden büyük bir intikam almak istiyorum... Biliyor musunuz

1 Ortaoyunu ana karakterleri Pişekâr ile Kavuklu'dur. Genelde açık yerlerde, oynanır. Dekor yenidünya denilen bezsiz bir paravandan, dükkân denilen iki katlı bir kafesten ibarettir. Pişekâr elinde tuttuğu şakşak, diğer adıyla pastav ile hem oyunu yönetir hem birtakım sahne efektlerini gerçekleştirir.

2 Çevreyi seyretme amacıyla çatı üstüne yapılan taraça ya da oda.

3 Gözlem.

nasıl? Bir gün yeldirmemi giyip ağabeyimin bisikletiyle bizim evin ahır kapısından dışarı fırladıktan sonra Samatya'ya doğru demiryolunu bir tutturursam iş olur biter... Bu kadın kim diye kimliğimi soruştururlar. Kimin kızı olduğum anlaşılınca beni almaya hiç kimse cesaret edemez... Ne kadar melek huylu bir kız olursan ol. Herkesin gözü önünde bir kere bisiklete binmek âlemi senden nefret ettirmeye yetiyor... Aman yarabbi ne memleket. Ne bêtise[1]!..

Beyefendi size böyle serbest serbest mektup yazışımdan beni terbiyesiz, bilhassa iffetsiz bir kız zannetmeyiniz. Ben pek safım. Herkesi de öyle sanırım. Beni biraz okutup yazdırttılar. Fakat insafsızlar tahsille edindiğim bu sermayeyi kullanmama hiç meydan vermiyorlar... Ben de diğer benzerlerim gibi gazetelere makale... Hele ah... Ah. Kadınlığa ait faydalı mevzulara dair mini mini, süslü süslü kitaplar yazmak istiyorum. Böyle bir kitap kabı üzerinde acaba yazarı "..... Hanım" diye ismimi görmek nasip olacak mı? Ay aman affedersiniz. Yazarlar isimlerinin yanına böyle bey yahut hanım gibi unvanlar koymazlar, değil mi? Kusuruma bakmayınız, acemilik...

Gazetelerde kadınlar aleyhindeki makalelerinizi gördüm. İşte kadın düşmanı bir bey, dedim. Bu mektubu yazmaya cesaret ettim. Beni bir kadın değil, kendiniz gibi bir erkek farz eylemenizi rica ederim. Böylece dost olabiliriz. Bakınız sizin kadın aleyhtarlığınıza ben kızmıyorum. Benim de erkeklerden şikâyetime siz gücenmeyiniz.

Sizden Halley hakkında bilgi isterim. Size bu mektubu getiren kadın birkaç gün sonra cevap almaya gelecektir. Sizden, büyük ama büyük bir ricam var.

Benim kim olduğumu araştırmaya kalkmayınız. Zaten bu konuda mümkün olan tedbirleri almaktan geri durmadım. Böyle bir meraka kapılsanız da boş yere yorulursunuz zannederim.

Bu yalvarışım aksine ısrar ederseniz sizinle dostluğu kesmeye mecbur olurum. Sonra karışmam ha de de de de de...

İmza

Kadın Doğduğuna Üzgün Bir Zavallı

---

1 (Fr.) *Bêtise*: Aptallık, ahmaklık.

Kadın düşmanı İrfan Bey, mektubu okurken o kadar yumuşadı ki iki defa, üç defa okumaya doyamadı. Kadınlara karşı o güne kadar olan şiddetli düşmanlığının onlardan layıkıyla yüz bulamadığından ileri geldiğini anladı. O yazıların her satırında belki her kelimesinde tarifi imkânsız bir cazibe, büyüleyici bir tesir buluyor, derin, eşsiz bir şiir okur gibi kendinden geçercesine dalıp gidiyordu.

Bu mektuba birdenbire niçin böyle kapılmış olduğunu incelemeye, düşünmeye girişmek istedi. Hiç tanımadığı bir erkeğe bu kadar serbest bir lisanla mektup yazan bir kızın kadınlık kimliğinin pek de güvenmeye değer olmayabileceğini düşündü. Bakalım yazdığı şeyler hep doğru muydu? Bu kalem böyle bir şeyi ilk defa yazmışa benzemiyordu. Mektup usta işiydi. Yol yordam bilmenin saflığına bürünmüş o cümleler içinde ne aldatıcı sözler vardı. Hele mektubun sonundaki "Halley yıldızına dair sizden bilgi isterim. Yine o kadın birkaç gün sonra sizden cevap almaya gelecektir" kaydı bu hanım kızın İrfan'la bir mektuplaşma kapısı açmak istediğine hiç şüphe bırakmıyordu. Ya hele sondaki o çocukça ama hoş de de de de de tehdidi, kimliğini gizli tutma konusunda hem kaçmak hem davul çalmak gibisinden bir şaka, daha doğrusu –Hakkımda araştırma yapmaktan seni men ederim. Fakat bu ricamı dinlemezsen o da pek umurumda değil– demek değil miydi? İlk mektupta bu ne teklifsiz lakırdı? Dama çıktığına kadar yazıyordu. Aman yarabbi ne olursa olsun bu kız bütün o serbest, şuh, şen sözleriyle İrfan'ın kadınlık namına o güne kadar tapmaya değer olmak için zihninde canlandırabildiği eşsiz bir sembol değil miydi? Zihnini yönelmekten kurtaramadığı bu işkillenmelerinde İrfan'ın kesinlikle aldanmış olduğunu bir manevi kuvvet kendine ispat edivermiş olsa zavallı delikanlı ne kadar bahtiyar olacaktı ne kadar!..

Bunun bazı muzipler tarafından kurulmuş bir tuzak olması ihtimalini de düşündü. Yazıyı inceden inceye tetkik etti. Yazı kadın yazısıydı. Bunda hiç şüphesi kalmadı. İfadelerinde bir erkek kadar düzgünlük, kuvvet, şiddet, isabetli

fikirler gösteren hanımlar görülmüştür. Fakat el yazısı öyle değil... El yazısında hemen daima cins-i latife[1] has bir zayıflık izi, aman affedersiniz bir nezaket... Ahlakça olan düzensizliklerine işaret edecek bir ufak kuralsızlık olsun görülür. Bu hususta biraz tecrübe kazananlar kadın yazısını bir bakışta tanırlar. Bu mesele yazıdan sahibinin nitelikleri hakkında sonuçlar çıkarmak usulünü keşfe uğraşan kimselerin cidden meşgul olmaları lüzum gelen önemli bir konudur.

Bu mektuptaki serbestliğine bakarak İrfan görünmez sevgilisini gayet güzel, adeta eşsiz bir güzellik ve hoşlukta bir kız olmak üzere zihninde canlandırıyordu. Onu kadınlığın sanatkâr eliyle süslenmiş küçük bir odada, şık bir yazıhanenin önünde, sabahleyin pek özen gösterilmemiş bir tuvaletle, eğildiği kâğıdın üzerine arada bir altın sarısı bukleler döküle döküle o mektubu yazmakla meşgul görüyor ve en usta ressamların Meryem Ana tasvirlerinde göstermeye uğraştıkları zambak beyazlığındaki narin, nazik o eli hemen sinesi üzerine çekerek ateşli öpücüklere boğmak istiyordu. Görmeden âşık olmak... İrfan gibi romanesk[2] tabiatlı bir genç için bu ne büyük bir mutluluktu. Gönlünün bu kadar süratle ateş almaya eğilimli olduğunu bilmiyordu. Sevgilisinin maddi ve manevi kimliğine dair ufak bir şey keşfedebilmek için mektubu evirdi, çevirdi. Her kelimeden, her noktadan belli manası dışında birer mana çıkarmaya uğraştı. Düşündü. Düşündü. Bu kız kendini nereden tanıyordu? Kadınlara konferans verdiği sırada bu küçük hanım da hazır bulunanlar arasında olmasındı?.. Fakat mektupta hiç konferanstan bahsedilmemişti. Bu da bir kurnazlık olmalı, dedi.

İrfan o haftaki konferansını dinleyicileri içinde tapılmaya değer böyle bir küçük hanım bulunması ihtimalinden ötürü "sansasyonel" bir şekilde vermek hazırlıklarına başladı. Fakat şimdi her şeyden evvel bu mektuba güzel bir cevap

1 Güzel cins, kadınlar.
2 Roman kahramanları gibi düşler içinde yaşayan, hayalperest.

hazırlamak lazımdı. Hemen kalemden çıktı. Köprüye[1] indi. Vapurla Haydarpaşa'ya geçti. Tenha tenha kırlarda dolaşa dolaşa, ağaç altlarında, çayırlarda otura otura kurşunkalemle şu müsveddeyi yaptı:

Hanımefendi,

Hakkımda gösterdiğiniz teveccühe layık olduğumu ispat edebilmek için yazacak söz bulamıyorum. Bendenizi ne garip, ne güç fakat ne mesut bir hale düşürdünüz. Şu anda kalbimden taşanları hep yazsam affolmaz. Çünkü pek ileri varmış, müsaadenizi kötüye kullanmış, aramızda açılan şu yüz yüze olmayan, mutlu ilişkiyi daha ilk adımda sarsıntıya uğratmış olurum... Size pek bilgece, pek ağırbaşlı, pek usluca bir cevap yazmak isterdim. Fakat bu mümkün değil...

İşte bakınız ağlıyorum... Niçin? Niçin? Bu niçini açıklamak biraz uzun sürer. Beni dinlemek için biraz sıkılmak lütufkârlığını esirgemezsiniz değil mi? Bugüne kadar hiçbir kadın tarafından acıları sorulmaya tenezzül edilmeyen zavallı kalbimde tutuşmaya hazır, birikmiş öyle bir sevda cevheri var ki, işte bilmeden siz ona dokundunuz. Bu sevda tabirini affedersiniz. Kabahat bende değil... Bu coşan ben değilim... Aşktır. Tabiattır.

Mektubunuzda gösterdiğiniz saflığa saflıkla karşılık vereceğim... Olduğum gibi görüneceğim. Şimdiye kadar sevilmedim. Çok özendim. Fakat sanırım ki sevmedim. Yahut biraz öyle zannettiklerimin sevgi olmadığını şimdi anlıyorum. Gençlerin kalplerini saadetle dolduran sevda perisi benim gönlümde hiçbir vakit bir hakikat şekline girmek lütfunu göstermedi. Daima daima hayal şeklinde kaldı. İşte ben öyle oyalandım. Hep hayaller hülyalar arkasından koştum. Hep mevcut olmayan afetler[2] için ağladım. Bu hiçler için o kadar yoruldum ki aşkı da inkâr edecek bir hale geldim. Fakat siz onu işte şimdi gönlümde bir defada parıldattınız... "Siz" diyorum. Bir vefalı muhatap bulduğuma sevi-

---

1 İstabul'da Haliç'in iki yakasını, Eminönü ile Karaköy'ü birbirine bağlayan Galata Köprüsü. 1800'lü yılların sonlarında vapurlar Galata Köprüsü'ndeki iskelelerden hareket ediyorlardı.

2 Çarpıcı güzelliğiyle insanı bir afet gibi etkileyen kadın.

nerek bütün üzüntülerimi dökmek istiyorum... Galiba yine aldanıyorum. Çünkü siz kimsiniz? Şu anda benim için yine muhteşem bir hayalden başka bir şey değilsiniz. Elimde maddi varlığınızın, kişi olarak var olduğunuzun belgesi yalnız bir mektup var... Bu kâğıt parçasından ben gönlümce neler çıkarmıyorum! İşte bunlar da hülya... Bunlar da birer hayal...

Bu lütfedip gönderdiğiniz mektupta aşk ve sevdaya dair tek kelime yok... Fakat renk körlüğüne tutulmuş bir zavallı gibi gönlümdeki ateşi orada görmeye çalışıyorum. Sizi ne gönül çelen şekillerde gözümde canlandırıyorum bilseniz?.. Sevda taşkını hayal gücümü süslemeye başladığı zamandan beri kalbimin tahtında oturan aşk melikemde ne güzellikler hayal ediyorsam şimdi hep onları sizde görüyorum. Bu anda siz benim için bir hayal, fakat senelerden beri kuruntularımın bütün sanatkâr kuvveti ve güzellik tutkusuyla yarattığı ve bugün hakikate dönüşme ümidini veren bir güzellik hayalisiniz. Yaratıcılık gücüm sizi Venüslerden, en ilahi şair ve ressamların semada pembe bulutlar ortasında, yeryüzünde çiçekler açmış vadiler, derelerde güller, yaseminler arasında, nilüferlerle döşenmiş berrak sular içinde tasvire uğraştıkları güzellik perilerinden, hep birer güzellik toplayarak yaratmıştır. Siz ezelden ebediye benim olan bu canımın yoldaşısınız değil mi? Rica ederim. Artık beni aldatmayınız... İşte böyle... İşte tıpkı böyle zihnimde canlandırdığım gibi ortaya çıkınız.

Yazdıkça coşuyorum. Coştukça yazarsam sizi kendime daha çok güldürürüm... Belki de kızdırırım. Bundan korkuyorum. Fakat duramayacağım ki... Hayalinizin bir bir sinir akımı kesilen beynimdeki dalgalanışlarını adeta hissediyorum. Uzun mesafelerden görmenin mümkün olduğunu gösteren bir televizyon aleti gibi gözlerim bir harika hisle sizi uzaklardan görmeye çabalıyor. Var olduğunuzun belgesi elimdeki o mektubunuzla sizi maddi âlemin dışında (görünmez âlemde) bulmaya uğraşıyorum. Kimliğinizi keşif için soruşturmaya kalkışmamamı mektubunuzda emreylemişsiniz. Sonra ha de de de de de buyurmuşsunuz... Ben bu de de de'lerden pek korkarım... Çünkü kulaklarım insan diline alışmaya çabaladığı sırada annemden işittiğim ilk tehdit sözleri işte yine bu de de de'ler olmuştu... Fakat insan tabiatında yasak olan şeye

karşı sakınmaktan çok yönelmeye yatkınlık vardır. Maddi değilse de manevi bakımdan olsun kimliğinizi keşfe uğraşmak merakından kendimi alamıyorum ki. Bir şeyi yapmak günah olabilir. Lakin düşünmek öyle değil... Zihnin çalışmasını kim yasaklayabilir ve özellikle bu kabahatinden dolayı kim kınayabilir. Oradan dışarı çıkmayan hayaller ne şekil ve nitelikte olursa olsun buna kanun bile müdahale edemiyor...

Mektubunuzda şahsınızı keşif için ipucu olarak kullanabileceğim yalnız şu birkaç söz var: "Bir gün yeldirmemi giyip ağabeyimin bisikletiyle bizim evin ahır kapısından dışarı fırladıktan sonra Samatya'ya doğru demiryolunu bir tutturursam iş olur biter." Sizi bulmak için bana araştırmada ışık olabilecek cümle işte bundan ibaret. Bu satırlar, devlethanenizin[1] ahırı kapısından dışarı çıkınca demiryoluna inildiğini, bir ağabeyiniz bulunduğunu, onun da bir bisikleti olduğunu anlatıyor. Fakat bu demiryolu ta Gülhane'den Yedikule'ye doğru uzanıyor. İstanbul'un Marmara'ya bakan bu kısmında ahır kapılarından bu uzanıp giden yola inilir binlerce ev var... Bunların içinde devlethaneniz hangisi? Bunu bulmak... Ne zor bir bilmece! Sonra bisikleti yoluyla ağabeyinizi keşfetmek... Bu da hemen Ordu'da sarı çizmeli Mehmet Ağa belirsizliğinde bir şey... Kimliğinizi gizlemeye uğraşır gibi görünüp de şahsınızı ima için mektuba şu kadarcık birkaç söz sıkıştırmış olmanız, üzüntüden beni öldürmek muzipliğinden başka neye yorulabilir? Mademki bu tarafı eşelemeyi bana yasaklıyorsunuz, işte bendeniz de bu noktada susuyorum. Emrinizi yerine getirmeye söz veriyorum.

Halley kuyrukluyıldızı hakkındaki merakınızı söylüyor ve buna dair bilgi istiyorsunuz. Bu konuda benim bildiklerim de herkesten pek fazla değil... Bu konudaki genel bilgiler kitaplarda, gazetelerde görülenlerden, ağızdan ağza dolaşan söylentilerden ibaret... Uzmanların bildiklerinin de pek kesin olmadığını söylersem gülmeyiniz. Matematikçiler Halley'in Güneş'e yaklaşıncaya kadar yörüngesi üzerinde her an artan hareketini ve yerküreyle en çok yaklaştıkları zaman aralarındaki mesafenin neden

1 Nezaket gereği "eviniz" anlamında kullanılan bir kelime.

ibaret olacağını hesaplamakla meşgul oladursunlar... Beri yanda birtakım fen adamları da tayf tahlili yaparak kuyruğun bileşimini anlamaya uğraşıyorlar. Bu tayf incelemesi hakkında bakınız yine uzman kişilerden biri ne diyor:

Bir gaz memesinden yayılan ve önce bir şeffaf üçgen prizmadan geçirilmiş bir ışığı bir fotoğraf plağı üzerine yansıtırsak klişe üzerinde birtakım çizgiler meydana gelir. Bu çizgiler durumlarına bakılınca memede yanan gazın oluştuğu gazları ya da katı cisimleri bize bildirir.

Dolayısıyla, havagazı özellikle karbonla hidrojenden meydana gelir. Şimdi bu tahlil bize ne göstermiş oldu? Sadece karbonla hidrojenin varlığını bildirdi. Bu iki cismin birbirlerine göre hangi oranda bulunduklarını göstermedi. Astronomlardan biri klişesi üzerinde kuyrukluyıldızların bu iki maddeyi gösterdiklerini haber vermesi üzerine şimdi tahlil edilen şeyin imal edilmiş havagazından ibaret olduğu neticesini çıkarırsak tuhaf olmaz mı?

İşte size güzel bir roman konusu... Gazhane müdürlerine müjde... Bu kuyruğun küremize dokunması sırasında hiç olmazsa sekiz on aylık sarfiyatı karşılayabilecek bir miktarının gazometreye[1] çekilip doldurulmasıyla herkesin korktuğu bu hadiseden büyük bir istifade tarafı bulunmuş olur.

Kuyrukluyıldızlara dair yapılan tayf incelemelerinde pek müthiş bir öldürücü zehir olan siyanojenin bulunduğuna işaret eden çizgilerin görüldüğü söyleniyor. Fakat bu kuyrukların siyanojen maddesini bir bileşik halinde içerdikleri dikkate alınmıyor. Bu gibi ciddi ve tabii konularda fennin sınırı ve izni dışında çıkarılan sözlerin hükmü olamaz. Hakikati hayalden ayırmalıdır. Kuyrukluyıldızlardan bazılarının çekirdeklerinin milyarlarca ton ağırlığında katı ve yoğun maddeden bileşmiş olduğu ihtimali kabul edilsin, lakin kuyrukların Güneş'in ışığının tesiriyle üflenen, geri itilen pek hafif gazlardan meydana gelmiş olduğunu fizik bize gösteriyor. Bu hafiflik öyle bir derecededir ki yoğunluğu bu kadar düşük bulunan bir cisme "gaz" denebilmesi bile iyice düşünmeye değer bir noktadır. Bu hafifliğin derecesini anlaya-

---

1 Gazların toplandığı ve belirli bir basınç verilerek dağıtıldığı depo.

bilmek için bizim hava boşaltma aletlerimizin[1] boşluğu bile bize başlı başına bir fikir veremez. Kuyrukların bu hafifliği göz önüne getirilemeyecek derecededir. Hatta o derecede ki, küremizi kuşatan atmosferin buna oranla yoğunluk bakımından adeta bir kurşun veya platin kuşağı meydana getireceğini söylersem mübalağa etmemiş olurum. Bu kadar hafif bir cisme dokunmaktan yeryuvarlağı için olmadık tehlikeler kuruntusuna kapılmak pek yersizdir.

İşte uzmanların birtakımı da bu yolda fikir beyan ediyorlar. Haklı, haksız mayısın beşi geçip de altıncı perşembe sabahı gelip çatınca belli olacak... Fakat korkmayınız efendim. İnsanlarda, korkanları daha çok korkutmak muzipliğine düşkünlük çoktur. Kim bilir daha ne lakırdılar çıkaracaklar!.. Bu kötülük isteyenlere karşı kullanılacak en tesirli silah, metin olmak ve aldırmamaktır. Gerçi gelecek felaket bu söylentiyi çıkaranları suçsuz görecek değil ya!.. Kendilerinin dışında kalamadıkları bir tehlikede âleme korku vermeye uğraşmak da bir çeşit eblehlik değil midir?

Geçenlerde bendehanenizde[2] hanımlara bir konferans vermiştim. Yarım kaldı. Onu üç gün sonra tamamlayacağım. Tenezzül buyurulursa[3] minnettarlık ve bahtiyarlığımın derecesini tarif mümkün olmaz.

Şu mektupta kullandığım serbest lisandan incindiniz ve gücendinizse affınızı dilerim. Saflıkla söylenenler paylamaya değer görülmez fikrindeyim. Sözlerinizin o kadar sihrine kapıldım ki cevabımda hislerimi gizlemeye ve ifademde ihtiyatlı olmaya gücüm yetmediğinden zihnimden, kalbimden kopan coşkunlukları olduğu gibi kâğıda geçirdim.

İşte şimdi yine zihnimde, gönlümde, lisanımda, kalemimin ucunda hemen fışkırmaya hazır bir cümle var... Yazmadan duramayacağım: İnşa edilmekte olan rasathanenizde gökyüzünü gözlemek için beraber bulunmak saadetini dilek ve hayal

---

1 Özgün metinde "muhalliyetü'l-heva" şeklinde geçmektedir, hava boşaltma tulumbası, vakum tulumbası.

2 Kelime anlamı "kölenizin evi" olmakla birlikte eskiden nezaket gereği "bizim ev" yerine kullanılırdı.

3 Gönül indirip gelirseniz.

çılgınlığının ruhuma verdiği çarpıntıları. Heyecanları... Hazları söylemek arzusu...

İrfan Galip

7

İrfan bu mektubu temize çektikten sonra birkaç defa okudu. Kimliği, terbiye ve amacı meçhul bir kıza ilk hamlede bu kadar büyülenmiş ve mağlup göründüğüne sıkılarak mektubu değiştirmek, pek ağırbaşlı ve kayıtsızmışçasına bir üslupla bir diğerini yazmak istedi. Fakat bu yazdığı şeyler ne yalandı... ne iki yüzlülük... ne yaltaklanma... Hakikaten gönlünde kopan fırtınayı göstermişti. Bu fırtına, muhatabı hanıma karşı, vakitsiz, çok çabuk ortaya çıkmış, garip, pek tuhaf görünecekti. Fakat ne olursa olsun yalan değildi. Yalan olmayan şey hakikat değil midir? İnsan toplumu içinde itirafı zararlı olan hakikatler çoktur. Henüz insanların anlama ve kavrama yetisi her hakikati sindirebilecek mükemmel terbiyeye erememiştir. Lakin gerçeği görenler kendi zararlarına da olsa onu duyurmaktan çekinmeyerek hemcinslerinin olgunlaşması için uğraşmaya kayıtsız kalmamalıdır. İtirafı zor olan hakikatlerin saklanması daha zordur. Evet evet İrfan söyleyecekti. Ya gönlünün derdine çare olacak bir kalbe tesadüf eyleyecek veyahut bütün bütün mutsuz olacaktı.

Bir gün sonra o kadın yine kaleme geldi. İrfan Bey mektubu verdi. Ertesi gün büyük bir heyecanla cevap bekledi. Fakat hiçbir şey olmadı. Vakit geçtikçe kendinin, kızın gözündeki durumunun tuhaflığı ve değersizliği artıyor gibi geliyordu. Konferans günü geldi çattı. Bunun kadınlar arasında çok gürültü koparması için hazırlıklarda bulundu. Konferans verilen yerin üstündeki sofanın ortasına büyük bir masa ve bunun üzerine düştükleri zaman çok gürültü çıkaracak birtakım eşya koydurdu. Dadısının kızı Rasiha'yı özel talimatla üst kata nöbetçi dikti.

Aşağıdan elektrik düğmesine dokunur dokunmaz Rasiha bu masayı üstündeki eşyayla beraber bir büyük patırtı ile devirecekti. Konferans yerinin bahçeye olan pencerelerini açtırdı. Bahçeden içeriye belirsiz bir şekilde iletken teller koyarak bu tellere kestane, arayıcı[1] gibisinden birtakım patırtıcı fişekler bağladı. Özel işaret verilir verilmez bunları tutuşturması işini genç uşağı Rüstem'e bıraktı.

Pasta, kurabiye, gevrek, şeker, limonatanın bir arada bulunduğu bir de büfe hazırlandıktan sonra hanım dinleyicilerini kabul etti. Yine o koca sofa doldu. Tuvaletinde[2] her zamandan çok özenle kendine ayırdığı yere geçti. Mektup gönderen kızın hazır bulunduğuna işaret eden ufak bir belirtiye tesadüf edebilmek için etrafa bir müddet göz gezdirdi. Fakat hiçbir şey keşfetmeyi başaramadı. Konferansa başladı:

Geçenki konferansımızda Müthiş Bilâ'nın Dünya'ya düşmesine 9 saat kala bir sandal satın alması için Bekir'i iskeleye göndermiştik. Bahsimiz de oralarda kesildiydi. Odadan Bekir çıktı. Annem girdi. Biraz sonra yengemle dadım da geldiler. Hepsinin de benzi kaçıktı. Fakat birbirlerini korkutmamak için heyecanlarını gizlemeye uğraşıyorlardı. Konuşmadan pencereden dışarı bakıyorduk. Kuyrukluyıldız[3] o kadar uzamış... O kadar büyümüş... Semaları o derece kaplamıştı ki onu o heybet ve dehşetiyle görünce korkuya kapılmamak mümkün değildi. Hepimizin rengi daha çok uçtu. Heyecanımız arttı. Geciktirmesi imkânsız bir felaketin çatacağı anı bekleyenlerde görülecek ümitsizce bir kadere boyun eğişle annem sordu:

— Felaket zamanına ne kadar var?

Saatime baktıktan sonra:

— 18 saat kadar var. Yarın gece sabaha karşı, dedim. Hep birden sustuk. Nihayet annem cebinden mendilini çıkardı. Gözlerinden hazin hazin boşanan yaşları silerek:

---

1 Kestane fişeği, içinde tane barut ve fişeğin geçmesi için küçük bir kanalı olan bir tür şenlik fişeği; arayıcı fişeği ise bir çeşit donanma fişeğidir.

2 Tuvalet: Giyinme, süslenme, yıkanma, tıraş olma, taranma işleri.

3 Halley'in görülme vaktine ters anlarda görünmesi, vakanın rüya olmasından ileri gelir [Hüseyin Rahmi'nin notu].

— Kaç akşamdır bir sıraya rüyamda babanı görüyorum. Hep ölülerle uğraşıyorum. İşte çok sürmeyecek on sekiz saat sonra kavuşacağız. Onlarla beraber olacağız. Bu kadar acelesi yoktu ama işte alnımızın yazısı böyleymiş... Birer birer değil de meğer hep birden kavuşacakmışız...

Dadım — Ben de anama babama kavuşacak mıyım?

Annem — Öyle ya kavuşacaksın...

Dadım — A hanımefendi o kalabalıkta ben onları nasıl bulacağım? Hem tanıyamam ki suratları ne türlü olduğunu çoktan unuttum, gitti.

Annem — A Şemsnur ne kadar alıksın. Çocuk gibi lakırdı söylersin.

Yengem — Bakınız, yine bizim bey meydanda yok. Yıldız çarpsın, dünya batsın... Ne olursa olsun o yine Beyoğlu'ndaki eğlencesinden geri kalmaz... (Başını biraz pencereye çevirerek yavaşça) Kocamı zapt eden tek o kaltak karı gebersin de âlemin battığına da kendi öldüğüme de gam yemem...

Bu söze elimde olmadan gülerek:

— Yengem rakibinden intikam almak için yeryüzü sakinlerinin, bütün âlemin canını fedada cömertlik gösteriyor, dedim.

O aralık dışarıda bir gürültü oldu. Sofaya, pencerelere koşuştuk. Bekir öküz arabasıyla koskoca bir sandal getirmişti. Bunu kızağıyla birlikte yere indiriyorlardı. Bekir bizi görünce ümitsizce çırpınarak eliyle doğu tarafını işaret etti. Bir de baktık ki ne görelim... Bir anda dehşetten hepimizin gözleri büyüdü. Ufuk üzerinde alevlerle dumanlardan meydana gelmiş korkunç bir yay ortaya çıkmıştı. Kara dumanlar arasında alevler birer kızgın yılan gibi birbirine sarıla sarıla semaya atılıyorlardı. Sordum:

— Bu ne Bekir?

— Ne olacak efendim. Demin okumuş olduğunuz yangın Karadeniz'e yayılmış... İskeleye biraz daha inmemiş olaydım satılık sandal bulamayacaktım. Frenk'in biri sahilde kayık, sandal ne bulursa çürük çarık demeyip yüksek fiyatla satın

alıyor. Bir iki saat sonra herkesin aklı başına geldiği zaman bunları yüksek fiyatla galiba ahaliye satacak. Adeta piyasadan mal toplar gibi ne bulursa alıyor... Şirket'in[1], İdare-i Mahsusa'nın[2] en köhne vapurları bile satılmış...

Bekir'in açıkgözlülüğü sayesinde elimize bir sandal geçirebilmiş olduğumuza şükürler edip dururken yine sokaklarda bir şamatadır koptu:

— İlave... İlave, şimdiki çıkan ilave...

sadaları her tarafı çınlatıyordu. Bekir hemen koştu. Bir tane alıp getirdi. Yüksek sesle okumaya başladım:

Sabah'ın ilavesi

Avrupa ajanslarından gelen son telgraflar:

"Halley'in kuyruğuna girmemize pek az bir müddet kaldı. Fakat bu hadisenin olmasından önce yeryuvarlağının üçte birine yakın bir sahasında hayat tamamıyla sönmüş olacaktır. Doğu'da meydana gelen bir tutuşma birkaç saat sonra Batı'da başlayacak bir su baskınıyla kavuşarak birbirini kucaklayacak... Suyun, ateşi söndüreceği tahmin olunuyor. Fakat Atlas Okyanusu'nun o müthiş hücumuna uğrayan ülkelerden hayır kalmayacaktır. Bu felaketle karşı karşıya kalan memleketler ahalisi suya mı atlayacaklar? Ateşe mi saldıracaklar? Hangi tarafa kaçacaklar? Yoksa bulundukları noktadan ayrılmayarak bu iki büyük afetin kavuşma anında boğulmakla, kebap olmak gibi iki zıt ölümün ortak pençesinde mi hayattan ayrılacaklar?

"Fen adamlarının tahminlerine göre su ile ateş Viyana hizalarında birbirine kavuşacak, bu iki tehlikeli unsurun kavuşmaları anında kavuşma çizgisinin batısında bulunan memleketler su ile mahv ve doğusunda kalanlar ateşe yem olup bitmiş bulunacaktır. Ölümlerine su ile ateşten hangisi nasip olacağı kestirilemeyen memleketler Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ile Avusturya'nın bir kısmıdır."

Dinleyiciler içinde mektepten çıkma bir hanım telaşla:

---

1 Şirket-i Hayriye, 1851'de kurulan ve 1854-1945 arasında Boğaziçi'nde yolcu ve yük taşımacılığı yapan şirket.

2 İlk adı Aziziye olan devlet vapur işletme dairesi.

— Beyefendi İstanbul ne olacak?

İrfan Bey hazin bir gülümsemeyle:

— İstanbul, kavuşma çizgisinin hayli doğusunda kalıyor...

— Demek kavrulacağız?..

— Maatteessüf[1]...

Genç hanımın biri etrafa işittirecek şekilde:

— Ateşte yanmaktansa suyu tercih ederim...

Emeti Hanım haykırmaya başlayarak:

— Ne haltlar edip duruyorsunuz? Kim kavrulacak? Üstümüze yorduğunuz şeylere bakınız! O fena lakırdıları ağzınızdan yel götürsün.

Mektepli genç hanım:

— Telaş etmeyiniz Emeti Hanımcığım, beyefendinin bu anlattığı hep rüya...

Emeti Hanım çehresini çatıp birkaç defa geğirerek:

— Nasıl rüya? Hiç böyle anhâsıyla minhâsıyla[2] rüya mı olur? Bizi korkutmamak için rüya diyor. Hep bunlar takvimlerin zayiçelerinde[3] okunmuş şeyler... Keşke gelip de dinlemeyeydim. İçim fena oldu... Mangaldan çıkarıp da cazzzzadak suya attığımız alevli marsık gibi mi olacağız?

İrfan Bey devamla:

Avrupa ajanslarından art arda gelen telgraflar, Dersaadet gazetelerinin çıkardıkları ilavelerde felaket anı yaklaştı, şehrin her tarafına yayıldı. Sokaklardan gelen matem bağırış çağırışları duyulması tahammül edilemez bir dereceyi buldu. Artık birbirimize avutucu sözler söylemenin hükümsüz olduğunu anladık. Ne yapacağımızı bilemez bir şaşkınlıkla odadan sofaya, sofadan pencereye, oradan bahçeye koşuyorduk. Biz bu ümitsizce telaş içindeyken birdenbire hava kararmaya başladı. Dehşetimiz arttı. Saat henüz alaturka dokuz yoktu. Bu vakitsiz karanlığa ne mana vereceğimizi bilemiyorduk. Bu karaltı etrafı batı tarafından istila ediyordu.

---

1 Ne yazık ki, üzülerek söylüyorum ki.

2 Şöylesiyle böylesiyle.

3 Yıldızların belli zamanlara göre konumlarını gösteren çizelge.

Yine sokaklar ilavecilerin sesleriyle doldu. Bir tane aldık. Şunları okuduk:

"Hesaplamayı yapanlar, Karadeniz yangınıyla, Müthiş Bilâ'nın düşmesinden meydana gelecek su baskınının kavuşma çizgisi olmak üzere belirledikleri yerlerde hata etmişlerdir. Sonradan yapılan en dakik hesaplara göre yangının ulaşmasından çok zaman evvel İstanbul'un denizin hücumuna uğrayacağı kesinleşmiştir. Suların hücumuyla yangının tamamıyla söneceği temin ediliyor."

Bu haber üzerine hepimizde bir sevinç hâsıl oldu. Çünkü ateşten, sudan daha çok korkuyorduk. Fakat bu sevincimiz çok sürmedi. Bir ikinci ilave karanlığın sebebini şu şekilde açıklıyordu:

"Her an derecesi artan bu karanlığın meydana geliş sebebi gittikçe yaklaşan Müthiş Bilâ'nın Güneş ile Dünya arasına tamamıyla girmesiyle ışıklanmamıza mani olmasından kaynaklanmaktadır. Semamızı kaplayan bir karanlık teker[1] her dakika çepeçevre sarmak üzere görünen ufka doğru uzanıyor.

"Farklı camiaları ve duyguları birleştirmede asırlardan beri uyuşamayarak bu zıtlık ile kendi zararımıza yabancılara türlü fırsatlar, menfaatler sağlamak ahmaklığından ayrılamayan memleket kardeşleri... Aynı vatan evlatları... Bu yüce kün fe yekûn[2] dakikasında birbirimizi samimiyetle kucaklayarak huzur-ı Rabbülâlemine[3] barışık gidelim. Yeryüzü üzerinde çeşitli iklimleri, bereketli toprağı, suyunun ve havasının hoşluğuyla, eşsiz güzellikleriyle benzersiz olan vatanımız kucak kucak servet, saadet bağışlamak için bize her an kucak açarken biz onun bu sürüp giden büyük şefkatine layık evladı olmak hasletini gösteremedik. Daima cehaletle, bağnazlıkla, en çirkin hislerle, düşmanlıklarla birbirimizi yedik. Boğuştuk... Vatanımız bizi insan mutluluğunun başarı ve zafer doruğuna yükseltmek için bütün

---

1 Bir gökcisminin çember şeklinde görünen yüzeyi.
2 Yok olma, mahv ve perişan olma dakikasında.
3 Allah'ın huzuruna.

tabii kaynakları ve teşvik vasıtalarını daima gözlerimizin önünde bulundurduğu halde biz onun bu vaat ettiği nimetlere haksızlık ederek adeta nankörlükle karşılık verdik. Aynı meşru refahın, aynı insani amaçların, istisnasız kardeşliğin asırlardan beri bencilliğin insanlar arasına koyduğu cahilce, haince farkları söküp atacak hakça eşitliğin hep birlikte hizmetkârı olma faziletini gösteremedik. Anlayamadık... İnsanlık, kardeşlik sevgisinin samimi lezzetini tadamadık. Bugüne kadar düşmanca ve dirliksiz yaşadıksa şimdi gerçek kardeşliğin lezzeti damağımızda kalmış olarak ölelim. Hep kusurlarımızı itirafla birbirimizden af dileyelim. Hayatımızın son anında olsun bu insani zevkle bizi nasiplendirdiği için Cenabıhakk'a arz-ı şükran eyleyelim. Evvelki tutarsız işlerimiz, çelişkili duygularımız ve karşılıklı kötü niyetliliğimizin günahlarıyla memleketimizi yabancı istilası felaketi altında görmektense Allah'ın ateş ve su gazabıyla memleketimizle beraber böyle mahvolmayı büyük bir nimet saymalı ve bunu da Yaradan'ın bir çeşit lütfu olarak kabul eylemeliyiz... Haydi kucaklaşalım. Öpüşelim. Çünkü bir saatten fazla ömrümüz yoktur."

Evin içinde bir samimi kucaklaşma, bir ateşli sarmaş dolaştır başladı. Herkes birbiri aleyhinde gizliden gizliye layık gördüğü kötülüğü, yalancılıkları, kötü davranışları, niyetlendikleri fenalıkları, birbirlerine itirafla af diliyordu. İşittiğim sözlerden tüylerim ürperdi. Annem hizmetçimiz Peruz Dudu'ya sarılmıştı. Dadım diğer hizmetçimiz Anesto ile kucak kucağaydılar. O ana kadar birbirine kinayesiz, serzenişsiz davranmayan bu Ermeni Rum iki kadın hizmetçimizin de ağlayarak birbirlerini sevgiyle kucakladıklarını tam bir hayretle gördüm.

Sokak kapısı çalındı. Esnaf birer birer helalleşmeye geliyordu. Pencereden baktım. Bulgar sütçü Yuvan ile Bekir'i birbirine sarılmış buldum. Yuvan ağlayarak:

— Sevgili Türk kardeşim beş senedir devam eden alışverişimizde size su katmadan süt verdiğimi hiç bilmiyorum... Evde hastanız bulunup da okkasına kırk para

fazla vererek halis süt talep ettiğiniz zaman bile bu fena âdetimden vazgeçmez, daima su katardım. Yoğurtlarım da hep nişastalı ilaçlı hileliydi... Beni affediniz, diyordu. Bekir de ağlayarak:

— Ben de hep silik paraları seçip sana getirirdim. Beyefendi her ay senin düzenli olarak hesabını gördüğü halde ben bu ödemeyi geciktirerek aylarla paranı vermeyip sana eziyet eder ve daima beş on kuruşunu iç etmek için türlü hileler düşünürdüm...

Sonra kasap, bakkal da geldi. Kıvırcık[1] namına ne kadar keçi eti yediğimizi, halis niyetine ne kadar karışık boyalı yağlara para verdiğimizi, tartıda ve her şeyde daima yarı yarıya aldatıldığımızı öğrendim. Bu umumi kardeşliğin kurulmasından sonra hayatın devamı mümkün olsa esnaf için hilesiz ticaretin pek zor olacağını anladım. Herkesin birbirine karşı olan itiraflarında ne çirkin bencillikler, ne kötü amaçlar meydana çıkıyordu. Çeşitli ırklar arasında değil aynı millet içinde, hatta aynı aile fertleri arasında bile emellerde ne derece anlaşmazlık, menfaatlerde ne kadar açgözlülük hüküm sürdüğü ortaya çıktı. Meğerse âdemoğlu hileden ibaretmiş. "Dost" sıfatını hak eden iki fert bulmak hemen imkânsız görünüyor, bu kelime manasız bir söz gibi kalıyordu. Bu kadar düşmanlık eden insanların nasıl olup da birbirini mahvetmeyerek asırlardan beri bir arada yaşayabilmiş olduklarına hayret ettim.

8

Bu müthiş itiraflardan sonra herkeste bir vicdan rahatlığı hâsıl oldu. İnsanlığın selamet ve saadetinin böyle kardeşlik ve tam eşitlikte olduğu anlaşıldı. İnsanlar neden şimdiye kadar bu büyük hakikati idrak etmeyerek varlıklarını sürdürmeyi birbirine karşı düşmanlıkta, savaşmakta, kan dök-

---

1 Türkiye'de et kalitesi bakımından birinci sırada gelen koyun ırkı.

mekte görmek gibi yanlış bir yola gitmişler? Medeniyetin, yetkinleşme fikrinin gayesi birbirini öldürmeye uğraşmak mıdır? Yoksa umumi kardeşliğin kurulmasına çare aramak mı? Neden insan öldürmek tekniğinde en usta olan, savaş âletleri en mükemmel bulunan milletler en medeni, en gelişmiş sayılıyorlar? Şimdiki milletlerin hiçbirisi meğerse medeni sıfatına layık değilmiş. Düşünülse hunharlık bakımından bugünkü gelişmiş insanların mağaralarda, taş kovuklarında adeta inlerde mekân tutup da üzerlerine saldırdıkları avlarını tırnaklarıyla, dişleriyle paralayarak yiyen vahşi atalarından çok farkları yok...

Aman yarabbi bu umumi eşitlik ve kardeşlikteki lezzetti sen bize şimdiye kadar niçin tattırmadın? Hakiki zevk ve saadetin ne olduğunu biz şimdi öğrendik... Fakat bundan zevk almaya artık vaktimiz yok. Bunu evvelden tadaydık senin yarattıklarını öldürmek için icat ettiğimiz toplara, tüfeklere bedel kim bilir ne faydalı şeyler icat etmekle meşgul olurduk.

Karanlık artıyordu. Müthiş Bilâ'nın korkunç düşüşüne ne kadar müddet kaldığını anlamak için saate baktım. Aman yarabbi üç çeyrek kalmış... Üç çeyrek... Fazla değil:

— Haydin bakalım. Sandala yerleşelim. Hesapları yapanlar hesaplarında yine beş on dakika yanılmış olabilirler, dedim.

Annem, yengem, dadım çarşaflarını giydiler. Derhal meydana birçok bohça çıkardılar.

— Bu kadar eşyayı sandal almaz, yolunda ettiğim itirazlara karşı:

— Sağ kalırsak hepsi lazım. Sonra üşürüz, diyorlardı.

Ağabeyimin oğulları, hizmetçiler hep bindik. Kedimiz Arslan ile köpeğimiz Joli'yi bırakmaya razı olmadılar. Onları da aldık. Yengem birdenbire haykırdı:

— Zavallı kanarya... Zavallı kanarya... Bize o kadar tatlı şarkılar söyleyen bu sarı, bu mini mini mahlûku nasıl bırakacağız?

Anesto hemen sandaldan atladı:

— Oh aman ben kanaryayı bırakmayacağım. Bu sabah ne güzel söylüyordu?.. dedi.

Fırladı, gitti. Kafesi getirdi, onu da bir tarafa yerleştirdik. Fakat umumi kardeşlik ilanından habersiz olan bizim Arslan, hain kedi, kanaryaya pek fena bir gözle bakıyordu.

Gezmeye gidiyor gibi sepetlerle yiyecek aldık. Annem telaşla sordu:

— Kahve, ispirto takımını aldınız mı? Nereye gidersek gidelim kahvesiz duramam, başım tutar.

Durup durup kadınların akıllarına, lüzumlu saydıkları eşyadan biri geliyordu. Sandal o kadar doldu ki kıpırdayacak yer kalmadı. Sular bastığı vakit batmayacağımız adeta şüpheliydi.

Birdenbire dehşetli bir fırtına koptu. Toz dumana karıştı. Bekir ile ben küreklere oturduk. Batıdan karanlık bastırdıkça doğu yangınının alevleri her tarafı kızıllık, korkunç bir aydınlık içinde bırakıyordu. Kopan kasırgalar yangını akla hayale sığmaz derecede şiddetlendirdi. Sıcaktan, dumanlardan artık bunalıyorduk. Annem sordu:

— Oğlum saatine bak. Yine âlimler hesaplarında yanılmış olmasınlar... Galiba bizi yangın sudan evvel bastıracak...

Saate baktım ki felaket vaktine on dakika var. Dudaklarım titreyerek:

— On dakika kalmış... diyebildim.

O alevler, o dumanlar, boralar arasından korkunç, dokunaklı sesler gelmeye başladı. Sokaklarda tekbirler getiriliyor, minarelerde salâlar veriliyor, kiliselerden çanlar çalınıyordu. Hep okumaya[1] başladık. İftar topu bekler gibi kulaklarımız o mahvedici gümbürtüyü beklemekteydi. Yengemin okuduğu şeylerin[2] içine hep ağabeyimin ismini karıştırdığını işitiyordum. Şu ölüm anında bile yine o kocasıyla meşguldü.

Annem, baş işaretiyle kaç dakika kalmış olduğunu yine sordu. Parmaklarımı açıp göstermek suretiyle "beş" kaldığını anlattım.

---

1 Dua etmeye.

2 Duaların.

O sırada sandalda hızlı ve ufak sarsıntılar, vücutlarımızdan elektrikler geçiyor gibi hepimizde şiddetli titremeler başladı. Hepsinin gözleri bendeydi. Hal ve tavırlarıyla saati soruyorlardı. Ben artık gözlerimi yumdum. Ne saate ne de başka tarafa bakmaya cesaretim, daha doğrusu halim, kuvvetim kalmamıştı... Zelzele mi oluyordu? Dünya niçin öyle titriyordu? Biz neden hep öyle tepeden tırnağa titremeler içindeydik... Bu titreme sanki topraktan sandala sandaldan bize sirayet ediyordu.

Yeryuvarlağı kendine inecek amansız darbeyi hissedip de mi titriyordu? Yangın o kadar yaklaşmıştı ki artık bunalıyor, kavruluyorduk. Sabredemedim. Gözlerimi açtım. Annem, yengem, dadım hep baygın, yalvaran bakışlarla saati soruyorlardı. Baktım... Sen sakla rabbim... Bir dakika kalmıştı... Bir dakika... Zelzele arttı... İki çenemiz zangır zangır birbirine vuruyordu. Kasırgalar tarifi imkânsız bir korkutucu şiddete ulaştı.

Saniyeden saniyeye batı kararıyor, doğu parlıyordu... Bir gümbürtü başladı. Aman Allahım bir gümbürtü... Gözümün ucuyla saate baktım ki yedi sekiz saniye var. Of... Rabbim... Bitiyorduk. Yine gözlerimi yumdum. Ecele teslim-i nefs ettim[1]. İşte bittik. Kıyamet alameti bir gürleyiş, bir gümbürdeyiştir koptu. Yer, gök birbirine giriyor. İşte bummmmm...

Bu sırada dinleyiciler korku ve üzüntünün şiddetinden birbirinin ellerine sarılıp nefes bile almaya korkarak tamamıyla bir sessizlik ve şaşkınlık içinde dinlemekteyken İrfan elektrik düğmesine dokunuverdi. Rasiha'nın yukarki sofadan koca masayı üstündeki eşyayla büyük bir gürültüyle devirmesi ardından kestane ve arayıcı fişekleri pat... küt... fış... ş... ş... pısss.. cızırrrr... vızırrr. Hanımların arasında patlamaya, dolaşmaya başlayınca her tarafı bir çığlıktır sardı... Neye uğradığını bilemeyerek avaz avaz haykıranların, şaşkınlıktan kahkahalarla gülenlerin, türlü sinir

1 Kendimi ecele teslim ettim.

nöbeti geçirenlerin arasında korkudan bayılanlar da vardı. İrfan pek eğlenceli olacağını tahmin eylediği bu şakanın bu kadar telaş, korku ve paniğe yol açtığına şaştı. Yaptığına pişman oldu.

Ayık kalanlar bayılanların imdadına koşuyorlar, su, limon, sirke yetiştirmeye uğraşıyorlardı. Gittikçe şaşıran İrfan şöyle bağırıyordu:

— Hanımlar size anlattığım bu uzun hadise bir rüyaydı. Bir de uyandım baktım ki kedi karyolamın yanında duran etajerin üstüne çıkarak paldır güldür bütün kitapları üzerime devirmiş... Sıkıntıdan ter içinde kalmışım. Bu fişekler de eğlenceden başka bir şey değil. Bu kadar tabansızlık olur mu ya? Halley'in kuyruğundan hakikaten geçersek ne yapacaksınız?

Emeti Hanım eliyle kendi korku damarına[1] bastıra bastıra:

— Nasıl rüya? Baksanıza hâlâ evin çerçeveleri zangırdıyor... Ah neyse çok şükür geçiştirdik... Mübarek çarptı gitti değil mi? Allah bir daha göstermesin... (Komşusu Bedriye Hanım'a seslenerek) Kızım Bedriye koş pencereden bak. Bizim ev yerinde duruyor mu?

Bedriye Hanım bakarak:

— Merak etme Emeti Hanımcığım... Duruyor... Duruyor...

— Hiçbir eksikliği yok mu?

— Bir eksikliği yok. Takımıyla duruyor... A baksana pencerenin kenarına astığın gül sirkesi şişesi bile yerinden kımıldamamış...

— Oh elhamdülillah. Yarabbi şükür. Yurdumuz[2] yıkılırsa bir daha nereden yaptıracağız? Kolay mı yavrum? Kolay mı?

***

---

1 Korkuyu savuşturmak için üstüne elle ya da parmakla basılıp sıkılan damar, kasıklarda olduğu sanılır.

2 Evimiz.

İrfan ertesi gün görünmez sevgilisinden şu ayrıntılı ve adeta paylayan mektubu aldı:

Beyefendi

Aldığım mektubunuza cevaben şu satırları yazmak için bir hayli düşündüm. Çünkü size tam bir samimiyetle yazdığım ilk mektubumu aklımdan geçmeyen bir şekilde yoruma kalkmışsınız. Amacım o değildi. Sizin için görünmez bir kişiden, meçhul bir kimlikten başka bir şey değilim. Ne olursam olayım. İlk cümlede aleyhimde oluşan bu yanlış düşüncenizi düzeltmek isterim. Sizinle bir duygusal yazışma kapısı açmak niyetiyle yazmadım. Buna emin olunuz. Fenni, edebi, ahlaki ve özellikle kadınlar aleyhindeki makalelerinizden fikirlerinizin sağlamlığına hükmederek ve yanlış anlaşılmayla karşılaşmayacağım zannıyla yazdım. Yanılmışım. Bu hatamdan dolayı mahcup ve sizi hayal ettiğim derecede metin bulamadığıma da pek üzgünüm.

Memleketimizde biraz serbest davranan kızlar aleyhinde derhal âlemin kötü gözleri açılıyor. Eserlerinizdeki ciddiyete bakarak sizi bu genel zaafın üstünde bir fikir sahibi olarak hayal etmiştim. Bizde bir yaygın illet şeklinde olan bu fena hastalığın bulaşmasından meğer siz de korunamamışsınız. Sokakta edebiyle giden örtülü bir kadına uşak takımından birtakım pespayelerin bile ne kadar saygısızca onur kırıcı laflar attıklarını bilirsiniz. Bu neden? Memleketimizde kadının her sarkıntılığı sindirerek karşılığa mecbur, aşağı bir yaradılışta sayılmasından. Sırf erkeklere eğlence olmak için yaratılmış sanılmasından...

Diğer milletlerin gözünde bir kadının tabii davranışlardan görülecek serbestane en ufak bir hareketi burada aşüfteliğine veriliyor. İşte buna örnek de size yazdığım mektuba gördüğüm karşılıktır. Yerkürenin Halley'in kuyruğundan geçeceği haberi yayılınca tabiatımın garipliği, sabırsızlığım sebebiyle herkesten çok meraka düştüm. Gazetelerde, dergilerde gördüğüm bilgileri bu merakımı yatıştırmaya kâfi bulamadım. Bir bilenine müracaat etmek istedim. Eserlerinize, konferanslarınıza bakınca en evvel zihnime siz geldiniz. Tam bir saflıkla müracaat ettim. Bu o kadar büyük bir kabahat midir? Bu müracaatıma hayret etmemeniz

için bazı çılgınlıklarım, çocukluklarımdan da bahsetmek istedim. Cidden ihtiyatsızlık, delilik etmişim. Merhamet buyurunuz beyefendi!.. Bu tür bir müracaat ile iffetsizlik arasında uzun bir mesafe vardır değil mi? O mektubumdan amacıma aykırı bu kadar manayı nereden bulup çıkardınız? "Bu coşan ben değilim. Aşktır. Tabiattır," buyuruyorsunuz. İnsaf ediniz, bu bir mazeret midir? İnsan bir kabahati tabiata yüklemekle ondan sıyrılmış mı sayılır? Kimliği şüpheli, durumu tamamıyla meçhul bir kızın ilk yazdığı birkaç satıra kapılarak bu kadar coşmak, kızışmak adeta alev almak sizin ciddiyeti en üstte tuttuğunuz mesleğinizle bağdaşabilir bir hareket midir? Benim aradığım şey affedersiniz bir "âşık" değil, adeta mert bir kardeşti. O kardeşi bulaydım, "kadın"ın bu memlekette gördüğü... kabul ediliş şeklinden bütün dertlerimden, her şeyden bahsedecektim. Fakat şimdi ne yazabilirim? İlk adımda siz makamı[1] değiştirdiniz. Zihninizde canlandırdığınıza uygun bir kız çıkaydım gözünüzdeki kadınlık değerimi kırmış olmayacak mıydım? Çünkü sizin arzu ettiğiniz gibi kız çoktur. Benim olmak istediğim gibisi ender, belki yoktur.

Mektubunuzda pek gülünç şeyler de var. Birtakım gönül çelen eşkâl[2] sayıp dökerek beni o şekilde hayal ettiğinizi ve tıpkı bu zihinde canlandırdıklarınıza uygun olarak ortaya çıkıp sizi aldatmamı rica eyliyorsunuz. Bu dileğiniz tuhaf. Pek tuhaf... Ama ne kadar tuhaf, buna tuhaflıkların "ekstra"sı diyeceğim. Bu dileklerniz yolunda yaratılmayı hemen her kadın ister. Fakat mümkün mü? Ya bu zihinde canlandırdıklarınızın tamamıyla zıddı bir yaradılıştaysam sözlerinizin beni ne kadar üzeceğini düşününüz... Teveccühünüzü kazanmış olmamı benim güç ve kudretimin eremeyeceği bir noktaya bağlıyorsunuz. İnsan birçok şeyden sorumlu olabilir. Fakat çirkinliğinden asla... Çünkü bu felaketin en büyük mağduru yine felakete uğrayanın kendisidir. Başkası değil... Dosta en büyük ihtiyacı olan çirkinlerdir. Onlar bu yoksunluklarını bildiklerinden çirkinliklerini örtmek için ekseriya hünerler, faziletler edinmeye uğraşırlar. İşte ben bu çirkinlerden biriyim. Dolayısıyla

1 Burada, konuyu.
2 Herhangi bir kişinin tanınmasını sağlayan dış görünüşü.

dost olabilmek için saydığınız yaradılış şartlarından tamamıyla yoksun bir talihsizim. Ne kadar gözünüzde canlandırabilirseniz işte o kadar çirkinim. Bu yüzden kaybettiğim saadeti diğer şekilde karşılayabilmeye çalışıyorum. Adeta bir erkek derecesinde hüner ve bilgi edinmeye uğraşıyorum. Evlerde vakit geçirmek için icat edilmiş kadın eğlenceleri içimdeki sıkıntıyı tamamıyla def'e artık yetmiyor. Sporculuğa, erkeklere has sayılan eğlencelere kalkışıyorum. Bir Türk kadını için böyle şeylerin yapılması değil, belki akla getirilmesi bile cürettir. Fakat ne yapalım? Bizi âdet birçok şeylerden ayrı tutuyor, yoksun ediyor ama tabiat etmiyor. Tabiat bize de faaliyete muhtaç bir beyin, sinirler ve kaslar vermiş... Bunlar işlemek ister... Bir vücudun tembelliğe mahkûm kalmasından doğacak fenalıkları saymaya lüzum yok. Umumi sağlıktan, çocuk sağlığından söz edildiğini belki işitmişsinizdir. Lakin memleketimizde kadın sağlığına dair söz olduğunu hiç duydunuz mu? Yoktur. Bunu kimse düşünmez. Böyle şey akla bile gelmez. Diğer lisanlardan Türkçeye tercüme edilen sağlık kitaplarında kadınlarla ilgili kısımlar Avrupa kadınlarına aittir. Bunlar âdetlerimiz, hayat tarzımız itibariyle bize, doğu kadınlarına uymaz.

Beyefendi kız kardeşiniz, anneniz akşama kadar evde nasıl vakit geçiriyorlar, hiçbir gün bunu düşünmek zahmetine katlandınız mı? Hayır... hayır... bin kere hayır... Kanun-ı tekamüle dair kafa yordunuz. Darvinizmi tetkik ettiniz. İrade-i cüziye[1] meselesi için yoruldunuz. Çekim kanunu... Fizikte Carnot prensibini[2] düşündünüz. Size bu kadar uzak olan şeylere zaman ayırdınız. Fakat size o kadar yakın bulunan anne ve kız kardeşinizin evdeki hayat tarzlarının sıhhatleri üzerine olacak tesirleri hiç aklınıza getirmediniz... Çünkü onlar adeta o tarzda hayatlarını geçirmeye mahkûmdur, dediniz. Artık ötesini düşünmediniz. Niçin? Bu

---

1 İslam dininde Allah'ın kullarına verdiği sınırlı bir yetki ve seçme hakkı, özgür irade, bunun karşısında Allah'ın her şeyi kapsayan emir ve iradesi, irade-i külliye vardır.

2 Fransız fizikçi Sadi Carnot'nun (1796-1832) ortaya koyduğu prensiptir, iki farklı sıcaklık seviyesinde çalışan ısı makinelerinin verimini belirtmekte kullanılır.

önemli konuyu da Avrupa'dan buraya Poincaré'ler[1], Tardieu'ler[2] Spencer'lar[3] filanlar mı gelip de düşünecekler? Bugün şehrimizde sinir hastalıklarının oran kabul etmez bir derecede erkeklerden çok kadınlar arasında hüküm sürmesinin sebebi işte budur. İnsaf ediniz. Hizmetçisi, aşçısı bulunan refah içinde yaşayan bir aile kızı genç vücudunu tembellikten doğan fenalıklara karşı neyle müdafaa edecektir? Ya çalgı çalacak, ya el işi işleyecek, ya bir şey okuyacak, ya köşe penceresine oturup sokaktan geleni geçeni sayacak. Bunlar iyi kötü neyse zihni meşguliyetler... Fakat vücuda lazım olan faaliyet ne yolda verilecek? Erkekler için günümüz ilimlerinin lazım saydığı şeylerin kadınlarca da lüzumunu düşünmek neden kabahat? Neden günah olsun?

Zavallı Türk kadını için ev içinde bedenini hareket ettirmeye iki büyük vesile vardır. Ya ortalık süpürmek adına hasır süpürgeyi alıp iki kat olarak evin bütün mikroplu tozlarını yutmak... Yahut çamaşır adına leğen başında akşama kadar bütün ailenin kirlilerinin sıcak su içinde saldığı zehirli buharları teneffüs etmek... İşte bizim en büyük egzersizimiz, sporumuz bundan ibarettir.

Kadına şeriatın koyduğu cezaları aşmak[4] derecesinde birçok emirlerde bulunuyorsunuz. Biçare her dediğinizi kabul ediyor. Her sözünüze eyvallah diyor. Şu şekilde yetiştirdiğiniz kadını şimdi ne hakla beğenmiyorsunuz?

Kadınlar aleyhindeki makalelerinizde haklı noktalar var. Fakat incelenmesi ve reddedilmesi lazım gelen taraflar da pek çok... İşte ben size bunlardan bahsetmek niyetindeydim. Lakin siz selamünaleyküm der demez sevda konusuna saptınız... Çünkü gözünüzde kadın ancak o bakımdan kendisiyle konuşmaya değerdir. Önemi bundan ibarettir. Umumi zannettiğiniz bu kaide-

---

1 Henri Poincaré (1854-1912) Fransız matematikçi ve fizikçi.

2 André Tardieu (1876-1945) Fransız siyasetçi ve devlet adamı.

3 Herbert Spencer (1820-1903) İngiliz filozof ve sosyolog.

4 Özgün metinde "hadd-i şeri" olarak geçmektedir. "Had" eril bir kelime olduğu için sonuna "e" takısı almaz. Çoğul ya da dişil kelimeler "e" takısı alır, bu durumda "hudud-ı şeriyye" denmesi gerekir. "Hadd-i şeri" ya da "hudud-ı şeriyye"nin sözlük karşılığı "şeriata uygun olarak verien cezalar"dır. O nedenle "şeriatın koyduğu cezaları aşmak" şeklinde bir sadeleştirme uygun görüldü.

de hiç olmazsa bir istisna göstermek isterim. Bir kadın ne kadar güzel olursa olsun onun sahibi olan erkek, hislerini tatmin ettikten sonra çarçabuk dışarıda göz gezdirmeye başlar. Yağma yok kuzum... İşte ben kadınlığımı müdafaa için bu tehlikeli noktada bir teori ortaya atmak amacını takip edeceğim...

Nasıl? Bir kadından düşündüğünüz dışında faydalanmak da mümkünmüş değil mi? Hep kadınlar benim gibi düşünselerdi erkekleri çabuk yola getirirdik. Sizi böyle şımartan Havva kızlarının cehaleti, zayıflığıdır. İşte bu şartlarla sizinle dost olabilirim. İşinize gelir mi?

Beni çirkin bir kadın olarak gözünüzde canlandırınız. Aşkın, gençliğin, hülya âleminizde bana dair icat ettiği o çekici, o hoş görünüşü zihninizden çıkartınız. Sırf görünüşe bağlı dostluklar çabuk yok olur. Kalıcı olanlar içsel münasebetler, samimi sevgilerdir ki bunlar da ilk bakışta ortaya çıkamaz... O ateşli mektubunuza aynı ateşle karşılık vereydim pek hoşunuza gidecekti, ama bu memnuniyet devamlı bir bahtiyarlık olamazdı.

Neyse biraz da başka şeyden bahsedeyim. Kadınlara verdiğiniz konferansta zavallıları fena halde korkutmuşsunuz. Evet... evet... Evet onların cehaletlerinden kendinize daima bir zevk ve alay payı çıkarmak istersiniz... Eğlencesi kıt olan böyle bir memlekette en ileri ve yeni fikirli gençlerin bile onları paylama ve alay hedefi yapmadıkça vakit geçirecek bir vasıta bulamaması kadınlarımızın kültür eksikliği ve zayıflıklarının da bazen işe yaradığına bir delil değil midir?

Rüyanızı biraz kısa buldum. Kedi etajerdeki kitapları üzerinize o kadar çabuk devirmemiş olaydı uğrayacağınız tufan hakkında da lüzumlu ayrıntılı bilgiyi almış olacaktık. Müthiş Bilâ'nın Atlas Okyanusu'ndaki belirli bölgeye düşmesinden sonra semalara fışkıran suların nasıl akla hayale sığmaz birer heybet ve azamette şelaleler meydana getirerek aşağıya döküleceğini... Adeta gökten yeryüzüne nehirler akacağını işitmek isterdik. Hele İstanbul'u sular örtüp de rüyanızdaki dehşete göre Atlas Okyanusu, Hint Okyanusu ve Büyük Okyanus'la birleşip bu kadar karalarla beraber Akdeniz , Marmara, Karadeniz, Hazar Denizi de kaybolarak ortada yalnız Umumi Okyanus denecek

tek parça bir umman ortaya çıktığı zaman siz, anneniz, yengeniz, dadınız, hizmetçileriniz, kediniz, köpeğiniz, kanaryanız birkaç günlük kumanyanızla bindiğiniz o sandalda hepinizin pusulasız, ümitsiz ne kadar müddet seyahatle nihayet hangi Ararat[1] dağına indiğinizi haber vermeniz rüyanızın en heyecan verici ve eğlenceli kısımlarını oluşturacaktı. Fakat merak buyurmayınız. Hayal gücü pek geniş ve şiddet ve garipliği hayal etme tarafıyla adeta hasta, deli denilebilecek bir kızım... Sizin rüyanızın bittiği noktada benimki başlıyor. Konferansınızın zihinlere verdiği dehşetler içinde uykuya daldığım gece bütün İstanbul'u tarif ettiğiniz telaş, bağrış çağırış içinde buldum. Halley'in kuyruğundan evvel Müthiş Bilâ'nın yeryuvarlağının yarısını bitireceği uğursuz haberiyle ortalığın inlediği, titrediği sırada herkes can kaygısına düşmüştü. Yarım saatte bir, bütün matbaalardan basın tüzüğü hükümlerine aykırı ilaveler çıkarılıyor, sokaklarda gazete dağıtıcısı gürültüsünden geçilmiyordu. Çoğu umumi heyecandan istifade amacıyla yayınlanan bu abartılı, yanlış haberlerin asılsız olduğunu açıklamak için "istihbarat kalemi"[2] kadro dışı kalan kâtiplerin hepsini görevlendirmek yoluyla uğraştığı halde yetişemiyordu. Halkın uydurma haberlere olan olağanüstü eğilim ve rağbetinden hükümet pek bezmişti.

Bu ilaveler Müthiş Bilâ'nın düşme dakikasını matematiksel bir kesinlikle haber veriyorlardı. Düşme hadisesine yarım saat kala evimizin damına çıktım. Bu şairane, bu yüce fakat hepimiz için hayatın sonu olacak bu büyük manzarayı öleceğim ana kadar seyretmek istiyordum. Havada bulut yoktu ama ortalığı guruptan sonra sular kararmak sırasında olduğu gibi derece derece karanlıkla beraber bir de bunaltıcı bir ağırlık kaplıyordu.

Göğü gözlediğim dürbünü batıya çevirdim. Bekliyordum. Bazı feylesofların ölümü inkâr ettiklerini kitaplarda okumuştum. Bunların "Bir canlı için hayattan ölüme geçmek bir hadisedir. Fakat ölümden sonrası ölü için hissedilir olamaz. Dolayısıyla aksini iddia hiç yoktan varlık çıkarmak gibi olur" sözlerini hatırlayıp

---

1 Ağrı Dağı. Tevrat'ta Nuh'un gemisinin tufandan sonra karaya oturduğu dağ olarak adı geçer.

2 Haber dairesi.

kısa müddet sonra uyanıklıktan hissetmeksizin uykuya geçmek gibisinden, varlıktan yokluğa nasıl geçeceğimi düşünüyordum? Böyle düşünürken beynimin içinde binlerce toplar patlar gibi tabiatüstü ani bir darbeye uğradım. İşte o zaman düşüş gerçekleşmiş. Ötesini bilmiyorum. Kendimi kaybettim. Baygın kaldığım müddeti de kestiremiyorum. Sonra yavaş yavaş gözlerimi açtığım zaman ortalığı aydınlık, güneşli buldum. Fakat etrafımı saran acıklı manzara beni bitirdi. Bizim damın saçağına kadar her taraf deniz kesilmişti. Yangın kulesinin[1] üst kısmı ile bazı minare alemlerinden başka zavallı İstanbul'un eski varlığına işaret edecek bir iz kalmamıştı. Evimiz minarelerden daha fazla bir yüksekliğe mi ulaşmıştı? Anlayamadım. Evimiz suya gömülmüştü. Sevgili annem, babam, kardeşlerim, zavallı dadım ağzına kadar dolu birer su sarnıcına dönen odaların içinde kim bilir ne iç parçalayıcı feryatlarla boğulmuşlardı? Dünyada kimsesiz kalmıştım. Yalnız ailesi olmayan bir kimsesiz değil, ihtimal ki ben yeryüzünde o anda insan soyu adına kalmış tek kişi bulunuyordum. Ailemin, memleketimin kaybına uzun müddet kederlenmeye vakit olmadı. Suların yavaş yavaş saçağı örterek damın yukarı kısmına bana doğru yükseldiğini gördüm. Çok geçmedi, bastığım yer havuzlanmaya başladı. Gide gide ayaklarım gömüldü. Ne müthiş an!.. Ölümün istilası ayaklarından başlayan hüküm giymiş bir vücut halindeydim. Su diz kapaklarıma çıktı.

Bende her zaman hayatı küçümseme hastalığı vardı. Meğerse o yiğitlik, gençliğim dolayısıyla ölümü kendinden pek uzak görmeden doğan aldatıcı bir cesaretmiş. Şimdi ölümle şakasız karşı karşıya gelince korkudan titriyordum... Ah sevgili anacağım neredesin? Artık nazlanacak, ağlayacak kimsem yoktu. Sular belimi buldu. Biraz sonra göğsüme, çeneme kadar çıktı. Hayata veda ediyor, arkamdan bir Fatiha okuyacak kimse bırakmayarak ölüyordum. Deniz ağzımı örtmek derecesine geldi. Etrafıma kulaç atarak çabalamaya, debelenmeye başladım.

O aralık insan sesine benzer gürültüler işittim. Sular vücudumu kâh kaldırıyor, kâh içine çekiyordu. Yüzmek bilirim. Fakat

1 İstanbul'daki Beyazıt Kulesi.

bulunduğum oda yüzmeye müsait değildi. Tıpkı su dolu bir turşu şişesine atılmış bir kurbağaya benziyordum. Ellerim ayaklarım oynadıkça odanın duvarlarına çarpıyordu. Sular tavana kadar yükselince halim ne olacaktı? Şüphesiz tavanla su arasına sıkışarak boğulacaktım.

Gerçi ölüm ne kadar muhakkak olsa insan yine bir kurtuluş çaresi aramaktan kendini alamıyor. Meğerse can pek tatlı şeymiş. Hayata hayvanca bağlı oluşumuzun yeğinlik derecesi böyle ümitsizlik zamanlarında belli oluyor. Korku ve heyecandan gözlerim büyüdü. Kalp atışım zannederim yüz yirmiyi yüz otuzu buldu. Birkaç dakika sonra sular tavana çıkınca boğulacaktım. O çaresizlik içinde yine bin çare düşünüyordum. Suların tavana kadar yükselmesini beklemenin akıl kârı olmadığını anladım. Kendimi hemen yarı yarıya suya batmış pencereden dışarı attım... Can korkusuyla saçağa sarıldım. Fırladım. Cihannümanın damına çıktım. Oturdum oh... oh... Geniş geniş birkaç nefes aldım. Atladığım dam hayli yüksekti. Suların yükselme derecesine göre hayatıma yarım saat daha ilave edebildiğimi hesaplıyordum. Dünyada kendimden başka kimse kalmamış olduğunu sandığım sıradaki bu hayat müddeti benim için çok mühimdi. Adeta bir asırlık bir ömre bedeldi.

Etrafıma baktım. Nihayetsiz bir umman. Yalnız, bazen batan vapurların deniz ortasında direk tepelerinin görünmesi gibi suya gömülmüş İstanbul'un oradan buradan minare uçları gözüküyordu. Şehrin bağırtılı çağırtılı hayatıyla beraber köpek havlamaları da kesilmişti. Sevgili vatanıma acıdım. Muradına ermeden ölen bir şahıs gibi İstanbul da tabii zenginliklerine, meşhur iklimine rağmen sefalet içinde sudan kefen örtünüp gitmiş, zavallı şehir sokaklarının düzeldiğini, elektrikli tramvaylar işlediğini ve daha birçok medeniyetin güzel eserlerinden hemen hiçbirini göremeden, o ada layık temiz bir belediyeye bile sahip olamadan sonsuza kadar denize batmıştı.

O anda yine kulağıma insan sesine benzer sesler geldi. Uzaklara, ufuklara doğru gözlerimi dikkatle diktim. Deniz taşıtlarına benzer bir şeyler gördüm. Havadan da sesler geliyordu. Bir de baktım ki ne göreyim!.. Pek yükseklerde balonlar, tayyareler

uçuşuyor. Aman yarabbi... Bulunduğum dama suların istilasından evvel şunlardan biri yaklaşsa benim için kurtuluş imkânı var demekti. Hemen damın saçak yelkovanını söktüm. Arkamdaki beyaz entarinin bir kısmını yırttım. Buna bağlayıp imdat bayrağı şeklinde havaya uzattım. Çektiğim bayrağın yakarırcasına çağrısına uyarak mı yoksa rüzgârın itmesiyle mi bilemiyorum bu hava taşıtlarından biri bulunduğum noktaya inmeye başladı. Artık sevincimin derecesini sormayınız. Tayyare yaklaştı. Yaklaştı. Baktım içinde madamlar var. Yalvarırcasına ellerimi havaya kaldırdım. Yukarıdan bana bir çıma attılar. Hemen sarıldım. Havalandık. Şiddetli bir rüzgâr bizi doğuya doğru "ekspres" süratiyle atmaya başladı.

İpin ucunda bir su kovası gibi sallanıyordum. Bir müddet uçtuktan sonra aşağıya denizin üstüne baktım ki aman yarabbi ne kalabalık!.. Ana baba günü mahalak-Allah[1] bir mahşer. Çamaşır teknesinden tutunuz da balyaya, sandığa varıncaya kadar deniz taşıtlarının her çeşidi görülüyordu. Herkes eline ne geçtiyse kapmış canını kurtarmak için denize çıkmıştı. Sökülmüş, koparılmış sokak ve oda kapıları, dam kapakları, Kırmızı Horoz'un, Stein'ın, Tiring'in[2] o koca koca ilan tahtaları hep birer sal olarak kullanılmıştı.

Sandalların içinde gazete dağıtıcıları gördüm. Koltuklarında yığın yığın gazete, ilan tomarları. Şöyle bağrışıyorlardı:

– Kıyamet kopmazdan evvel bunların hepsini satamadık. Elimizde kaldı. Artık kimse almıyor. Matbaalara iade de mümkün değil...

Bu her çeşit deniz taşıtı içinde, en çok hoşuma gidenler, İstanbul köprüleri oldu. Galata ve Unkapanı köprüleri üzerlerine çıkmış binlerce halk ile koca iki sal gibi deniz üstünde yüzüyordu kendi kendime:

– Her şeyde bir hikmet var. Şu köprüler sağlam olaydı yerlerinden böyle kolaylıkla koparak şu tehlike anında bu kadar insana sığınacak yer hizmetini göremezdi, dedim.

---

1 Allah'ın yarattığı her şey.

2 Kırmızı Horoz, Stein, Tiring eski İstanbul'un önde gelen giyim mağazalarıdır. Kırmızı Horoz taksitle alışveriş yapılabilen tek mağazaydı.

Birdenbire müthiş bir fırtına çıktı. Hep o tekneler, sandıklar, balyalar altüst oluverdi. Aşağıda bir çığlık, bir feryat kıyamettir koptu. Rüzgâr bizim tayyareyi korkunç ıslıklar ve baş döndürücü bir süratle bir meçhul semte doğru uçuruyordu. Kollarımda artık ipi tutacak kuvvet kalmadı. Fena halde kesildim. Tayyaredeki madamlara:

— Beni yukarı çekiniz. Allah aşkına kurtarınız...

yakarışında bulunuyordum. Zavallılar var kuvvetleriyle ipi çekmeye uğraştılar, fakat başaramıyorlardı. İçlerinden biri:

— İpi koltukaltlarından sıkı sıkıya vücuduna bağla.

diye haykırdı. Bu uyarıya uygun harekete uğraşırken birdenbire ip elimden kurtuldu. Bir gülle süratiyle gidiyordum. Nihayet gümmm diye vücudum katı bir şeye çarptı. Bir de gözlerimi açıp baktım ki karyolamdan yuvarlanıp yanımda yerde yatan dadımın üzerine düşmüşüm. Kadıncağız birdenbire uyanarak şiddetli bir çığlık kopardı. Halley'in çarpacağı gece yakın bulunduğu için herkes kuşkuda olduğundan bir gümbürtü ardından işitilen feryat üzerine beklenen hadise oldu sanarak bütün ev halkı heyecan içinde ayaklandı.

Bilmem bu rüyam sizinkini tamamlayabilecek bir kuvvette midir? Halley kuyruğunun akşama sabaha meydana gelecek çarpma tehlikesinden dolayı halk alıp veriyor[1]. Bir umumi heyecan hüküm sürmekte... Herkes kendi ölümünün acısını düşünüyor. Kendi kendini. Fakat tek başına ölmekle böyle umumi ölüm arasında büyük bir fark var. Sevdiğim çehrelerin karşımda korkudan sararıp solmalarına kendimden çok acıyıp üzülüyorum. Dünyanın sonu olmak ihtimali söylenilen böyle mühim bir günde kuvvetli bir beyinden çıkacak teselli edici sözlere ihtiyacım var. Bu metin beyni sizde bulurum ümidiyle müracaat ettim. Böyle nazik bir zamanda siz her şeyden önce aşk ve sevgi şarkıları söylemeye başladınız. İşte yine tekrar ediyorum. Ben sevilecek güzel bir kız değilim. Büyük bir filozof ağırbaşlılığıyla bendenize fikir arkadaşı olmak hayırseverliğinde bulunursanız teşekkür ederim. Bu şartla cevabınızı beklerim.

Kadın Doğduğuna Üzülen Bir Zavallı

---

1 Çarpıntılar geçiriyor.

9

Cevap

Hanımefendi!..

At alan Üsküdar'ı geçti. Dile getirdiğiniz her türlü şiddetli yasaklarınıza rağmen ben sizi sevdim. Seviyorum. Ve hayatım boyunca seveceğim... Bu bir emrivaki. Gönlüm sizi maddi ve manevi güzelliklerinizle bir kere şairlik semasının en yüce katına çıkardı. Kalbime taht kuran büyüleyici melike oldunuz. Artık oradan sizi hiçbir şey... hiçbir kuvvet indiremez...

Size karşı gönlümde parlayan sevdayı durdurmak, söndürmek için çirkin bir kız olduğunuzu söylüyorsunuz. Ben sizi görüp de güzelliğinize tutulmadım ki... Sizi görmeden maneviyatınız dolayısıyla sevdim. Maddi tarafınızın artık önemi kalmadı. Tabiatınızı beğendim. Görünüşünüz her ne olsa kabulümdür. Siz bana maddi tarafınızla değil, fakat mektuplarınızla göründünüz. Cisminizle değil, ruhunuzla parladınız. İnleyen ruhunuzdaki yaraları okudum. Gördüm. Aynı hastalığa tutulmuş olduğumuzu anladım. Niçin bu ruh ikizliğinden istifade ile vücutça bir araya gelmeye atılmayalım?

Hanımefendi dünyada saadet denilen şey tamamıyla kuruntuya dayanan bir söz değilse işte onun en belirgin şekli mutlaka böyle bağdaşması mümkün iki ruhun birleşmesinden vücut bulan haldir. Dünyada felaketlerin çokluğuna oranla saadetin pek az olduğunu görüyoruz. Bize gülen bu mutluluğu kaçırmayalım. Bu fırsat her zaman ele geçmez...

İnsanların çok defa saadetten yoksun kalmaları onun hangi tabii kanunlar üzerine kurulduğunu bilememelerinden ötürüdür. Olabildiği kadar felaketten uzak kalmak saadetin açık seçik bir yorumu sayılabilir. Aslında saadet o kadar büyük ve o kadar küçük bir şeydir ki buna sahip bazı kimseler kendilerinde bunun varlığından haberdar bile değildirler. Onu kendine has olanlara zıt şekillerde zihinlerinde canlandırıp aramakla ona zarar verip dururlar.

Âşıkça hayallerime uygun görünüş ve gönül çelen niteliklerde ortaya çıkmanız hakkındaki çocukça dileklerime gelince, bu bir

çeşit kalp coşkunluğuyla edilmiş bir küstahlıktır. Yakında bir büyük saadete erişme sevincinden ortaya çıkan bir aşk sarhoşluğu eseridir. Bundan dolayı affınızı dilerim. Şimdi bana gündüzlerimde, gecelerimde, hülyalarımda, rüyalanmda durmadan görünen çehreniz her neyse, mutlak siz osunuz. Yahut tabii eşkâliniz her neden ibaretse gönlümde resmettiğim ve canlandırdığım şekil de ondan başka bir şey değildir. Sözlerinizin bende yarattığı tesire göre Yaradan sizi öyle yaratmış ki bir nokta ilave veya eksiltmekle şahsınızı düzeltmeye kalkışmak Allah'ın size bağışladığı sonsuz bilgi ve ahlak olgunluğuna karşı bir nankörlük olur. Benim için siz, o güzellik örneğisiniz ki size uygun düşmeyen diğer güzeller başkalannca hayret verici olsalar da bence makbul olamazlar. Of anlatamıyorum. Ben şimdi güzelliğin bilinen kurallarından çıktım. Güzel sanatları, estetiği her bir şeyi inkâr ediyorum... Siz neyseniz güzellik işte odur. Sizi her ne şekil ve vasıfta bulursam onu kendim için halis güzellik sayacağım. Sanatta ölçü ve örnek kabul edeceğim.

Bendenizi zevkine düşünlükle, hafifmeşrepli olmakla, her rastgeldiği kadına aynı makamdan şarkılar okumakla suçluyorsunuz. Sözlerimdeki doğruluk ve itiraflarımın samimiliği gözünüzde kesinlik kazandığı gün bu suçlamalarınızın manasızlığını anlayacağınız için şimdi kendimi savunmaya, haksız yakıştırmalan redde lüzum görmüyorum.

Ben adi bir âşık, bayağı bir kadın kandırıcı değilim. Ve olamam. Ve olmamaya da hayat boyu kararlıyım. Size karşı gösterdiğim zayıflığa, horlanmaya katlanmaya gelince işte bunun sebeplerini elimden geldiği kadar açıklamak isterim.

Siz aramızda bir sevda sayfası açmaktan beni kesinlikle engellemeye uğraşıyor, bunda adeta ürkeklik gösteriyorsunuz. Bu emrinize itaat edemediğim ve edemeyeceğim için beni mazur görünüz. Samimi itiraflarımı tamamıyla dinlemedikçe suçlamalarınızda acele etmeyiniz. Anlaşıp dinleştikten sonra vereceğiniz her hükme razıyım.

Aynı hastalığa yakalanmış bulunanlar birbirinin tamamıyla halinden de anlarlar. İşte kendimle karşılaştırmak yoluyla sizdeki parlamaların, sıkıntıların, düzensizliklerin, ümitsizliklerin sebeplerini keşfediyorum.

Tıp ilminde Homéopathie denilen bir çeşit tedavi usulü vardır ki manası aynı türden ve benzer hastalık demektir. Bu usul hükmünce bir hastalık aynı tür hastalıkla, benzeriyle tedavi edilir. Bizim birbirimize birer tesirli ilaç yerine geçeceğimizi işte bundan anlıyorum.

İçinizdeki sırrı keşfe uğraştığım ve bu çabamda da biraz başarılı olduğum için yine bendenize hiddet buyurmayınız. Sizin kadar ciddi görüşlü bir beyin, hakikatsever bir vicdan sahibi olanlar bazı hakikatlerin esasını örtmek için âdet olduğu üzere kullanılan ikiyüzlülük örtüleriyle evvela kendilerini sonra diğerlerini aldatmaya uğraşmak gibi şaşılacak bir medeni usulden elbette kaçınırlar.

Göreneğin belirlediği bu lüzumsuz bağlardan, bu açık ikiyüzlülüklerden, yalanlardan uzaklaşmakla insanlığın yaradılışı gereğinden olan bazı kabahatimizi gizleyerek bile bile aldatmak ve aldanmak garipliğinden mümkün derece kurtulmaya uğraşalım. Maddi bakımdan mümkün olamıyorsa ruhca tanışmış bulunalım.

Memleketimiz âdetine uyarak sizi görmeden alacağım. Görücü göndermek usulünden de vazgeçeceğim. Çünkü annemin zevkine göre seçim benim için doğru bir ölçü olamaz. Onun beğendiği bir şey bana hoş gelmeyebilir. Ve hatta öyle zannederim ki annemin beğendiğinden ben hoşlanmam. Benim hoşlandığımı da o beğenmez. Hangimizin zevkinde selamet var orasını bilemem. Bu konuda aramızda tam bir karşıtlık hüküm sürer. Çünkü görgülerimiz, hükümlerimiz hep birbirine zıttır. Annemin övdüğü öyle şeyler vardır ki anlayışlarımızdaki karşıtlıktan dolayı onlar bende adeta birer nefret uyandırıyor. Onca fazilet olan şeyler bence affolunamaz büyük eksikliklerden sayılır.

Biz Zola'ların, Maupassant'ların, Goncourt'ların mükemmelliklerini incelemekle uğraşıp annelerimiz "Billur Köşk" hikâyesinin felsefesiyle harekette bulundukça, biz Beethoven'lerin, Chopin'lerin, Gounod'ların sanatının nağmeleriyle sarhoş olup onlar "Arabi Fellahi" kantosuyla neşelendikçe bu duygu ve anlayış karşıtlığı aramızdan hiçbir vakit yok olmaz.

Yazacağım şey pek çok. Fakat şimdi ne yazacağımı bilmiyorum. Tarif olunamaz bir duygu karışıklığı içindeyim. Biraz daha

yazsam sed derken sepet demeye başlayacağım. Belki yine sizi kızdıracağım. Belki de kızdırdım, kim bilir? Bir kere kabul cevabınızı alsam, o zaman dünyalar benim olacak. Sakın red yoluna gitmeyiniz. İkimizin de saadetini mahvetmiş olursunuz... Yine bir pot kırdım mı? Aman susayım... Susayım diyorum da hâlâ yazıyorum! Cevabınız gelinceye kadar ne acınacak bir hayat geçireceğim! Rahat uyku... Zevkle yiyip içmek gibi hayati ihtiyaçları zaten sizinle mektuplaşmaya başladığım zamandan beri kaybettim. Çok sevinmek de insanı büyük bir kedere uğramak derecesinde üzüyor. Bu kadar niçin seviniyorum? Bilmem? Korkuyla, merakla, endişeyle karışık tarif olunmaz bir sevinç... Hayatımızı o derece benzer ve eş sayıyorum ki kalbimdeki şeyleri aynen sizin gönlünüzde de mevcut zannıyla hep bu satırları fazla ve faydasız görüyorum... Öyledir de aman yarabbi hâlâ niçin yazıyorum? Hislerimizin ikizliğine bu kadar kesinlikle hükmeylediğim halde yine alacağım cevabın aksi olması tehlikesinden yüreğim gümbür gümbür atıyor. Artık susacağım. Fakat alacağım cevabı ne kadar şiddetle beklediğimi tekrardan kalemi engelleyemiyorum. "Bende takat kalmadı ferman senin" şarkısı bilmem neden, birkaç zamandır dilimden düşmez oldu? Bunu söylemek de bir terbiyesizlik midir acaba? Bu yazdığım şey bir rica mektubu mudur? Yoksa bir itiraf yazısı mı? Yahut aman Allah nasıl söyleyeyim bir aşk mektubu mu? Yine kızdınız mı? Hiddetlendinizse bu karalamaları baştan aşağıya şimdi yırtar, bir diğerini yazarım. Fakat bu kâğıt parçası henüz güzel parmaklarınıza dokunmazdan evvel bu sualime sizden cevap bekleyişim bir çeşit budalalık değil midir? Evet biliyorum hep yazdıklarım birer *bêtise*'den[1] başka bir şey değil. Lakin ne yapayım? Hiddetinizi yatıştırmak için sizi güldürmeye uğraşıyorum. Tabiatımda komiklik yok. Tuhaflık etmesini de bilmiyorum. Sözlerim işte böyle pek acayip bir şeyler oluyor. Siz o kadar yaman bir tenkitçisiniz ki şu satırlarda her kelimemle ayrı ayrı alay edecek, kim bilir ne kadar potlar, eksiklikler bulup çıkarırsınız? Siz kendiniz, ben çirkin bir kızım, diye feryat edip dururken benim hâlâ, şu kâğıt parçası güzel parmaklarınız

1 (Fr.) Bêtise: Saçmalık, budalalık.

dokunmazdan evvel, türünden sözlerle bilmezlikten gelişime kim bilir ne kadar tutulursunuz? Rica ederim insaf buyurunuz efendim! Mademki sizi görmeden sevdim.[1] Çirkinlik konusundaki itirafınız da beni bu sevdadan vazgeçiremedi. Yüzünüzü değilse bile elinizi olsun güzel hayal etmekte beni mazur görünüz... Şairane tabiatımı bu kadarcık bir yetkiden olsun alıkoymayınız...

Lakırdı yine uzadı. Ben de anlıyorum ki kırdığım ceviz artık bini aştı. Bu eblehce sözlerime siz değil ben kendim bile kızmaya başladım. İşte susuyorum. Fakat elmasım... Cevabınız? İşte onu ne kadar heyecanla beklediğimi tekrardan mümkün değil kendimi alamıyorum. Cevabınız... cevabınız... cevabınız... Bunu dört gözle bekliyorum...

İrfan Galip

İrfan bu mektuba ağırbaşlı bir filozof tavrıyla başlamışken gide gide bir çeşit aşk sarhoşluğuna uğrayarak fikir ve üslup bakımından sözlerinde bir hafifliğe düşmekten kendini alamamıştı. Etmiş olduğu bu hafifliğe mektubu gönderdikten sonra pişman oldu. Fakat iş işten geçmişti. Görünmez ilahesini bu defa cidden gücendirip de mektubuna cevap alamazsa İrfan Galip'in hali hakikaten acınacak bir buhran devresine girmiş olacaktı. O gece türlü hülyalarla döşeğinde alaca bir uyku geçirdi. Mektubu getirecek kadının gelmesini beklemek için sabahleyin vaktinden evvel kaleme gitmeye hazırlanırken annesi Ferdane Hanım güleç bir çehreyle yanına gelerek dedi ki:

— Oğlum İrfan konferans verdiğin günü burası adeta bir düğün evine döndü. Ortalık kirlendi ama zarar yok. Sen eğlendin ya yavrum, bana o lazım. Hizmetçiler varsınlar temizlesinler... Gelin bakmaya gelir gibi ne kadar kadın geldi, ne kadar kadın geldi, bildikten çok hiç bilmediğim görmediğim kadınlar vardı. Bir konferans daha verirsen üzerine okunmuş kırk bir çörek otu dikeceğim... O kadar

1 Bu sevdim tabirine ne kadar gücenirseniz güceniniz. Artık bu kabahati bir defa işledim. Bu oldu bitti [Hüseyin Rahmi'nin notu].

kadının içinde kem nazarlısı da bulunur. Belki sana nazar değiverir. Allah'a emanet evlatçığım. Maşallah bülbül gibi söylüyorsun... Rabbim bağışlasın. Baban yok, bir daha senin gibisini ben nasıl doğurabilirim?

İrfan Galip annesinin kadınca bu münasebetsiz sözlerinden adeta sıkılarak hiç cevap vermiyordu. Fakat Ferdane Hanım lakırdılarına karşılık görmemekten asla bıkmadan devam ediyordu:

— Konferans günü bizim Emsal, kalabalığın arasında bir kız görmüş, güzelliğini artık söyleye söyleye bitiremiyor... Artık onun dediğine bakarsak dünya güzeli gibi bir şey olacak.

Bu güzel kız tabiri İrfan'ın dalgın zihnini birdenbire ikaz etti. Hemen annesine dönerek istem dışı bir şekilde:

— Nasıl kız?.. dedi.

Annesi oğlunun bu telaşından biraz şüpheye düşerek:

— Nasıl olduğunu bilmem... Ben görmedim. Ben de Emsal'in yalancısıyım...

— İkinci konferansın ertesi günü, tanımadığınız kadınların içinde böyle güzel bir kız bulunup bulunmadığını sizden sordum. Hepiniz bana öyle bir şey görmedik cevabını verdiniz... Şimdi bu dünya güzeli nereden çıktı?

— A evladım sen bizim Emsal'in ne kadar alık bir karı olduğunu bilmez misin? Sersem musibet sorduğumuz zaman bir şey demediydi. Şimdi aklına gelmiş de söylüyor.

— Nerede görmüş? Bu dünya güzeli ne şekilde? Ne kıyafette? Ne hal ve tavırda bir şeymiş?

Ferdane Hanım oğlunun bu tez canlı sorularında bir sevda tehlikesi kokusu alarak farkına varmadan böyle bir konu açtığına pişmanlık getirir gibi üzüntüyle:

— Ben Emsal'in ipe sapa gelmez sözlerini can kulağıyla bile dinlemedim. Senin bu kadar ehemmiyet vereceğini bileydim arkasını araştırırdım. Ne o? Ne o? Ne oldun? Konferansa davet ettiğin böyle güzel bir kız mı vardı yoksa?.. Sen Emsal'in güzel dediğine bakıp da sakın aldanma... Onun beğendiği kız kim bilir ne gudubet bir şeydir...

— Aman anne böyle benzetip yaraştırıp da söz söylemene bilirsin o kadar kızarım ki... Ben buraya güzel kız davet etmek için mi konferans verdim?

— Ne bileyim ben? Bu sözü işitir işitmez yüzün önce allak bullak oldu... Sonra kızardı, bozardı, birkaç türlü renge girdi de onun için söylüyorum.

İrfan biraz daha ileri vardırsa foyayı meydana vermekten korkuyordu. Sözü orada kapamayı uygun gördü. Sustu. Fakat artık içi içine sığmıyordu. Rastgele birkaç lakırdı bulup söyledikten sonra annesinin yanından çıktı. Aşağıda taşlıkta, tenha bir yerde Emsal'i sıkıştırarak sordu:

— Emsal sen konferans günü burada güzel bir kız görmüşsün, nasıl şeydi o?

Emsal şaşkınca öven bir tavırla arkasını duvara dayayıp başını iki tarafa sallayarak:

— Aman beyim, aman güzel mi güzel... Adeta bir içim suydu...

— Nerede gördün?

— Merdiven başında camekânlı kapının önünde.

— Niçin bunu senden başka kimse görmemiş?

— Nasıl görsün paşam? Yüzü simsiyah kapalıydı...

— Yüzü kapalıydı da sen nasıl gördün? Anlat...

— Dur anlatayım. Bunlar siyah çarşaflı iki kadındı. Peçeleri de pek kalındı. Konferansı yüzlerini hiç açmadan öyle kapalı dinlediler. Nihayet bir tanesi hem sıcaktan bayıldı sıkıldı, hem de susadı. Ben yanından geçerken "Kuzum kalfam bana iki yudum su bulur musun?" dedi. Hemen bir bardak su koşturdum. Peçesini yukarı doğru biraz sıyırdı. Meydana ay parçası gibi bir çehre çıktı. Aman ne afet! Aman ne civan! Ben şimdiye kadar ömrümde böyle güzel görmedim. Ben kadınlığımla az daha âşık olacaktım. Boğazından aşağıya giderken içtiği suyun billur gerdanından geçtiği görülüyor zannettim. Bakmaya doyamadım. Öyle arsız gibi su da içmedi. Dört beş yudum içtikten sonra daha yarısı bitmemiş bardağı güler bir yüzle geri verdi. Hemen peçesini indirdi. Gayet nazik bir sesle "Teşekkür ederim," dedi. O

ne dalgın bakışlı, o ne baygın, o ne şahane iri gözlerdi... Hiç gözümün önünden gitmiyor...

— Başka bir şey konuştunuz mu?

— Hiç... Pek edalıydı. Söz ağzından dirhemle çıkıyordu. Öyle bizim mahalle kızları gibi bir dakika içinde sekiz on lakırdının belini büken takımından değildi... Söyletmek için o kadar uğraştım. "Susadınız mı?" diye sonradan üç dört defa yanına gittim. Sordum. "Hayır" dedi. Her sözüme tek lakırdıyla cevap verdi. Konferansı pek dikkatli dinliyordu.

— Yanındaki kadın da genç miydi?

— O hiç yüzünü açmadı. Bilmiyorum. Onu göremedim. Fakat onun çarşafı, kıyafeti beriki kadar şık değildi. Ah öteki... Ah öteki. İnşallah rabbim onu bize gelin kısmet eder.

Emsal'in, sözü bu neticeye getirmesinden konuşmanın arkasının alacağı akışı İrfan anlayarak bu kadar sorgulamayla yetinerek çekildi... Çekildi ama sonsuz bir merak içinde kaldı. Acaba Emsal'den su isteyen ile kendiyle mektuplaşan bu ikisi bir kız mıydı? Bunu doğrulayan ortada henüz kesin bir belirti yoktu. Fakat sanki içinden gelen bir ses İrfan'a, "Bu kız işte odur. Seninle mektuplaşandır... Görmeden âşık olduğun kızın ta kendisidir..." diyordu. Görünmez sevgilisi kendi çirkinliği hakkında İrfan'a ne kadar ısrarla ve kesin açıklamalarda bulunursa bulunsun, delikanlı bu garip iddiayı daima aksi bir şekilde kabule eğilim gösteriyor, yani kız çirkinlikte ne derece ısrarlı olursa tersine o derece güzel bulunduğuna inanıyordu. Bu hâl İrfan için öyle bir acayip his ve keşifti ki neden dolayı böyle düşündüğünün sebebini kendi de pek bilmiyordu. Emsal'in şu müjdesi bu kanaatini büsbütün güçlendirdi. Bir yerde duramaz oldu. Cevap olarak gelecek mektubu beklemek için her zaman olduğundan birkaç saat evvel kaleme gitti. İçi içine sığmıyor, siyah çarşaflı kadının gelmesini bekleyerek dairenin loş koridorlarında bir aşağı bir yukarı mekik dokuyordu. Hemen dakikada bir yeleğin cebinden saatini çıkarıyor. Hızla bir göz atıyor. Fakat gösterdiği şiddetli arzuya rağmen ne vakit ilerliyor, ne de kadın geliyordu.

Diğer efendilerin işe gelme vakti geldi. Herkes yazıhanesinin başında boy gösterdi... Daire her zamanki gibi çalışma sırasındaki gürültülü halini aldı. Gelen giden çoğaldı... Lakin o kadın gelmiyordu. İrfan utanmasa bir tarafa çekilip ağlayacak kadar can dayanmaz bir kederli bekleyiş içinde kaldı. Kadının her zamanki geliş vakti olan zamanın üstünden de iki saat kadar geçti.

Zavallı çocuk elinde saat, bet beniz uçuk, çok sıkıntılı bir halde saatlerce koridorlarda esir oldu, kaldı. "El intizar eşeddü minennâr"[1] sözünün hükmünü ömründe işte o gün yanarak tecrübe etti. Ne bir işe bakabildi, ne yemek yedi. Beş dakika oralardan ayrılsa kadın gelecek, kendini göremeden gidecek zannediyordu. O günün kalem işleri de sona erdi. Herkes birer ikişer çekilmeye başladı. Bir müddet sonra kimse kalmadı. Odacı odayı süpürmeye hazırlanıyordu. İrfan hâlâ oradaydı. Kalemden ayrılsa o günü kadının gelmesinden tamamıyla ümit kesmek lazım geliyordu ki işte zavallı delikanlı bir türlü buna tahammül getiremiyor, pek sıkıcı olmakla beraber bu ümidin devamını bir çeşit teselli sayıyordu.

Saat on biri geçince[2] bu boş teselliden vazgeçmek lüzumu kesinlik kazandı. Nihayet odacıların şaşkın ve şüpheci bakışları altında tam bir keder içinde çekildi. Gitti. Nereye gidecekti? Bu müthiş kederden kurtulmasını sağlayacak yer neresi olabilirdi? Kaç zamandır gördüğü tatlı rüyalardan, kurduğu cana can katan hülyalardan bir gece içinde vazgeçivermek pek güç olacak, pek acı gelecekti. Fakat kadın nerede kaldı? Cevap niye gelmedi? Aşk denilen şey meğer ne şiddetli bir ruh fırtınasıymış! Görmeden sevilen bir afetin görünmeyen sevgisi böyle aklı çileden çıkaracak dereceyi bulursa karşılıklı ateş alanların hali acaba ne derece huzur bozucu olacak? Sevilen bir hayal insanı bu hale getiriyor, bir hakikatin yakmasına nasıl yürek dayanacak?

---

1 Beklemek ateşte yanmaktan daha beterdir.

2 Alaturka saat söz konusu. Hava kararmaya başlarken.

İrfan bu gecikmenin bir engele tesadüfle meydana geldiğini bilse her türlü acılı bekleyişe göğüs gerecekti. Fakat kız alâkayı kestiyse ne yapacaktı? Bunu farz etmek bile kendisi için pek müthişti... Bu sevgi daha ilk alevinde neden böyle söndürüldü? İrfan bunu gerektirecek ne hatada bulundu?

Şimdi delikanlı olanca muhakeme kuvvetiyle bu noktayı keşfe uğraşıyordu. Cevap olarak yazdığı son mektupta kızın kardeşçe ilişki talep etmesine karşılık İrfan kendinin hâlâ sevda sözlerini tekrarda ısrar göstermiş olmasından başka bu kesintiye bir sebep bulamıyordu. Delikanlı şimdi bu meçhul sevgilisinin kardeşçe dostluğuna da razıydı. Fakat bu rızasını, bu ricasını işittirmek için hangi vasıtaya müracaat edebilecekti? Belki yalvara yakara kızın yine gönlünü edebilirdi. Ama kime yalvarsın? Karşısında bir aşk hayalinden başka kimse yoktu.

Böyle meçhul bir kimliğe, böyle bir hayali dilbere gönül verilir mi? Bu saflığına kendi kendine hem güldü, hem ağladı. Ne yapsa boştu. İş işten geçmişti. Seviyordu. Bu hayale tapıyordu... Zihninde konuyu uzunca inceleyip tarttığı sırada aklına tuhaf şeyler de geldi. Arkadaşlarından muzibin biri İrfan'la eğlenmek için bir kız ağzından o mektupları uydurup göndermiş olmasın? Böyle de olsa, bu hakikat onun gözünde kesinlikle ortaya çıkmış bile bulunsa, bir görünmez sevgili adına İrfan hayallerinde vücut verdiği o kıza, o ruhunun ilahesine şiddetle kalbini bağlamıştı. Bundan artık vazgeçemeyecekti... Bu hatıraya sonsuza kadar sadık kalacağı zannındaydı.

İrfan ertesi günü aynı kederli bekleyişle geçirdi. Kendini bir düşünce yorgunluğuna düşüren acı bir ümitsizlik başladı. Delikanlı ne kazanmış? Yahut ne kaybeylemişti? Düşünme gücünü süsleyen o gönül çelici hayal yine hep gönlündeydi. Onu hiçbir kuvvet oradan sökemeyecek, artık onunla yaşayacaktı.

Zavallının aşkından talihi yoktu. Şimdiye kadar hakiki şekliyle görünen bir sevgiliden yüzü gülmemişti... Artık bu hayalle, bu zihninde yarattığı cananla yetinmeye, bununla mesut olmaya uğraşacaktı.

10

İrfan böyle bir ruh hali ve ümitsizlik içindeyken üç günden beridir gelmesini beklediği kadın nihayet ortaya çıktı. Zavallı sevdazede, sevgilisinin bu siyah çarşaflı habercisini görünce üç gündür geçirdiği o can eriten bekleme tecrübesinden doğan bir kırgınlıkla az kaldı ki kadına, "Yürü Leyla yürü ben Mevlâ'yı buldum"[1] diye bağıracaktı. Kendine uzatılan mektubu aldı. Zarfın yaydığı hafif bir leylak kokusu sinirlerindeki bunalımı biraz yatıştırdı. Görünmez sevgilisinin İrfan için varlığının belirtisi işte bu kokudan ibaretti. Her mektup alışında bu burun okşayan kokuyla sanki ona dokunmuş gibi haz alıyordu.

Nutku tutuldu. Kadına bir şey diyemedi. O da emanetini teslimden sonra hemen bir şey söylemeksizin bir temenna[2] ile veda ederek çıktı gitti. Acaba mektupta ne serzenişler, ne tekdirler, belki de ne hakaretler vardı. İlgi kesmeyi bildiren bir söz olmasın da İrfan her şeye razıydı. Titreyen parmaklarıyla zarfı açtı. Şu mektup çıktı:

> Ah aman anneciğim o neydi? Ne kocamandı. Dün sabah gördüm... Anlayınız. Keşfediniz bakalım beyefendi. Ne gördüğümü söyleyiniz. Bildiniz değil mi? Evet evet işte onu... Ta kendisini. Kuyrukluyu gördüm... Korkmamaya bu kadar azmetmişken hâlâ dehşetimden titriyorum.
>
> Gazeteler şehrimizde Halley'in sabahleyin alafranga saat üçü çeyrek geçeden dörde on kalıncaya kadar görülebildiğini haber verdiler. Çalar saatimi tam buna göre kurdum. Karyolamın başucuna koydum. Döşeğime girdim. Her türlü kuruntularıma rağmen çok sürmeden uyuyakalmışım. Tepemde bir gürültüdür koptu. Gözlerimi açıp baktım ki ortalık alacakaranlık. Saat kızgın bir canavar gibi hâlâ hırıldıyor, gürültü ediyordu. Sinirime dokundu. Döşekten kendimi aşağıya attım. Pencereye koştum. Birkaç gündür sayfiyeye taşındık.

---

1 Fuzuli'nin *Leyla vü Mecnun* mesnevisinden bir dize.

2 Saygı ya da teşekkür bağlamında hafifçe öne eğilerek sağ eli dizden aşağı indirip doğrulurken yukarı doğru ağza ve başa götürerek verilen selâm.

Evimizin arkasında koca bir dağ var. İşte oraya doğru baktım... Zühre, ağaçların üstünde semaya asılmış bir lüks lambası parlaklığıyla ışıklar saçıyor. Ufak tefek başka yıldızlar da var. Güneş ufkun altından, tan yerini henüz ağartıyor. Güneş'in beliren bu doğuş yeriyle Zühre'nin arasına aydınlık, hafif sis şeklinde, kocaman, pala gibi bir şey uzanmış. Aman ne büyüklük, ne güzellik beyefendi, görüp de titrememek kabil değil. Hemen diz çökerek Cenabıhakk'a yakarmaya başladım. Bu koca palanın kabzası yani başı kuzeye, gerisi güneye yönelmişti. Bu kabza hemen Ay büyüklüğünde vardı. Lakin merkezinde yoğun, çevresine doğru azalan, sönen aydınlığı Ay'dan azdı. Birkaç güne kadar zehirli eteğini öpmek için yeryuvarlağımızın alçakgönüllülükle yaklaşacağı Halley yıldızı işte buydu. Saatin çaları hâlâ arkamdan hırlıyordu. Seher vaktinin ruhaniliği içindeki bu heybetli manzara, çaların halen devam eden ikaz hırıltısı bana o kadar tesir etti ki korku verici bir yücelik hissettiren bu nadir tablo karşısında insanların küçüklüğünü, aczini, tabiatın büyüklüğünü işte o zaman tamamıyla anladım.

Şimdi her gece çaları kurarak yatıyorum. Heyecanlı rüyalar içinde çırpınırken kulak tırmalayan bir gürültü sabaha karşı beni uyandırıyor. Hemen pencereye koşuyorum. Havalar yağmurlu gidiyor, her sabah gökyüzünü bulutla örtülü buluyor, bir şey göremiyorum. Fakat dest-i kudretin[1] bizi, dünyalıları tehdit için göğümüzün yukarısından üzerimize uzattığı o müthiş pala yine orada duruyor, her gün yerküremize milyonlarca kilometre daha yaklaşmış bulunuyor. Temas vaktine çok bir şey kalmadı. Yedi sekiz gün var. Temas mı edeceğiz, çarpışacak mıyız? Yoksa yeryuvarlağı karanlığı delip geçen kıvılcım taneleriyle, feza oklarıyla baştan aşağı yara mı kesilecek? Yahut bu iki gökcismi birbirinin hasretle kucağına atılarak tek parça bir ateş kütlesi haline mi gelecek? Ne olacağız beyefendi? Ne olacağız? Dünyanın ömrünün sonu olması muhtemel böyle bir endişe ve buhran gününde siz ne kadar dünya işleri ve arzularınızla ilgili duygularla meşgulsünüz! Şimdi başka şey düşünülecek zaman mı? Bahsettiğiniz gelip

1 Dest-i kudret, kudret eli, Cenab-ı Hak anlamında kullanılır.

geçici şeylere akıl yormanın hiç mevsimi değil... Bana Halley'den, halamın yıldızından haber veriniz. Dünya mı batacak? Kıyamet mi kopacak? Umumi bir zehirlenme mi olacak? İşte ondan bahsediniz. Çabuk... çabuk... çabuk...

Hayatın Kıymetini Onu Kaybedeceğine Yakın Takdir Eden
Çirkin Bir Kız

O anda Halley Dünya'ya çarpıp da İrfan'la beraber bütün âlem hiçbir iz kalmayacak şekilde yok olaydı delikanlı bu mektubu okumaktan hissettiği acı derecesinde kederlenmezdi. Küçük hanım, İrfan'ın kaç gündür geçirdiği cehennem hayatına karşı o kadar aldırışsız bulunuyordu ki zamanıyla cevap verme konusunda alçakgönüllük göstermeyişinin sebeplerini olsun lütfen açıklamaya bile yanaşmıyordu. Bu kız duyguca İrfan'a yakın olaydı bu acılarını onun da duyması, anlaması lazım gelirdi. Sevgi bakımından aralarında çok fark vardı. İrfan'ın kızı sevdiğinin onda biri derecesinde bile demek ki o, kendini sevmiyordu. Sevgice bu eşitsizlik ve denk olmayışa zavallı pek üzüldü. Kızın duyguca gösterdiği bu kayıtsızlık acaba yapmacık mıydı? Yapmacıksa o yaşta gösterdiği bu ustalık cidden hayret edilecek bir şeydi.

Halley'in yaklaşmasına karşı gösterdiği telaşlar, ürkmeler, korkular da hep yapma, bütün bunlar da birer cilve miydi? Bu kız zavallı İrfan'ın gözünde öyle çapraşık bir bilmece şeklini aldı ki bunu çözmeyi başarabilmek için olumlu, açık bir noktasını yakalayabilmek hemen imkânsız görünüyordu.

İrfan saatlerce karamsarlık içinde ve adeta ümitsizce düşündü. Düşündü. Sade bir noktayı garip ve iyice düşünmeye değer buldu. Sevgilisinin bu mektubunda hiç, azarlama, paylama yoktu. İrfan'ın son mektubundan hemen bahsolunmuyor, yalnız böyle bir kıyamet alameti günde sefih duygularla meşguliyetten biraz şikâyet ediliyordu. Bu sözüyle küçük hanım sevda ile meşgul olmayı Halley patırtısı savulduktan sonraya bırakmak uygun olacağını anlatıyor

demek değil miydi? O halde bundan esas istenilenin kabul fakat yalnız görüşme daha doğrusu âşıktaşlık gününün ileri bir vakte bırakılması lüzumu ima olunduğu anlaşılmaz mı?

Hepsi âlâ, lakin hanımefendi bu muhabbetten ne kadar önemsizce dem vuruyor, bunun sonraya bırakılması bahsinde ne derece üzüntüsüz bulunuyordu. İrfan kendisi Halley'in gelişi değil, kıyamet vaktine iki saat bile kalmış olsa o, her şeye karşı umursamaz kalarak yalnız bu yeni, bu ateşli sevgisine kendini tamamıyla vermek istiyordu.

Demek kuyrukluyıldız gelip geçinceye kadar aşktan, sevdadan bahsolunmayacak... Sadece bu gök hadisesinin alabileceği tehlikeli şekillerin ihtimallerine dair konuşulacak.

Zavallı delikanlı kendi kendine:

— Peki öyleyse...

dedi. Bu sevda hüsranı ile yerleri gökleri birbirine geçirmek gibi müthiş ve karamsar bir niyetle mektubunu yazmaya başladı:

Hanımefendi!

Halley'i semada koca bir pala şeklinde görmüşsünüz... İşte bu korkunç görünüşlü kesici âlet birkaç güne kadar, artık felaket saatini beklemekten başka bir çaresi kalmayan insanlığın mazlum kafasına inecektir. Kadınsınız. Erkeklere göre sinirce zayıflığınız malum. Evvelki mektuplarımda sizi korkutmamak için bu hadiseyi hakiki dehşetinden pek hafif göstermeye uğraşmıştım. Fakat kadınlığınızla beraber büyük ve filozofça bir metanete sahip bulunduğunuzu da görüyorum. Mademki arkadaşça fikir alışverişi yapacağız. Düşündüklerimi artık dosdoğru söylemek gerekiyor.

Doğu ufkumuzu baştanbaşa istila eden bu uzun saçlı afeti seyir için halk akın akın namaz vakti meydanlara, rıhtımlara yığılıyor. Bunu görür görmez kalpler korkuyla doluyor. Eller semaya kalkıyor. Herkes kendi dinince yaradanına yalvarıyor. Gazeteler umumi korku ve heyecanı artırmamak için bundan pek bahsetmiyorlar. Her hastadan hastalığın tehlike derecesini gizlemek âdettir. Lakin ne fayda! Bu afetin Dünya'ya her gün daha çok yaklaşıp büyüdüğünü âlem görmüyor mu?

Değil Halley'i zayıflıklarına yenik düşerek bazen ölümü inkâr derecesine varan korkaklar gibi düşünecek değiliz ya! İnsanlığın en büyük hastalığı kendini kemiren illetlerin cidden tedavisine başvurmaktan çok daima tehlikeyi hakiki derecesinden aşağı göstermeye çalışmak hastalığıdır. Bu yaraların derman bulunmaz niteliğini açık ve kesin bir dille açıklamaya uğraşanlar daima halkın lanetine uğrarlar. Yaranmak için halkı aldatan ikiyüzlüler beğenilir ve saygı görürler...

Geçen sabah sayfiyenizin penceresinden gördüğünüz ve her saniye artan bir hiddetle üzerimize inen o feza kılıcı birkaç zamandır semamızın üstünde temiz kalpli dünya sakinlerini eğlendirmek için ortaya çıkmadı. Bütün astronomlar, bütün müneccimler, tehlikenin büyüklüğü üzerinde birleşir ve memleket ahalisi bu gökyüzü afetini sabahları boylu boyunca gözleyip dururken gazeteler, o işleri ikiyüzlülük etmek olanlar -her şeyi bilen Alllah doğru sözü bunlara nasip etmeyeceği için- yine menfaat uğruna son nefeslerinde bile olacağı söylemek mertliğini gösteremiyorlar.

İrfan bu başlangıçla mektuba girişerek dünyadaki bütün canlıları Halley'in kuyruğuyla evvela insafsızca zehirledikten sonra biriken cesetleri alevlere verdi. Küllerini göklere savurdu. Ne kadar mantık ve ikna kuvveti varsa harcadı. Sahifeler doldurdu. Bu yazma zahmetine katlanmaktan amaç o görünmeyen sevgiliye olan aşkıydı. Fakat bu kelimeyi kullanmak yasaktı. Kalbini yakan, kavuran bu esastan bahsetmemesi adeta emrolunmuştu... Lakin bu emre itaat edebilecek miydi? Kalbinin derininde her türlü azim ve iradesinden daha kuvvetli bir şey, içindeki bu elemi, bu ateşi açıklamaya, yorumlamaya kendini zorluyordu. Bu kuvvetin baskısı ve zorlaması altında o kadar bunalıyordu ki mümkün değil, mümkün değil sabredemeyecekti. Çünkü sabır denilen şey belli derecede katlanma gücüne sahiplikle olur. Zavallı İrfan'da bu haslet hemen hiç kalmamış haldeydi. Dayanamadı, mektubun sonuna şu sözleri sıraladı:

Hanımefendi!

Emrinize tamamıyla itaat gösteremediğim için yüce af ve merhametinize sığınırım. Emir, ona boyun eğme gücünü gösterebilecekler içindir. Gücü, kudreti üstünde zor bir emre uymayı başaramadığı için hiç kimse suçlanamaz. İnsanların adaleti yanında bir de vicdan adaleti vardır. Umumi adaletin kefili mahkemeler... Vicdan adaletinin hâkimleriyse herkesin kendisidir. Hakikati gücümün yetebildiği bir açıklıkla anlatmaya uğraştıktan sonra çıkabilecek her türlü hükmünüze razıyım...

Sizi seviyorum. O kadar büyük bir sevgiyle seviyorum ki bu aşırı sevda gönlüme kalbime sığamıyor. Bunu size bu kadarcık olsun göstermedikçe içimde tutmaya gücüm yetmez. Fakat şimdi size karşı o kadar nazik, zor bir konum ve zeminde bulunuyorum ki itiraflarımın her adımında gözüken düşme tehlikesi, şiddetle hislerimi söylemek istediğim bu yolda beni yine dilsiz bırakıyor... Nasıl söyleyeyim? Bu yasak mevzuya nereden gireyim? Allah aşkına gücenmeyiniz... İşte söylüyorum! Sevdamın kabulü tarafını yani evlenmemiz saadeti için önemli kesin hükmü siz Halley tehlikesi yok olduktan sonraya erteliyorsunuz. A iki gözüm efendim! Ya bu büyük hadise dünya hayatının sonuyla neticelenecekse muradıma ermeden mi ahiret yolcusu olayım? Doğru söz hoş görülmese de sahibi için eziyet sebebi olmamalıdır. Bencilliğime gülmeyiniz. İşte doğru söylüyorum. Hayal ettiğim o saadet gayesine ulaştıktan sonra ne kendi ölümüme acırım ne de dünyanın yok olmasına...

Adım atmaya cüret ettiğim şu sızlanma ve yakarma yolunda bütün yaralarımı açığa vurmadan susmak emin olunuz bana Halley'in çarpma tehlikesinden beter geliyor. Fakat emrinize karşı gelmekte ileri varmaktan korktuğum ve özellikle tek sözden kalbimin bütün acılarını anlamak konusundaki sezginizden emin bulunduğum için işte susuyorum... Baki af... Merhamet[1]

İrfan Galip bu mektubu almak için ertesi günü gelen kadına teslim etti. Fakat bu ne tuhaf bir mektuplaşmaydı!

---

1 Affınız, merhametiniz devamlı olsun. Burada "bâkî" kalıcı olsun anlamında mektupların sonuna eklenen klişeleşmiş bir sözdür.

Görmeden âşık olduğu bu kız delikanlının kalemini[1], evini, ailesini, her şeyini biliyordu. Lakin İrfan kendisi bu küçük hanımın hakiki kimliğine dair bir noktacık bile tanımıyordu. Şimdi mektubu alıp götüren bu kadın bir daha İrfan'ın semtine uğramayıverse delikanlı artık bunları nerede bulacak? Mektuplaşma imkânını ne şekilde sağlayabilecekti? İrfan görünmez sevgilisinin kimliğini araştırmaya girişmeyeceği hakkında söz vermişti. Lakin bu garip huylu kız, giden mektupta rızası aksine yine aşktan bahsolunduğuna hiddet edip de haberleşmeyi kesiverirse İrfan'ın o zaman cidden kedere boğulacak hali neye varacaktı? Geçenki cevabın birkaç gün gecikmesinden dolayı zavallı çocuk çılgına dönmüş, ne acılar çekmişti... ne acılar...

Böyle bir kederli halin tekrarına meydan vermemek için uygun bir tedbir alınması lazım geliyordu. Nasıl? Ne şekilde? Hem bunu düşünüyor, hem de kalem odasının penceresinden dalgın dalgın sokağa bakıyordu. O sırada sokağın kalabalığı içinde, o bildiği siyah çarşaflı kadını gördü. Kadın etrafına çekingen bakışlar fırlatarak adeta hızlı denecek adımlarla Divanyolu'na[2] doğru gidiyordu. İşte İrfan'ı âşık olduğu görünmez kadına kadar ulaştırabilecek bir vasıta. Bu kadını gizlice takip etse küçük hanımın şahsı, hiç olmazsa ikametgâhı hakkında görerek bazı bilgiler edinebilirdi... Lakin düşünmeye vakit yoktu. Bir dakika belki yarım dakika sonra kadını gözden kaybedecekti. İrfan pardösüsünü giymeden merdivenleri hemen ikişer atlayarak kendini sokağa attı. Kadının takip etmekte olduğu istikamete doğru yürüdü. Sağa, sola, ileriye baktı.

Kadını gördü. Mesele pek nazikti. Kendinin onu görmesi âlâ, fakat kadının bu takibi sezmesi pek tehlikeliydi. Çünkü

---

1 Çalıştığı yazıişleri dairesini.

2 Şehrin yeniden planlandığı Roma döneminden beri var olan ve şehri boydan boya kat edip iki farklı noktada surlara ulaşan ana caddenin adıdır. Bugün Sultanahmet Çemberlitaş arası Divanyolu olarak geçer. Divanyolu, romanın geçtiği dönemde Osmanlı bürokrasisinin yoğunlaştığı Babıali'ye dolayısıyla, romanın kahramanı İrfan'ın çalıştığı kaleme yakındır.

küçük hanıma durum anlatılır anlatılmaz her şeyin kesilmesi ihtimali vardı.

İrfan kendini göstermemek için takip mesafesini hayli uzun bulundurarak, mümkün olduğunca kalabalığa karışıp yürüyerek bir polis hafiyesi özeni ve bir âşık heyecanıyla gidiyordu.

Kadın, İrfan'ın dairesinden uzaklaştıktan sonra hayli yavaşladı. Artık sağına, soluna bakınıyor, adeta ağır ağır gidiyordu. Bir müddet sonra yüzünden peçeyi de kaldırdı. Kitapçı ve kâğıtçı dükkânlarının camlarına eğiliyor, bir şey almak ister gibi incelemelerde bulunuyordu.

Bu kadının yüzünü görüp bellemek, tanımak İrfan için, içine düştüğü bu maceranın bilinmezliğinin bir köşeciğini olsun aydınlatmaya vesile olacak olumlu bir yan elde etmiş bulunmak demekti.

Kadın camekânların önünde durup bakındıkça İrfan bunun çehresini yandan biraz görebiliyordu. Sandığı gibi değil, bu kadın gençti. Hem de pek genç... Sokaktaki o serbest serbest yürüyüşlerine, duruşlarına, oraya buraya göz atışlarına bakılırsa öyle pek seyrek dışarı çıkar takımından olmadığı, daireye İrfan'ı görmeye geldiği zaman gösterdiği bütün utangaçlığın tamamıyla yapmacık bulunduğu anlaşılıyordu. Delikanlı daha takibin ilk adımında ne mühim şeyler sezmeye başlamıştı.

Kadın arada bir elini arkadan çarşafının beline doğru götürüp büzmelerini düzelte düzelte yürüyerek birkaç camekân daha seyrettikten sonra nihayet vitrindeki örnekleri güzel tertip edilmiş bir kâğıtçı dükkânından içeri girdi.

Kâğıtçı ile bu kadının alışveriş sırasında takınacakları karşılıklı tavırların hiçbirini gözden kaybetmemek için İrfan da sokağın karşı tarafındaki bir ciltçi dükkânına girdi. Güya ciltlenecek birçok kitapları bulunduğundan bahisle ciltçiyi söze tuttuğu sırada vitrinin arkasından tam bir sakınımla, karşıki kâğıtçı dükkânının içini mümkün olduğu kadar gözlemeye uğraşıyordu. Dükkânın kapısı açıktı. Fakat içerisi pek loş kaldığından istediği derecede incelemelerde

bulunamıyorsa da kadının hemen büsbütün yüzünü açarak saçlarını döke döke tezgâha dayanıp da genç kâğıtçı çırağıyla cilveleşircesine konuşa konuşa ortaya birçok kutular çıkarttığını fark edebiliyordu.

Nihayet alacağını seçti. Mavi kurdelayla ortasına Frenk bağı[1] yapılmış samani bir kutuyla sokağa çıktı. Kâğıtçıyla vedalaşırken belini çökerterek aktrisvari yaptığı bir reverans İrfan'ı adeta hayret içinde bıraktı... Ne usta şeydi... ne usta...

Azıcık ilerleyecek kadar bir zaman bıraktıktan sonra bunun arkasından İrfan da çıktı. Kadın caddeden aşağıya indi. Yeni Postahane[2] tarafına saptı. Birkaç adım yürüdükten sonra karşısına çıkan yakışıklı bir delikanlıya bir baş işareti etti. İkisi Modern apartmanının arkasındaki pis sokağa saptılar. Kadın gelip geçenler tarafından tanınmamak için sakınma gereğine uymak adına olmalı peçesini indirdi. Duvar kenarına çekilip baş başa hayli müddet konuştular. Konuşma sırasında kadın elindeki kâğıt kutusunu konuştuğu gencin başına vuracakmış gibi ara sıra hiddet ve kırgınlık belirtileri gösteriyor, bazen de sabırsızlığından, yerinde adım sayan bir talim neferi gibi adeta tepiniyordu.

Birbirlerine söyledikleri şu sözlerden bir ufak cümlesini olsun işitebilmek için İrfan paraca, bedence her fedakârlığı göze aldırmaya hazırdı. Fakat buna imkân yoktu.

Nihayet söz bitti. Ayrıldılar. Birkaç adım açıldıktan sonra kadın tekrar konuştuğu gence dönerek tehdit havasında[3] yumruğunu gösterdi. Delikanlı da o taraftan gelecek her belaya razı olduğunu ima için birkaç defa işi oluruna bırakmışçasına başını eğip yürüdü.

---

1 Fiyonk.

2 İnşası 1909'da tamamlanmış, yine aynı yıl posta hizmetleri Sirkeci'deki bu yeni binaya taşınmıştır. Bira ara Yeni Postane adıyla anılan yapıya sonradan Büyük Postane denilmiştir.

3 Eski yazı metinde makam-ı tehditte olarak geçiyor. Makam yer anlamına gelmekle birlikte Türk müziğinde yapıtın ses dizilerini, dizi özelliklerini, vb. belirten bir kelime olup burada bir hareketi nitelemek için kullanılmaktadır. Tehdit makamı demek daha doğru olsa da makam kelimesinin doğru anlaşılamayacağı kaygısıyla tehdit havası denildi.

İrfan bu hararetli pandomima karşısında ne düşüneceğini şaşırdı. Donakaldı. Zavallı çocuk tutulmuş bulunduğu belanın derinliğini bundan fazla görmek istemiyormuş gibi artık ileri gidemedi. Niçin bu kadar ümitsizliğe düşüyordu? O, bu âşık olduğu meçhul kızı vücutça değil manevi varlığıyla sevmemiş miydi? Görmeden taparcasına sevdiği bu maneviyat bu derece bozuk çıktıktan sonra artık kederlenmeye, düşünmeye yer var mıydı? Fakat içyüzünü anlayamadığı bir his beynini sarsıyordu. Ne olduğu belirsiz bir kıza, hayır bir kadına, bir karıya, bir aşüfteye aldanmış bulunmak hep nefsine dokunuyordu. Aldığı aldatıcı, adeta eblehleri kandırırcasına mektuplara karşı gösterdiği safça ve çocukça karşılığa kim bilir bu karılar ne kadar gülüp eğlenmişlerdi? Evet, böyle ahlaksız yaratıklara günlerce mükemmel bir eğlence olmak, aylarca gülünecek bir alay konusu hazırlamış bulunmak.. Şimdi İrfan'a o kadar ağır geliyordu ki üzüntüsünden zavallının gözleri yaşarıyor, düşündükçe gafletinin derecesini bütün bütün anlayarak daha çok üzülüyordu.

Maddi yönüyle de, manevi yönüyle de bilinmeyen öyle bir meçhul güzele ve kuruntu ürünü şahsa karşı ezbere bu kadar şiddetle bir sevgi bağlamak bu ne gülünç hal, bu ne çocukluk, aman yarabbi ne divanelikti! Bu macera ağlamadan çok gülünecek bir şeydi...

İrfan'ın sevgide ne manevi ne maddi yönden talihi vardı. Artık bu kendisi için tecrübe edilmiş bir durumdu. Sevmemeliydi. Fakat bir kere oldu. Bundan sonra gökten melek de inse artık aldanmayacaktı.

Zavallı delikanlı bu düşüncelere dalıp gittiği sırada bulunduğu sokağı, gelip geçenleri, adeta kendi varlığını hep kaybetmişti. Yavaş yavaş biraz kendine geldi. Nerede bulunduğunu anlamak için bir rüyadan uyanır gibi oraya buraya göz gezdirmeye başladı. Bu dalgınlığının ne kadar müddet sürdüğünü bilmiyordu. Etrafına bakındığı zaman, kederinin sebebi olan o siyah çarşaflı kadını artık hiçbir yerde göremedi. Tamamıyla kaybolmuş, kim bilir hangi

tarafa savuşup gitmişti. Bir düşünce sonucunda değil, adeta içgüdüyle denecek bir halde bulunduğu noktadan biraz yürüdü. Sokak başlarından ilerilere doğru birkaç bakış fırlattı. Kadını hiçbir yerde göremedi. Babıâli Yokuşu'ndan[1] yukarı ağır ağır yürümeye, geri dönmeye başladı. Gitti. Gitti biraz evvel kadının alışveriş ettiği kâğıtçı dükkânının önüne gelince elinde olmaksızın orada durdu. Bu görmeden parlayan sevda ateşini orada söndürmek, bu tuhaf macera sayfasını artık o gün kapamak isterken sanki zihninde birdenbire ortaya çıkıvermiş sanılan yatıştırılması imkânsız bir merak dürtüsüyle yahut varlığının bütün kuvvetine hâkim tabiatüstü bir kuvvete itaat eden bir manyetizmalı haliyle dükkândan içeri yürüdü. Ortada durdu. Genç kâğıtçı, müşteriye, müşteri ona bir müddet bakıştılar. İrfan oraya ne almaya girmişti? İçeri girmesine bir sebep göstermek lazımdı. Bakışlarını ağır ağır bütün camekânların üzerinde dolaştırdıktan sonra hâlâ görünmeyen bir manyetizmacıdan aldığı emri yerine getirir gibi bir dalgınlıkla nihayet:

— Üzerleri kurdelayla bağlı kutular var... Onlardan bir tane isterim... dedi.

Kâğıtçı hafif bir hayret gülümsemesiyle:

— Üzerleri kurdelalı birkaç türlü kutu var. Ne kutusu olduğunu lütfen söyler misiniz?

— Kutusu samani... Kurdelası mavi. İçinde ne varsa işte ondan isterim...

Bu isteme tarzı, biraz alaycı tabiatlı olan genç kâğıtçının tuhafına gittiğinden o da "Kutusu samani, kurdelası mavi" sözlerini hemen aynı telaffuzla tekrar etti, durdu. Alacağı kutunun içinde ne bulunduğunu bilmeyen bu garip müşterinin bir müddet yüzüne baktı. Bu geç kavrayışa birdenbire hiddet etmiş gibi İrfan:

---

1 Bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğu hükümet işlerinin yürütüldüğü Bab-ı âli zaman içinde basın yayın kuruluşlarının yerleşmesiyle Türk gazeteciliğinin merkezi haline gelmiş ve aynı zamanda yokuş bir sokak olması nedeniyle Babıali Yokuşu diye anılmıştır.

— Ne bakıyorsun a birader? Siyah çarşaflı kadının deminden buradan aldığı kutudan isterim.

Kâğıtçı bu acayip hakikate erdikten sonra şimdi uzun uzun gülerek bozuk telaffuz bir Fransızcayla:

— Demek ki *papier à lettre parfumé* (kokulu mektup kâğıdı) yani namelik istiyorsunuz?

Dükkâncı kahkahaların ardını kesmez. Bir hayli daha güler. İrfan sorar:

— Neye bu kadar gülüyorsunuz?

— Bu kâğıtların müşterileri şimdiye kadar hemen umumiyetle kadınlardı. Erkekler de almaya başladı da ona gülüyorum...

— O deminki kadını tanıyor musunuz?

— Her gün bunların türlüsü gelir. Hangisini tanıyayım?

— Hele o deminki pek sağlam ayakkabıya benzemiyordu?

— Sağlamlığını çürüklüğünü bilmem. Çünkü o fabrikanın imalatı olan ayakkabı hiç kullanmadım.

— O kadın size her zaman gelir mi? Kendini biraz olsun tanımıyor musunuz?

Kâğıtçı, İrfan'ı yukarıdan aşağıya dikkatli dikkatli bir iki defa süzdükten sonra:

— Hayır tanımıyorum. Biz burada mal ticareti ederiz. Müşteriden müşteriye haber, bilgi satmayız.

— Yani biraz göz aşinalığınız var mı diye sordum.

Kâğıtçı artan bir kırgınlıkla:

— Beyefendi burası kâğıtçı dükkânıdır. Kadınlar hakkında bilgi toplama idaresi değildir...

Ticaretle meşgul, namuslu bir dükkâncıyı halk arasında bayağı sayılan böyle bir işte kullanmaya kalkışmanın cidden uygunsuz bir hareket olduğunu İrfan da anladı. Parasını verip kutuyu aldı. Başka bir şey söylemeksizin dükkândan çıktı.

11

İrfan Galip, büyük bir fikir karışıklığı içinde ve gönlündeki isteği kırılmış ıstırap içinde kıvranırcasına bir haldeyken ertesi günü kalemde yine odacı gelerek malûm çarşaflı kadının geldiğini haber verdi...

Bu kadınlar İrfan'dan ne istiyorlardı? Zavallıyı çıldırtmak mı? Kadını görüp görmemek şıkkından hangisinin daha iyi olacağını düşündü. Evvela görmeden savmak istedi. Fakat kendi iradesi dışındaki o kuvvet, o kimin yaptığı meçhul manyetizma yine üstün geldi. Duramadı. Çarşaflının yanına gitti. Kadın o kadar kapanmış, o derece terbiyeli, utangaç bir tavır almıştı ki bir gün evvel bel kırıtarak sokaklarda fingirdeyen yaratığın bu kadın olabileceğine bir türlü ihtimal veremiyor, kendinin aldanmış olduğuna hükmetmek istiyordu.

Emaneti teslim etti. Yine hiç konuşmadan çekildi, gitti. İrfan bir iki lakırdı söylemeye niyet etmişken o da tek kelime söylemeyi başaramadı. Delikanlıyı üzen, bitiren şey aşkta talihsizliğe uğramakla beraber o tür kadınların alaylarına hedef olmaktı. İrfan onların alaylarını etkili bir şekilde yüzlerine çarpamayacak kadar aptal bir kimse miydi? İntikam almak için evvela bu kadınların kim olduklarını bilmek lâzımdı. Gelen mektubu hemen cebine soktu. Bunu ne zaman istese okuyabilirdi. Şimdi kadını takip lazımdı. Yine sokağa fırladı. Avını ürkütmemek için olanca dikkatini harcayan bir avcı kurnazlığıyla çarşaflının peşine düştü. Fakat kadın bu defa ne yüzünü açtı, ne bir dükkâna girdi. Takip olunduğunu hissetmiş gibi bir ihtiyatla gidiyordu. O gitti İrfan takip etti. Bahçekapısı'nı[1] buldular. Kadın köprüye yürüdü delikanlı da arkasından...

Hani ya İrfan'a mektup gönderen küçük hanımın evi İstanbul'un sur dahilindeki demiryolunun geçtiği yol

---

1 Bahçekapısı, sonraları Bahçekapı, Eminönü ile Sirkeci arasında, Yeni Camii'nin hemen arkasında, adını İstanbul deniz surlarının Haliç'e açılan bir kapısından alan semttir.

boyunda olmayacak mıydı? Bu kadın böyle köprüden öteye nereye gidiyordu? Evet... evet İrfan bu macerada pek kandırılmış. Çok aldatılmıştı... Bakalım işin sonu nereye varacaktı?

Kadın köprüyü geçti. İlk kısa caddeyi yürüdükten sonra sağa döndü. Beyoğlu tramvaylarının olduğu yere kadar gitti. Durak tramvay müşterileriyle tıklım tıklım dolu bulunduğu için diğerinin gelmesini beklemek üzere bir kenara çekildi. Fakat şimdi İrfan ne yapacaktı? Aynı tramvaya o da binse kendini kadına göstermiş olacaktı. Ondan sonrakini tercih etse iki tramvayın arası pek fazla açılmak ihtimalinden ötürü avını gözden kaybetmek korkusu vardı.

İrfan Galata Caddesi'nde, börekçinin üst tarafındaki dükkânların önlerinde dolaşıp oraya buraya sokularak gözünü kadından ayırmıyordu.

İkinci gelen tramvaya kadın hemen atladı. İrfan da orada duran bir kupa arabacısıyla[1], tramvayı takip etmek üzere pazarlık etti. Yola düzüldüler... İrfan tramvayın her duruşunda çıkanları dikkatle gözden geçiriyordu. Galatasarayı'nda kadın indi. Biraz uzakta İrfan da indi. Kadın Ağa Camii'ne doğru biraz yürüdü. Sağ taraf sokaklarından birine saptı. Bir iki sokağa girip çıktıktan sonra genişliği az, yüksekliği fazla bir evin çıngırağını çekti. Hemen yarım dakika sonra kapı açıldı. İçeri girdi.

Takibe burada son vermek mi lazım geliyordu? Sokak tenha olduğundan İrfan oralarda gezinse şüphesiz görülüp tanınacaktı. Oraya dikine gelen diğer bir sokağın köşesine çekildi. Gözünü eve dikti. Burası hangi tür meskenlerdendi? Kimin ikametgâhı? Yahut ticarethanesiydi? Binanın ortasında dört kat cumba vardı. İrfan biraz ilerlese bu cumbalardan birinin yan penceresinden görülmek tehlikesiyle karşılaşacaktı. Bununla birlikte ne tür bir ev olduğunu keşfetme merakını bir türlü alt edemeyerek tanınmamak için sıkıca

---

1 Kupa arabası, yalnızca arkada oturma yeri olan, üstü kapalı, dört tekerlekli araba.

fesini bastırdı. Güya üşüyormuş gibi ceketinin yakasını kulaklarına doğru çekti. Duvar diplerinden evin kapısına yaklaştı. Numaraya baktı: 151. Kapının üzerinde "Birinci katta doktor ..." yazılı bir levha gördü. Yan tarafında diğer levhalar da vardı. Onları da birer birer okudu. "İkinci katta diş tabibi Mösyö ..." "Üçüncü katta birinci sınıf modistralardan[1] Madam ...". Acaba o bildik kadın, bu üç sanat sahibinden hangisine gelmişti?..

Delikanlı şaşkın şaşkın bunu düşünürken nereden geldiğini pek fark edemediği, hemen orada yanı başında siyah çarşaflı diğer bir kadın belirdi. Yürüdü. Yürüdü. Aynı evin hızlı hızlı, iki defa çıngırağını çekti.

Hemen peçesini sıyırıp İrfan'a hitap ederek:

— Birader beyefendi rica ederim buradan bir yere kaybolmayınız. Size söyleyecek bir iki mühim lakırdım var... dedi. Kapı açıldı. İçeri girdi. Zavallı İrfan pek fena alıklaştı. Neye uğradığını bilemedi. Çünkü o siyah peçe açılır açılmaz karşısına kız simasında öyle çekici bir melek, öyle cana can katan bir nur doğmuştu ki artık ömrü oldukça o körpe çehreyi, o hoş yanakları, o sarı ela iri gözleri, yaradılış kaleminin en özenli fırça darbesiyle çekilmiş o ince kaşları, açık kumral saçları... İki lâl çizgiye benzeyen o mini mini dudakları artık mümkün değil unutamayacaktı. Bu kız, daha doğrusu bu peri... Bu hayal gözü önünden kaybolduktan sonra bunun hakikaten görülmüş değil, tabiatüstü görüntülerden bir şey olduğuna inanmak istiyordu. Fakat işittiği o birkaç sözün billur yankıları henüz kulaklarından kaybolmamıştı. Her hakikatin kaybolmasından sonra meydanda hayalden başka ne kalır? İşte bu da öyle olmuştu.

İrfan'a "Bey birader buradan bir yere ayrılmayınız," uyarısında bulunmaya ne lüzum vardı. Zavallı çocuk hayallerini aşan denecek böyle bir görünüşle gözlerini aydınlattıktan sonra oradan kovulmuş da olsa acaba bu bilmeceyi halletmeksizin bir yere gidebilecek miydi?

---

1 Kadın terzi.

Zavallı ilk zorluğu halledeyim derken şimdi daha beterine çattı. Öyle güzel bir kızın tek başına o evde ne işi vardı? İrfan'a söyleyeceği ne olabilirdi? Acaba kendini tanıyor muydu? Galip Efendizade düşündü. Düşündü. Düşündükçe biraz aklını başına toplamaya uğraşarak kendinin adeta bir tuzağa düşürülmekte olduğunu hissetmeye başladı. En doğru yol hemen oradan savuşuvermekti. Fakat bu mümkün mü? İradesi üstündeki o kuvvet, o daimi zayıflığı, kendini iyiliğe yöneltmek isteyen diğer bir kuvvetle mücadeleye başladı. Böyle bir iç çatışması içindeyken evin kapısı açıldı. Kız kızgın bir tavırla dışarı çıktı. Yüzü hemen tamamıyla açıktı. İyice kaşlarını çatarak sordu:

— Beyefendi, siz de buralarda aynı maksatla dolaşıyorsunuz zannederim?

Delikanlı şaşırarak:

— Hangi maksatla?

— Feriha aşüftesinin aşkının derdiyle...

İrfan daha çok şaşırarak:

— Hangi Feriha?..

— Bilmezlikten gelmeyiniz canım... Davud Efendi'nin kızı Feriha!..

— Feri... Feri... Feriha mı?

— Evet... Yaşı yerlerde sayılsın[1]... Feriha... İşte o kahpe!..

İrfan hayretle:

— Hanımefendi... Benim zaten aklım başımda yoktu. Onu siz şimdi bütün bütün aldınız.

Kız, ufak bir kahkahadan sonra:

— Evet doğrudur. Feriha Hanımefendi kime mektup yazarsa aklını başından alır bırakır...

— Feriha Hanım bendenize mektup mu yazmış?

— Öyle ya! Evvela bir erkeğin ruhunu gıcıklayacak, sevda ümitleri uyandıracak, bin manalı, kırık dökük cümlelerle dolu mektuplar...

---

1 Ölsün.

İrfan şaşkınlıktan konuştuğu kadına doğru bir adım yaklaşarak:

— Evet?..

— Zavallı gafil, bu ilk tatlı yemlemelerle ağa düşerse hanımefendi o zaman biraz havayı değiştirerek namuslu olduğunu taslayan azarlayıcı mektuplar göndermeye başlar.

— Hakikaten!

— Demek keşfim doğru...

— Tamamıyla...

— Ah bilirim, yezid kahbeyi bilirim... Kaç aydır canıma okudu...

— Şaşkınlığımı af buyurunuz... Siz kadın olduğunuz halde... Nasıl oluyor da?..

— Benim de kocamı ayarttı...

— Tuhaf şey...

— Tuhaf değil, pek feci... Size anlatsam kendi derdinizi bırakıp benim için ağlarsınız.

— Fakat siz nasıl evli olabilirsiniz?

— Neden?

— Çünkü sizde melekleri kıskandıracak el değmemiş bir kız yüzü var...

— Siz öyle söylüyorsunuz. Fakat kocam kıymetimi biliyor mu? Bir erkeğin karısı melek de olsa yine mutlak gözü dışarıdadır. Bu da rabbimin bir hikmeti...

— Evet... evet... Allah'ın akıl ermez böyle hikmetleri çoktur...

— Evlenirseniz siz de böyle olursunuz.

— Benim evli olmadığımı nereden biliyorsunuz?

— Biliyorum...

— Rica ederim...

— Verdiğiniz konferanslardan sonra sizi İstanbul'da tanımayan kadın kaldı mı?

İrfan tatlı, şükran dolu bir gülümsemeyle:

— Sizin gibi hanımlara tanınmış bulunmak şerefi bendeniz için cidden büyük bir bahtiyarlıktır.

— Feriha'yla olan sevda hesabınızı halletmedikçe siz bahtiyar olamazsınız...

— Belki!

— Niçin bu kadar tereddüt gösteriyorsunuz? Onunla ilginizi kesmekten bu derece ümitsiz misiniz?

— Bilemiyorum...

— Aman yarabbi henüz yüzünü görmediğiniz bir kızı bu kadar sevmek... Garip şey... Dünyada neler oluyor?

İrfan artan bir hayretle konuştuğu güzel kıza biraz daha yaklaşarak:

— Fakat hanımefendi kalbimin bütün sırlarını böyle inceden inceye bilmeniz doğrusu bendenizi hayretten hayrete düşürüyor.

— Bunu bilmem felaketimizin benzerliğinden dolayıdır.

— Fakat söylediğiniz bu son sırrımı... Affedersiniz annem... Ağabeyim bile bilmezler...

— Onların bilmedikleri bir şeyi tesadüf bendenize bildirmiş olamaz mı?

— Of... Ne şekilde? İşte bunu öğrenmek isterim...

Küçük hanım şiddetli üzüntüye kapılarak göstermiş olduğu ihtiyatsızlığa, böyle hazırlıksız yakalandığına pişman olmuş bir aceleyle hemen peçesini indirerek:

— Beyefendi affedersiniz. Şimdi burada geçirdiğim her dakika benim için büyük birer tehlike yaratıyor. Sizinle bugünkü tesadüfümden pek memnunum... Bu güzel tesadüften istifade konusunda aymazlık göstermeyelim. Lüzumlu ve acil şeylerden bahsedelim... Şimdi bu eve benden evvel giren siyah çarşaflı kadını takip ederek buraya geldiniz değil mi?

— Evet... Fakat nasıl keşif...

— Susunuz. Şimdi o tarafı lazım değil... Ben de o alçak kadını takip ederek buraya kadar geldim. O kadın kimdir biliyorsunuz ya?

— Biliyor. Bilmiyor gibiyim.

— O karı... Feriha Hanımefendi'nin postacısıdır. Beylere mektup dağıtır...

— Aman yarabbi...

— O kadar bilmezlikten gelmeye, hayrete lüzum yok... Kaç zamandır size de utana sıkıla sahte tavırlarla mektup taşıyıp duruyordu.

— Bu da doğru...

— Kaltak bu sabah size karşı olan postacılık görevini yerine getirdi. Şimdi üzerinde bir mektup daha var. Onu da götürüp kocama verecek.

— Beni şaşkınlıktan, hayretten öldüreceksiniz.

— Allah'a emanet, niye?

— Pek genç bir hanım olduğunuz halde becerikli bir polis memuru uyanıklığıyla bu kadar sırrı nasıl soruşturabiliyorsunuz?

— Ah beyim ah. Bir insanın cidden canı yanınca her yolu göze aldırıyor. Her şeyi öğreniyor. Buna hiç şaşmayınız. Aşüfte beni kocamdan boşatıp kendi varacak.

— Feriha Hanım sizden güzel mi ki kocanız bu nankörlükte bulunacak?

— Bunu itiraf bir kadın için pek güçtür, ama yezid kahpe güzel... Benden güzel. Herkesten güzel. Pek güzel... Doğrusu söylemekten çekinmem... Siz onun mektuplarına çirkin kız diye imza attığına bakmayınız... Güzelliğinin sihrine güvendiği için işte böyle âlemi birbirine katıyor.

— Bendenize gönderdiği mektuplardaki imzaya kadar her şeyi biliyorsunuz. Fakat en çok hayret ettiğim şey sizden güzel bir kadın nasıl olabilir? İşte bu...

— Beyefendi beni dinleyiniz... Bu evin diğer sokağa bir kapısı daha varmış. Karı bu kapıdan girmiş ötekinden çıkmış... Melun elimizden kaçtı. Şu nazik ve kıymetli dakikalarımızı boşa geçirmeyelim. Kadın kocamı bulamadan ben onu yakalayayım. Cenabıhak size de bana da yardım etsin. Gerektiğinde benden yardımınızı esirgemezsiniz değil mi? Çünkü pek zavallı bir kadınım. Kocamı elimden kaptırırsam onsuz yaşayamam...

Bu hoş yaratılmış kız son sözünü bitirdi. İrfan'a süzgün bir veda bakışı yönelterek hemen fırladı. Gitti.

***

Bu işveli vedaya İrfan da fevkalade bir süzgünlük, adeta baygınlıkla karşılık verdi. Bu genç kadının yüzünün, İrfan'ın görmediği sevgilisine hayalinde verdiği şekle tamamıyla uygun bulunması delikanlıyı bütün bütün şaşırtmış, büyüleyip bırakmıştı. Evet... evet... Sevmek istediği, tapmaya en çok layık gördüğü kadın şekli, en samimi aşk hayalleri, ideali aynen işte böyleydi. Hemen buydu.

Görmeden âşık olduğu kadının ismi Feriha Davud imiş... Bu ismi şimdi, giden genç kadının pembe dudaklarından işitti. Bildiğini duyduğunu aktaran bu güzel kadın Feriha'nın güzellikçe kendine üstünlüğünü hasedinden kızara bozara itiraf ediyor, fakat bu maddi güzelliğine karşılık manevi çirkinliğini de zihinlere dehşet verecek bir üzüntüyle anlatıyordu. Feriha Davud'un bu kadar şiddetle aleyhinde bulunan bu körpe, bu güzel kadın kimdi? Ona yüklediği şeylerde ve suçlamalarında tamamıyla haklı mıydı?

Mektup getiren siyah çarşaflı kadının bir gün evvel sokaklarda gösterdiği uygunsuz tavırlarla, hele bugün 151 numaralı eve girip kaybolması ona yüklediği bu şeylerin asılsız olmadığını gösteriyordu.

İrfan meseleyi birkaç yönden incelemeye değer buluyor, Feriha Davud'un aleyhtarı bu genç hanımın da söylediklerinde samimiyetine pek inanamıyor, bu işin içinde birtakım dubaralar, entrikalar seziyordu. Bir dolaba düşmemek için delikanlı düşündü. Düşündü. Fakat düşündükçe zihni bütün bütün karıştı.

Feriha Davud'dan o gün gelen mektubu henüz okumamıştı. Bunun dikkatle okunmasından bazı hakikatlere ermek ihtimalini düşünerek hemen oralarda tenha gördüğü gazinolardan birinin loşça bir köşesine çekildi. Garsona bir kahve ısmarladıktan sonra cebinden çıkardığı mektubu büyük bir merakla okumaya başladı:

Beyefendi

Bendenize göndermiş olduğunuz mektubu yazdığınız gün galiba sabahleyin döşekten sol tarafınızdan kalkmışınız. O ne

inatla söylenen sözler! O ne karanlık düşünceler! O ne kötümserlik! İşlek kaleminiz şiddetli bir hışırtı ile Hallacı Mansur[1] gibi dünyaları didik didik etmiş... Bitirmiş... Bu zavallı dünyanın kederli sakinleri içinde size karşı düşüncede olan bir "kız" var diye mi böyle insafsızca âlemi tahribe yürüdünüz? O kıza karşı bu kadar şiddetle düşmanlık göstermekte haksızsınız... O zavallının kabahati ne? Kendine aceleyle açığa vurulan bir aşkı kabulde düşünceli davranması mı? Beyefendi bu kadar acele karar verilen duygusal bağların yine o kadar tez ve kolayca çözülmesi mümkündür.

Görmeden beni nasıl sevdiniz? Nemi beğendiniz? Bu hayat bir roman değildir. Bekârlığın, gençliğin zihninize verdiği açıklık ve hülya arzusu ile hayal gücünüz senelerden beri bir genç kız tipi icat etmiş. Beni derhal gönlünüzdeki bu hayal yerine koymakla mutluluk hayal ediyorsunuz. Aman efendim her hayalin bu derece kolaylıkla hakikate dönüşmesine imkân olaydı dünyada hiç mutsuz kalmazdı. Yahut o zaman herkes mutsuz olurdu. Çünkü insanlara hakikat kadar da hayalin lazım olduğunu hayatımın henüz yirmiyi bulmayan yılları içinde tecrübe ettim. Hayalin lezzeti hakikate dönüşmesinde değil, o ilk şeklini daima korumasındanmış.

Siz beni şahsen tanımıyorsunuz, fakat ben sizi gördüm. Tanıyorum. Beğendiğimi de ilave edersem büyük bir kabahat işlemiş sayılmam değil mi? Fakat sevişmek konusuna gelince bundan o derece sıkılıyorum, bu taraf nefsime o kadar ağır geliyor ki tarif edemem. Garip belki de çılgınca bir hissin zorlamasıyla, hiçbir erkeği sevmeden, gelin olmadan ölmeyi umumi hayatın diğer şekilde vaat ettiği hazlara ve bahtiyarlığa tercih ederim. Beni kendi halime bırakınız, bu inancıma dokunmayınız. Bu tehlikeli alanda bir erkekle bahsi kızıştırmak istemem. Şimdi bu anda elimde olmaksızın her kalem vuruşumda sıçrayan şu kelimeler adeta beynimi yakıyor... Sıkılıyor, mahvoluyorum. Kızlığın samimi saflığındaki cehalete saygı göstermenizi rica ederim.

1 Hallac-ı Mansur (858-922), zındıklıkla suçlanıp Abbasi Halifesi Muktedir Bi'llâh'ın emriyle idam edilen İslam düşünürü.

Mademki benim maddi ve hakiki varlığımı değil, hayalimi seviyorsunuz, bu sevgi kalbinizde daima bu manevi ve ruhi şekilde kalsın. Onu bayağı zevklere yaklaştıracak adiliklerden daima kaçınız. Bu şartla hatıranızı gönlümde sonsuza kadar saygıyla koruyacağıma söz veriyorum. Bana üzücü gelen bu bahsi artık kapayalım.

Halley tehlikesine dair, dehşet verici açıklama ve iddialarınıza gelince bunlara üzülmek şöyle dursun güle güle bayıldım... Hayatın geleceği hakkında genç kızlara ümitsizlik ve sıkıntı verecek çok şeyler işitiyorum. Ömrün bu zulüm ve saldırı ve sefaletlerini görmedense gençliğin aldatıcı, ilk neşe ve lezzetleri içinde şu dünyadan çekilip gitmek daha bahtiyarlık değil midir?

Evet beyefendi ölümden korkarım. Onun halk arasında yaygın pek korkunç bir şekli vardır. İşte ondan ödüm kopar. O can çekişmeler, o son nefes, ölünün rahat döşeğindeki başından ayaklarına kadar örtülü o donuk hali, sonra o hazırlıklar, camiden gelen o koca kazan sacayak. O bahçenin ortasına çatılarak tüten ocak... Şekillerindeki kasveti hiçbir şeye benzetemediğim o teneşir, tabut. O toprak kaplar, lifler, pamuklar aselbent[1], ödağacı kokuları, ölü yıkayıcılar. O mahzun cemaat, o tezkiyeler[2], dualar, o feryatlar, o ahlar... Bu insanı kedere boğan hazırlıklardan sonra sekiz on adımda bir değişen dört kişinin iman edenlere has omuzlarına binerek taze kazılmış o siyah çukurun başına kadar götürülmek. Daha sonra o cemaatin mahzun ve ibret dolu bakışları önünde iplerle bu ahiret çukuruna indirilerek bütün seni sevenler tarafından çürümeye terk olunmak.

Halley, uzun saçlarını kefen gibi bütün bu fani canlıların üzerine çekivermek iyiliğinde bulunursa hepimizi bu korkulardan, dehşetlerden, mezarcı kazma küreğiyle gömülmenin korkunç aşağılayıcılığından kurtarmış olacak. Benimle aynı fikir ve düşünüşteki insanlar korkmak değil, belki bundan memnun olurlar. Bir gökcisminin ışıldayan eteğiyle ebedi uykuya davet olunmak saa-

---

1 Aselbent ağacından elde edilen, hekimlikte ve koku üretiminde kullanılan bir çeşit günlük (reçine).

2 Kefenlendikten sonra orada hazır bulunanlara ölünün sağlığında nasıl biri olduğu sorularak iyiliğine dair şehadet isteme.

detine, bu melekçesine ölüme sevinirler. Fakat aramızda böyle eşsiz bir ölümle sönmek saygınlığını hak etmiş bir sevap sahibi göremiyorum. Hep sıradan ölümle bitip yeri hendek olacak yaradılışta, hepsi bu arzuda bir alay ahmaktan başka bir şey değiliz...

İşte görüyorsunuz ki beni Halley'in kuyruğunun çarpmasından doğabilecek tehlikeyle korkutmak boşunadır. Bu tehlike astronomların ihtimal olarak bahsettikleri bir ilmi şaka sayılabilir... Düşünme gücüne sahip bulunsaydık ne ciddi tehlikelerin tehdidi altında olduğumuzu bilerek onları düşünmeyip de Halley'den korkmanın ne kadar manasız olduğunu anlardık.

İlk mektuplarımda size Halley'den korkuyorum dedimse kadınlık zaafımı kötüye kullanarak kaleminizin olanca şiddetiyle beni böyle tehdide yürüyünüz demedim ya? Azizim bendeniz, bana karşı ileri sürülen her iddianın zıddını tercihe eğilimli garip tabiatlı bir kızım, bu hakikati biliniz de ona göre kaleminizi idare ediniz. Çünkü sonra boş yere yorulmuş olursunuz. Baki istirhamı teveccühüz.

İmza: Yine O Deli Kız

Bu satırlar, İrfan'a biraz evvel aşüftece rezillikleri haber verilen Feriha Davud'un oyunbaz kaleminden mi çıkmıştı? O yaşta bir kızda bu kadar ustalık, akla hayale sığar bir iş değildi. Delikanlının bu işte anlayamadığı bir bilmece tarafı vardı. Feriha Hanım mademki kocasını boşatıp diğer bir erkeğe varmaya kalkışmışmış da kendine bu mektupları niçin yazıyordu? İrfan bu bilmeceyi hayatı pahasına halletmeye karar verdi. Yazdığı mektuplardan çıkardığı sonuca göre İrfan'ın zihnen vücut verdiği kız mümkün değil böyle bir kötü yaradılışta olamazdı. Zavallı çocuğun kalbini işgal eden kör körüne bir aşk bu gönül verdiği kızı daima savunuyor, apaçık olan her şeye karşı gözlerini perdeliyordu. Her ne denilse, ne olsa imkân müsaade ettiği takdirde Feriha'yı nikâhı altına almak çılgınlığından vazgeçemeyecekti.

Kız bu son mektubunda "aşk" "sevgi" kelimelerine karşı eskisi kadar sertlik göstermeyerek hatta İrfan'ı beğenmiş olduğuna kadar üstü örtülü bir itiraf ve kabulde bile bulun-

muştu. Terbiyeli bir kız da bundan fazlasını yazamazdı. Bu fırsatı kaçırmamak için İrfan hemen şu mektubu karaladı:

Hanımefendi

Sabır tüketici bir sevgi bütün şiddetiyle zihnimi kamçılayıp duruyor. Dolayısıyla, uzun uzadıya filozofça fikirler ileri sürmeye tahammülüm yok. Bu defa kısaca maksadımı açıklamaya uğraşacağım. Hürriyetinize tamamıyla sahip olmak için erkek yaratılmak konusundaki şiddetli arzunuza rağmen kadın doğmuşsunuz. Bunda ne sizin ve ne de benim zerrece kabahatimiz yok. Mademki talihsizlik saydığınız bu hal bir kere olmuş şimdi kadın yaratılmaktan doğan ve buna bağlı olan bütün fenalıkları, felaketleri birer birer çekmeye mahkûmsunuz... Ne kadar istemeseniz ilk felaket olarak sizi bir erkeğe verecekler. Nasıl bir erkeğe? İhtimal ki huyunu, tabiatını tanımadığınız bir erkeğe... Birkaç mektupla biz, manevi ve ruhi bakımdan biraz olsun tanıştık. Yüzümü de görmüş ve pek sevimsiz bulmamış olduğunuzu da lütfen söylüyorsunuz... O halde hanımefendi müsaade buyurunuz. Sizi Allah'ın emri peygamberin kavliyle hayat arkadaşlığına talep ediyorum. Uygun bulduğunuz takdirde şartlarınızı bildirerek acele cevap göndermenizi rica ederim...

İrfan Galip

Not

Birkaç güne kadar Halley'in temasıyla yeryüzünde bütün hayatın son bulması ihtimali söylentisi de yayılıyor. Yakında çökmeye mahkûm o nefis ilahi yapıyı, bir tapınak olan vücudunuzu sizin için çırpınan bu inleyen ruha adamış olsanız dünyadan giderayak sonsuz sevaba erecek kadar büyük bir hayır işlemiş bulunursunuz.

Bu mektubun gönderildiği günün ertesi günü şu cevap geldi:

Beyefendi

Benim evlenmeyi bir felaket ve esaret saydığımı bildiğiniz halde mademki bu azabıma siz katlanmak istiyorsunuz, şu büyük

cesaretinizden dolayı bendeniz de sizi bu işkenceye layık görüyorum. Başka öne sürecek şartım yoktur. Evimiz ... semtindedir. Annenizi gönderiniz. Beni görsün. Âdet yerini bulsun.

Feriha Davud

Not

Az daha unutuyordum. Affedersiniz. Bir şartım var. Kabulünü rica ederim. Onu da her şey tamamıyla kararlaştırıldıktan sonra söyleyeceğim.

İrfan bu mektubu okuduktan sonra sevinçten etekleri zil çalarak kalemden hemen Aksaray'daki evine koştu. Saadet müjdecisi saydığı bu pusulayı abartısız belki kırk defa okudu. Fakat her defa okuyuşunda gözü Feriha Davud imzasına tesadüf ettikçe beyninden aşağıya sanki kaynar bir şey boşaltılarak, bu sıcaklık sivri bir bıçak ucu acısıyla, kalbine kadar işliyor, yüzü gözü ateş kesilerek büyük bir heyecana uğruyordu.

Beyoğlu'nda 151 numaralı evin kapısı önünde halleri şüpheli o çarşaflı güzel kadının birçok rezillik yükleyerek büyük bir nefretle söylediği şu Feriha Davud ismini şimdi bu mektubun altında işte aynen yazılmış görüyordu. Kadının diğer söyledikleri de böyle aynı aynına çıkarsa?

Feriha Hanım'ın mektubundaki: "Şu büyük cesaretinizden –yani beni almak konusundaki cesaretinizden– dolayı bendeniz de sizi bu işkenceye layık görüyorum" anlamlı cümlesi yanlış yorumlanmaya ne kadar elverişliydi? Bu evlilik konusundaki her şey kararlaştırıldıktan sonra ileri sürülecek bir de şart bırakılmıştı. Bu ne demek olacak? Her şeyin kararlaştırılmasından sonra bildirilecek bu şart sindirilmesi ve kabulü imkânsız ağır bir şeyse? Bunun karardan önce bildirilmesi daha uygun değil miydi? Feriha'ya sahip olmak için İrfan kabul edilemeyecek bir şart düşünemiyordu. O her şeye razıydı... Fakat annesi... Ailesi... Kim bilir ne şiddetli tenkitlere, itirazlara kalkışacaklardı? Bu düğün olup bitinceye kadar pek büyük gürültüler kopacak, çok üzüntüler çekilecekti... Feriha'nın hiçbir kabahati olmasa

bile bunun, Ferdane Hanım'ın kendine gelinlik için hayal ettiği bir kız olmadığını ve olamayacağını İrfan biliyordu. Annesinin zihninde canlandırdığı nitelikte bir kızı da kendi hayat arkadaşlığına kabul edemezdi.

Büyük istek ve heyecan içinde İrfan annesini görücü gönderdi. Geri dönüşünde kadının ilk sözü,

— Büyük sözüme tövbe, ben öyle kız hekimi tavırlı, çok-bilmiş kızı oğluma alamam... red cümlesi olmuştu.

İrfan karşısında heyecandan titreyip ölerek soruyordu:

— Anne nesi var? Pek mi çirkin?

— İki elim yanıma gelecek ne yalan söyleyeyim çirkin değil... Fakat alımı yok... Soğuk... Çiğ güzel.

— Çiğ güzel ne demek?

— Ne demek olduğunu bilmem... İşte öyle derler ben de söylerim.

— Öyle söylüyorumla olmaz. Kusuru neresindeyse haber ver.

— Allah övmüş yaratmış... Kusuru yok... Boyu bosu... kaşı, gözü, rengi, gümrah saçları Allah için söylemeli hepsi yerinde...

— Eh öyleyse?

— Oğlum o kız bize gelmez... İşte o kadar... Daha fazla söyletme beni...

— Anne beni meraktan öldüreceksin... Ne gördün? Ne duydunsa mutlak söylemelisin. Başka türlü olmaz...

— Yavrum... İrfancığım... O terbiyede, o serbestlikte bir kız bize yaramaz...

— Nesi var? Ne yaptı canım? Niçin söylemiyorsun?

— Ne yapacak? Dur sana bir bir anlatayım. Tarif ettiğin eve gittik. Konak yavrusu temiz, pak bir ev... Küçük hanımı görmeye geldiğimizi anlattık. Bizi gayet alafranga güzel döşenmiş bir odaya aldılar. Biraz sonra yanımıza ev kıyafetiyle bir taze kız geldi. Ev kıyafeti ama yine şık. Giydiğini vücuduna yaraştırmış. Genç bir mürebbiye. Bir matmazel olmalı dedim. Sonra başladı bizimle konuşmaya... Bir de baktım ki dili hiç çalmıyor. Erkek gibi usturuplu, gayet güzel

lakırdı söylüyor. O zaman Frenk kızı olmadığını anladım. Besbelli bize çıkacak kızın kardeşi olmalı dedim. Çok geçmedi. Kendisi kim olduğunu bize haber verdi. Ne dese beğenirsin? "Efendim görmeye geldiğiniz kız bendenizim. Annem de şimdi gelecek" demesin mi? A şaşırarak kaldık... Hay esirge rabbim! Hiç böyle annesinden evvel görücülerin yanına çıkan kız görmedim. Dünyada işitilmiş şey değil. Sonra anası da geldi. Görüştük. Terbiyeli, ağır kadın, düzgün konuşan bir hanım... Ne yalan söyleyeyim anasından hoşlandım. Fakat kızından hazzetmedim. Âdettir. Hani ya orta yere bir sandalye konur. Kahveyle beraber kız içeriye girer oturur. Fincanlar verilince kız da çıkar... Bizim gördüğümüz, bildiğimiz görücülük işte bu... Bize neden sonra kahve getirdiler. Fincanları verdik. Kız kalkıp gitmedi. Bizimle anasından daha serbest konuştu. Kuyrukluyıldızdan korkan kadınlarla eğlendi. Nihayet gitmek için kalktık. Bizi orta kapıya kadar uğurladı. O kadar serbest, o kadar serbest ki ayrılırken bize "Beni alacak efendiye çok çok selam ederim" diyecek zannettim. Hele şükür yalnız bu haltı etmedi...

Ailece birçok dırıltılar, dedikodular, patırtılar, hay huylar, ağlamalar, sızlamalar yaşandıktan sonra İrfan'ın gösterdiği ısrar ve inadı yenmek mümkün olamadı. Nihayet Feriha Davud'la evlenmelerine karar verildi. Şimdi delikanlı için bir son üzüntü kalmıştı... Evlilik kararından sonra Feriha Hanım'ın öne süreceği şart nedir? İşte bunu anlamak. Bu şartı açıklaması için gönderdiği pusulaya İrfan şu cevabı aldı:

Beyefendi

Sizi büyük bir meraka düşüren bu şart, içiniz rahat olsun, sandığınız kadar yerine getirilmesi güç bir şey değildir. Biz kuyrukluyıldız münasebetiyle tanıştık. Fakat şimdiye kadar birbirimize Halley hakkında inandırıcı, delile dayalı bir şey yazamadık. Bilim adamlarının bu konuda kendi görüşleri doğrultusundaki açıklamaları da gönlü ferahlatacak derecede değil... Mektuplarımda gösterdiğim cesaretlere pek aldanmayınız. Onlar kurusıkı sözlerdir. Demek hakikat pek iyi bilinemiyor. Durumun doğru ve yalan

olma ihtimali var. Mektubunuza eklediğiniz notta çok yakında çökme felaketine uğrayacak bir tapınak olan vücudumun afetten önce inleyen ruhunuza adanmasını istiyorsunuz... Evlenme teklifinizi kabul ettim. Fakat bu adama konusunu affınıza sığınarak reddederim. Mademki birkaç günlük ömrümüz kalmıştır, bedensel arzuların pisliğine bulaşmadan Yaradan'ın huzuruna kızoğlankız temizliğim ve saflığımla çıkmak isterim. O bayağı lezzeti tanımayan el değmemiş biri ruh temizliği bakımından bir melek demektir. Melek kalmak yüceliğini hatırınız için feda edemem. İleri süreceğim şart zifafımızın, kuyrukluyıldızın çarpma tehlikesinin beklenildiği gecede -eğer felaketi savuşturmak mümkün olursa ondan sonra- olmasını rica etmektir. Afet saati tamamıyla geçmedikçe duvağımı açmamanız bu şartın gereği sayılacaktır. O anda bizim için yok olmak alnımıza yazılmışsa sizinle dine ve geleneklere uygun biçimde el ele ve temiz olarak ahirete göçmek emelindeyim... Kurtulmak nasip olursa o zaman, evlilik adı altında bütün dünyanın bakireleri için konulmuş bir cezaya ben de ister istemez boyun eğerim.

Feriha

Melek olma arzusunu dile getiren bu satırlar Feriha Davud'un 151 numaralı evin önünde aşağılık nitelikleri birer birer sayılan o ifritin kaleminden mi çıkmıştı? Akıl alır şey değil. Bu kız melekse pek melek, ifritse pek ifrit olmak lazım gelirdi. İrfan, pek şiddetli yakıştırmalarla Feriha'nın aleyhinde bulunan o kadının müthiş bir iftiracı, lanetlenecek bir düşman olduğuna hiç tereddüt etmeyecekti. Fakat hep işte o mektup getiren kadının, göz önünde geçen pek uygunsuz hareketlerine başka anlam vermeye imkân göremiyordu.

Evlenmelerinden sonra İrfan bu macerayı görüp işittiği gibi öyle aynen karısına anlatacak mıydı? Anlatmak bela, anlatmamak daha belaydı. Anlatsa kadın:

"Bu kadar büyük bir rezaletimi öğrendikten sonra beni ne cesaretle nikâhın altına aldın?" demiş olsa, buna ne cevap verecekti? Hem böyle bir ayıbı hazmeden bir insanın, bir kocanın artık ondan sonra tahammül getiremeyeceği

hangi rezalet kalır? Feriha namusa sığmaz hareketlerinde aşırıya gittikçe onun azarlarına karşı:

"Kuzum!.. Sen benim böyle olduğumu bile bile aldın. İşine gelirse," demez mi? Bu pis olaydan hiç bahsetmese bir kocanın kalbi böyle bir şüpheyle zehirlenmiş kaldıkça gönül rahatlığı, iyi geçinme nasıl mümkün olur? Bu sorulacak soruya alınacak cevapla ya iş yoluna girecek yahut bütün bütün berbat olacaktı. Kızın tavrından ve tesadüf edilecek birçok halden hakikat daha ilk geceden meydana çıkacaktı. İrfan'ın bunda şüphesi yoktu. Yoktu ama meselenin ötesi ne olacaktı?

Zavallı delikanlı işin güçlüğünü tamamıyla anlamaktaydı. Fakat başka türlü harekete kendinde kuvvet göremiyordu. Bu sevda konusunda delilik derecesine varan zayıflığına tamamıyla yenik düşmüştü. İyice düşünüp taşınmasının sonucu olarak kendi kendine:

"Almak da meşru bırakmak da, bu işin sonunda çapanoğlu çıkarsa terk ediveririm vesselam... Bana şu mektupları yazan kızla birkaç gece birlikte olayım da isterse sonra kıyametler kopsun," diyordu.

İrfan Galip yapılan teklifi kabul etti. Düğün hazırlıklarına başlanıldı.

12

İrfan iç güveysi gidiyordu. Feriha'nın ailesi sayfiyeye taşınmışken düğün için İstanbul'da ... semtindeki konaklarına döndüler.

Pazartesi günü nikâh kıyıldı. Zifafın Halley'in çarpacağı geceye rastlaması istenildiği için çarşamba günü yüz yazısı[1] sayılacak perşembe gecesi güveyi girilecekti. Feriha Hanım'ın arzusu böyleydi.

---

1 Gelinin yüzüne allık, sürme vb. sürülüp, telli pullu süsler yapıştırılarak süslenmesi.

Komşu Emeti Hanım kız tarafını da tanıdık çıktığı için yenge[1] tayin edildi. Gelin hanımın ısrarı üzerine "koltuğa girmek"[2] âdetinden de vazgeçildi... Yenge Emeti Hanım kendine düğünlük yapılan ipekli nefti elbiselerini giyip başına da oyalı papaziden gösterişsiz hotuzunu[3] oturtmuştu. Fakat gün değiştirilerek yapılan düğünün şu uygunsuzluğuna bir türlü tahammül getiremeyerek kalabalık içinde tanıdığı kadınlara tesadüf ettikçe birer birer köşeye çekip evvela şu:

— Hanım ağzın sıkıdır ya sana bir şey söyleyeceğim, sorusunu sorduktan ve açıklayacağı konuların nazikliğini anlatarak ağızlarını sıkı tutacaklarına dair gerekli güvenceyi aldıktan sonra başlıyordu:

— Bir şey söylemeyeyim diyordum, ama sanki bir kurt durmayıp içimi yiyor gibi geliyor. Bir türlü sabredemiyorum. Hiç çarşamba günü yüz yazısı olur mu? Şimdiye kadar bu ne görülmüş, ne işitilmiş şey!.. Karagözün ters evlenmesine benziyor. Ne Yahudi, ne Frenk hiçbir millet çarşamba günü düğün yapmaz. Merak edip Çingene karısına, "Siz ne günü düğün yaparsınız?" diye sordum. "Müslüman düğünü yaparsak cuma gecesi yaparız. Çingene düğünü edersek onun vakti yoktur. Ne vakit güveyi girildiğini oğlanla kız bilir. Bizim ondan haberimiz olmaz... Ekseri bizim gelin güveyiler acelecidirler. Düğün olmadan onlar işi pişirirler. Çarşambayı perşembeyi beklemezler. Bu işte hamarattır hinoğulları... Çoğu düğünden evvel doğururlar." Lateşbih[4] bu düğün de işte öyle... Bu kadar gün beklenildi. Bir gece daha sabretselerdi ne olurdu? Hep bu ters işler kızın tertibiymiş. Şımarık mı şımarık. Rabbim esirgeye... Zavallı Ferdane Hanım'ın başı ateşlere yandı. Şimdiki kızlar bin senelik âdetleri bozup güveyi gecesini bile kendileri belirliyorlar... Kocasına yuları şimdiden taktı. Kız ne teklif etse o İrfan oğlan razı oluyor... Zavallı çocuk kıza gönül çekmeden alık gibi bir şey olmuş...

---

1 Düğünde geline kılavuzluk eden kadın.

2 Gelin ve damadın davetliler arasından kol kola geçmesi.

3 Eskiden kadınların başlarına giydikleri bir tür küçük başlık.

4 Benzetmek gibi olmasın.

Kardeş kulağını ver bana... Kimse duymasın... Meğerse kaç zamandır sevişiyorlarmış... Mektuplar... Nameler... Kıyamet kopmuş... Sersem karı, oğlan anasının hâlâ bir şeyden haberi yok... Gelin hanım kendi kendine öyle söz vermiş. Kuyrukluyıldızla beraber zifaf olacakmış... Allah'ın kuyruklusunun zifafla ne alakası olur! Bu işin içinde bir bit yeniği var. Sonra anlaşılır. Aman benim neme lazım... Mademki onlar çarşambaya karar vermişler... Meşhur hikâyede olduğu gibi sen de söylenen makama uyarak, çarşambadır çarşamba, der geçersin... Perşembe diye inat etmezsin.

Konuştuğu kadın — (Çekinerek etrafına bakarak) Bu düğün için ben de çok şeyler duydum ama ne üstüme lazım. Dedikodu sevmem de.

Emeti Hanım — Ne duydun Allah aşkına?

— Ne duyacağım! Çarşambanın perşembenin hiç ehemmiyeti yok. Onlar çoktan güveyi girmişler. Bu şimdi görünüşte bir düğün...

İşte bu yolda bir dedikodu cihanı sarmıştı.

***

Yatsı zamanı İrfan Bey'i usulünce gerdeğe koydular. Güveyi namazı kılındı. Gelinin ince duvağı altında beyaz canfesten[1] kalın bir peçe vardı. Yüzünün hiçbir yanını seçmek mümkün değildi.

Emeti Hanım sırıtarak gelin güveye:

— Aha da benim çifte kumrularım. Maşallah... İkiniz bir yastıkta kocayınız inşallah. Şom ağızlılar bu gece yıldız çarpacak diyorlar... Böyle söyleye söyleye bu dünyayı bir hale yola koyacaklar... Biz epey gün gördük. Kendi ölümüme acımam. Fakat siz civanlarım murat alıp murat vermeden bu cihana bir şey olursa işte ona yanarım. Haydi bakayım. Göreyim sizi sıkılmayınız... diyordu.

Yengenin bu tavsiyesi aksine gelin hanım güveyi beyin önüne küçücük bir kâğıt bırakarak odadan çekildi. İrfan Bey kâğıdı okurken yenge hiddetinden dudaklarını ısırıyordu.

---

1 Üzeri desensiz ince dokunmuş parlak ipekli kumaş.

Kâğıtta şu yazılıydı:

"Bildiğiniz şarta dayanarak ve yüce affınıza sığınarak çekiliyorum. Birkaç saat sonra Halley ışık saçan zehirli eteğini yeryüzüne sererken huzurunuza çıkmak şerefine ereceğim."

Yapma portakal çiçekleriyle süslenmiş beyaz bürümcük elbise içinde Feriha Hanım öyle çekici bir eda ve gönül çelen yürüyüşle çekilip gitti ki bakirelere has bir beyazlık sergileyen o dalgalanan uzun gelin eteğinin hafif bir hışırtıyla etrafa yaydığı sevda dolu hoş bir koku İrfan'da adeta bir aşk sarhoşluğu yarattı. Bir kadın ne kadar kapalı olsa güzellik nedir bilen bir erkek tabiatüstü denecek bir ustalıkla yine birçok hakikat keşfedebilir.

Gelinin ortadan biraz uzunca narin boyu, ölçülü adımlarındaki hoşluğu, o örtünmüşlük altında yine İrfan'a şüphesiz bin türlü güzellik vaat ediyordu.

Gelin çekildi. Fakat eteğin kulak okşayan fışırtısı İrfan'ın kulaklarında hâlâ yineleniyor, odaya yayılan gelin kokusu hâlâ burnunu okşuyordu. Şimdi gözünün önünden sürtünüp giden beyaz eteğin orasında burasında seyrek bir iki pırlanta parlıyordu. Bu pırıltı İrfan'a Halley'i birkaç gün evvel şehrimizin doğu ufkunda sabaha karşı boylu boyuna seyrettiği vakit bu yıldızın kuyruğu arasından seçtiği bir iki yıldızı hatırlattı. Bu etek hemen o etekti. Bu ipek, bu şeffaf, bu yer yer parıldayan gelin eteği Halley'in küçük bir örneğiydi. Feriha özenerek o şekle girmişti. Aman yarabbi bu etek de benzeri gibi zehirli miydi? Birkaç zamandır kavuşma ve görme hayaliyle heyecanlı ve istekli geceler geçirdiği o sevda yıldızı işte İrfan'ın şiir ve gençlik ufkunda parıltılar saçıyordu.

Zavallı çocuk, müneccimlerin hesaplayarak çarpma tehlikesini haber verdikleri gökteki uzun saçlı yıldızı artık unuttu. O şimdi talihin garip bir tesadüfüyle gönlünce çiğnemesi için tam bir teslimiyetle geçeceği yola uzanarak geçmesini gözlediği bu aşk yıldızını bekliyordu. Acaba bu çarpışma gecesinde İrfan cidden hurdahaş olacak mıydı?

Bütün dünya sâkinleri Halley'in bağışlamasına ermiş olsalar da kendisi bu gelin şeklindeki güzel yıldızın galiba hışmından kurtulamayacaktı. İrfan'a öyle geliyordu. Gelin odasının düzenlenişinde doğru bir düşüncenin zarifçe yol gösterdiği göze çarpıyordu. Burada yorgancı çarşısının birkaç türlü kumaş ve renk renk örneklerinden oluşmuş sıradan insanlara hoş gelecek acayip eşya görülmediği gibi bizde çok zaman büyük zevk güzelliğine ve servete delil sayılan yaldızlı kanepeler, konsollar, kornişler de yoktu. Burası gelin odası olmak için alelacele beş on gün içinde ele geçen şeylerle döşenmemiş belki sanat zevkine sahip birinin usanmak bilmeyen ve seneler süren titiz seçimleriyle vücut bulmuştu. Takımların çoğu maun, kumaşlar Hereke'nin en sade renklerinden seçilmişti. Havagazı lambaları odayı saf bir ışıkla doldurmuştu.

Bu bekleyiş gece yarısından iki buçuk saat sonraya kadar sürecek miydi? İrfan bu saatleri nasıl geçirecekti? Bu sıradan bekleyiş de değildi. Neticenin nasıl bir şekil alacağını merak konusu da zavallı delikanlıyı öldürüyordu.

Arada bir Emeti Hanım kenarı işlemeli namaz beziyle örtülü başını oda kapısından uzatarak:

— Vay İrfanım!.. Vah yavrum! Kendi kendine için sıkılıyor galiba?.. Kocasının yanına gelmek için böyle eşref saat[1] bekleyen gelin de hiç görmedim... Zararı yok. Bekle evladım bekle... Çarşambadan güveyi girilir mi ya?.. O kız bu işi seni üzmek için yapıyor. Asıl gerdek yarın gecedir. Fakat merak etme nasıl olsa artık onu nikâhın altına aldın. Bundan sonra o ne densizlik ederse etsin yine senin elinde demektir. Bir kere kapana girdi. O iş bitti... Fakat evladım ortalıkta bir kuyruklu telaşıdır gidiyor. Birtakım halk parayla Binbirdirek'e[2] girmişler. Evlerinde mahzenleri,

1 Eşref saat ya da eşref-i saat, bir işin yapılması, yolunda gitmesi için en uygun zaman ya da bir kişinin iyilik ve uysallığının üzerinde olduğu zaman.

2 İstanbul'un Sultanahmet semtinde bulunan ve Yerebatansaray'ından sonra İstanbul'un ikinci büyük su haznesi olan Bizans döneminden kalma sarnıç.

hamamları bulunanlar saklanmışlar. Galata Tüneli'ne[1] bile dolmuşlar diyorlar... Bu konağın da hamamı var. Kayınvaliden hanım karar verdi. Çarpma zamanı gelince hepimiz oraya gireceğiz.

— Bizde mi hamama gireceğiz? Zifafımız orada mı olacak?

— Hayır. Senin şımarık hanımın "Ben hamama girmem. Biz beyle beraber yıldıza bakacağız" diyormuş...

Yenge hanım arada bir oda kapısından görünerek böyle ipe sapa gelmez biçimde söylenip söylenip gidiyordu.

Saatler geçmiyordu. İrfan iç sıkıntısıyla oraya buraya bakmaktayken tunç işlemeli küçücük bir abanoz masa üzerinde açık bırakılmış bir kitap gördü. Bunun türünü anlamak için hissettiği bir merak dürtüsüyle kitabı aldı. Başlığa baktı. Bu eser Maurice Donnay'in[2] *La Douloureuse* isimli komedisiydi. Kadın hukukunu savunmak için Hélène'in Philippe'e karşı söylediği o acı sözler, işte o hararetli sahne açık bırakılmıştı. İrfan bu komediyi okumuş bulunduğundan konusunu birdenbire hatırlayarak fena bozuldu. Adeta benzi sarardı. Ve kendi kendine:

"Feriha Hanım daha yüzünü bana göstermeden üstünlük sağlamak istiyorsun... Kadınlar aleyhindeki o makalelerimden dolayı bana pek acı bir pişmanlık çektireceksin. Bunu anlıyorum. Bizim evlilik hayatımız sürekli bir mücadele şeklinde geçecek. Fakat senin bu komedideki Hélène'e benzemeni istemem. Çünkü buna asla tahammül edemem," dedi ve pek acı acı düşündü. Düşündü. Gezinmeye başladı. Pek canı sıkıldıkça önünde sayfaları açık duran komedinin bazı satırlarını okuyor, kâh üzüntülü dakikalar geçiriyor, kâh gülüyordu.

1 Karaköy ile Beyoğlu'nu birbirine bağlayan tüneldir. İlk zamanlar İstanbul Tüneli, Galata-Pera Tüneli, Galata Tüneli, Galata-Pera Yeraltı Treni, İstanbul Şehir Treni, Yeraltı Asansörü, Tahtelarz gibi adlarla anılmıştır.

2 Maurice Donnay (1859-1945) Fransız oyun yazarı. Daha çok bulvar komedisi tarzında oyunlar yazmıştır. *La Douloureuse* (Dertli Kadın) adlı komedisi ünlü oyunları arasındadır.

Bir müddet de böyle geçti. Sofadan titreşimleri geniş ve mesafeli bir saatin ağır ağır vurmaya başladığı işitildi. Sanki bir çan gibi inleyen bu darbeler tekrarlandı durdu. Nihayet yedide[1] durdu. Vakit gece yarısını hayli geçmişti. Halley'in çarpma vakti artık hemen gelmiş demekti. Bulunduğu oda doğuya bakıyordu. İrfan storun birini aralık ederek dışarı baktı. Hava pek sâkin, yaprak kımıldamıyor, her tarafı hafif bir sis bürümüştü. On gecelik ay, evin batı tarafına geçmiş olduğundan kendi görünmüyor, fakat doğuya da hazin bir ışık salıyordu. Bu sis Halley'in eteğinin öncüsü müydü? Yirmi dakika, yarım saate kadar dünyadaki bütün varlıklar için yavaştan zehirlenme başlayacak mıydı? İrfan'ın artık on dakikacık ömrü mü kalmıştı? Bu inatçı gelin yüzünü göstermeden o pırıl pırıl elbisesiyle yokluğa mı göçecekti? İrfan öldüğüne o kadar gam yemiyor, sevgili karısının yüzünü görmeyi başaramayıp bundan acı biçimde yoksun kalacağına kederleniyordu.

O aralık yine oda kapısından yenge hanımın örtülü başı gözüktü. Bir hayıflanma gülümsemesiyle:

— Vah, vah evladım. Sen hâlâ burada yalnız duruyorsun... Ne yapalım? Senin çilen de böyleymiş... (Azıcık sesini yavaşlatarak) Bu deli kızı kendi arzunla aldın... Arkasında gelinlik elbisesiyle ta evin üstüne Cehennemağa'ya[2] çıkmış... Elinde dürbün göklere bakıp duruyor... (Sesini daha alçaltarak) Bir pıtırtı var, galiba o... İşte geliyor...

Yenge çekilir. Biraz sonra gelin hanım kapıdan bütün endamıyla gözükerek hâlâ yüzü seçilemeyecek şekilde kapalı olduğu halde, kendini takip etmesi için İrfan'a eliyle nazikçe bir işaret eder. Güveyi yürür. Sofayı geçip dar bir merdivenden etrafı minare şerefesi gibi çepeçevre balkonlu bir kuleye çıkarlar. Konuşmadan bu balkonda dolaşmaya başlarlar.

İrfan yine semanın doğu tarafını hafifçe sisli, batı tarafını atılmış pamuk gibi ufak ufak bulutlarla örtülü gördü.

---

1 Alaturka saate göre.
2 Cihannümaya.

Henüz dolunay halini almamış ay bu bulut parçaları arasında bata çıka tutulacakmış gibi uğraşıyordu. O sırada aşağı kattaki saatin ağır, dolgun bir vuruşu işitildi. Vakit yedi buçuktu. Tehlike zamanı gelmiş demekti. Hani ya niye bir şey olmuyordu? Belki bir çeyrek... Belki on... İhtimal birkaç dakika sonra zehirlenme hadisesi başlayacak, bütün canlılar hep birden can çekişmeye başlayacaklardı.

İki vücudu birbiriyle kucaklaşmaya davet eden dayanılmaz bir kuvvetle, müthiş tehlikenin yaklaşmasından kaynaklanan büyük bir korku heyecanı arasında kalan gelin güveyi sanki kıyamet korkusuyla kavuşma zevkini karşılaştırır gibi bir müddet öyle kaldılar. Semada sis biraz daha arttı. Etraf bulandı. Sokaklarda görülen havagazlı sokak lambalarının ışıkları birer hale içinde yavaş yavaş donuklaşıyorlar, boğuluyorlardı.

İrfan heyecanının şiddetinden nefesi kesilir gibi bir hale geldi. Aynı hal yüz örtüsü altında bunalan geline de geldi. Güveyi hemen gelinin önünde yalvarırcasına diz çökerek:

— Efendim zehirlenme anı geldi. İşte nefes alma güçlüğü başladı. Ruhumun bütün damarlarımdan birer kederli veda ile çekildiğini hissediyorum. Bu semaların, bu âlemlerin, bu yıldızların halik-i zülcelali[1]... Sevginin eşsiz hâkimi aşkına artık yüzünüzü açınız. Şüphesiz hep şehit oluyoruz. İlk huriyi cennette varmadan önce dünyada göreyim. Güzel yüzünüzün nuruyla ferahlayarak ölüm acısı duymadan can vereyim, dedi.

Bu sözleri o kadar titreyen üzüntülü bir dille söyledi ki o korkulu ve ürpertici anın tesiriyle gelini de baştan aşağı bir titreme aldı. O saniyede ay bulutlardan tamamıyla kurtulmuştu. Feriha ayın ışıklarına döndü. Yüzünden duvağı kaldırıverdi. Ona ilk bakışında İrfan, çıldırma çığlığı denecek bir şiddet ve hayretle haykırarak bir iki adım geriye atıldı. Karşısında ayın aydınlattığı yüz, Beyoğlu'nda 151 numaralı evin kapısı önünde gördüğü o genç güzel kadının yüzüydü.

---

1 Yüce yaratıcısı.

Evet evet tamamıyla işte oydu. Ta kendisi. Feriha'yı türlü rezaletle suçlayan o kadın nasıl olup da şimdi bu ad altına... Böyle gelin kılığına girerek teliyle duvağıyla şu dakikada karısı sıfatıyla İrfan'ın karşısında bulunuyordu. Yoksa bu güzel gelin evvelce gördüğü o kadının çift yaratılmış bir benzeri veya hayali, perisi miydi? Bu ne garip sır, ne anlaşılmaz hile, ne tahammül olunmaz bir aldatmacaydı! İrfan bu ilk hayretin şiddetli etkisinden kendini kurtarmak için ilk bakışta aldanmış bulunmak ihtimaline karşı bir iki adım geline yaklaşarak tamamıyla ayın hüzünlü ışığı karşısında duran bu yüzü dikkatle incelemeye başlayınca Feriha hafif bir gülümsemeyle açıklayarak çok nazik bir sesle:

— Aldanmıyorsunuz... o çehre, ta kendisi. 151 numaralı evin önünde gördüğünüz kadın, dedi.

İrfan bu itirafa büsbütün şaşırarak:

— Aldanmış bulunmayı bütün kalbimle arzu ederdim, cevabını verdi.

Gelin hanım tatlı bir süzgünlükle:

— Hakikati öğrenmek herhalde aldanmaktan daha iyidir.

— Fakat efendim komediler tiyatro sahnelerine yaraşır. Gelin odalarının kutsallığına uymak lazımdır.

— Yüzünü görmeden almaya razı olduğunuz bir kız her ne şekil ve hüviyette karşınıza çıkarsa çıksın itiraza hakkınız olamaz zannederim.

— Evliliğe aldatmaca sığmaz. Ben Davud Efendi kızı Feriha Hanım'la evlenmiştim.

— Bunda aldatmaca yok. Karşınızdaki kadın ismini söylediğiniz zatın kızından başka birisi değildir. Siz şimdi değil, evvelce aldatılmıştınız. Şu saatte hakikati öğreniyorsunuz...

— Affedersiniz efendim, hakikati hâlâ öğrenemedim. Şu bulunduğum hal zifaf mı? Rüya mı? Aldatmaca mı? Bir türlü anlayamıyorum...

— Müsaade buyurunuz anlatayım...

— Dinliyorum efendim...

— Taraf-ı acizanemden[1] zat-ı âlinize mektup getiren siyah çarşaflı kadının hareketlerini ve nereye gideceğini gözlemek fikriyle arkasından sokağa çıktığınız gün sizi aleyhimde kötü kanıya düşürecek birçok belirtiye tesadüf ettiniz zannederim.

— Evet...

— Kadının kâğıtçı dükkânına girip bir kutu kâğıt alması... Sonra Modern binasının arka sokağında bir delikanlıyla pek cesurca ve aşüftece görüşmesi hep bunlar benim iyi halime işaret eder şeyler değildi değil mi?

— Evet... Fakat siz benim o kadını takiple bu gibi hallere tesadüf eylediğimi nereden biliyorsunuz?

— Müsaade buyurunuz. Hep anlatacağım.

İrfan şimdi büyük bir merak ve dikkatle dinliyordu. Gelin devam etti:

— Sonra o kadın Beyoğlu'nda 151 numaralı eve girdi. Siz evin ne tür bir ev olduğunu anlamak için tanınmamak üzere fesinizi bastırıp ceketinizin yakasını kaldırarak tam bir ihtiyatla orada dolaşırken siyah çarşaflı diğer bir kadın ortaya çıktı. Bu kadın size Feriha Davud'un şuna buna mektup yazan, âlemin kocasını baştan çıkaran adi bir aşüfte olduğunu pek kötü bir lisanla anlattı. Geçmişi size bu şekilde açığa çıkan bir kızı ne cesaretle nikâhınız altına aldınız?

İrfan durdu. Cevap bulamıyordu. Gelin yine devam etti:

— Bu kızı kimden soruşturarak güvenip bu derde girdiniz?

— Kimseden soruşturmadım...

— O halde anlaşılamayan şey benim bu hareketimden çok sizin bu evlenme kararınızda görülüyor. Bu hareketinizin garipliğini lütfen biraz açıklar mısınız?

— Bunda açıklanacak bir gariplik yok. Mektuplarınızı okuyarak ruhi durumunuzu keşfedebildiğime kanaat getirmiştim. Sizden böyle bir fenalığın çıkmasına ihtimal vermiyordum. Gördüğüm hep o şeyleri birer kötü tesadüften ve o

---

1 Kişinin kendinden söz ederken kullandığı tevazu ve nezaket sözü.

kadının yani sizin yine kendi aleyhinizdeki suçlamalarınızı birer iftiradan başka şekilde kabul etmedim. Kalbimden gelen bir samimi ses bu kadar açık olmasına rağmen daima, daima sizin lehinize şahitlik ediyordu.

Feriha ay ışığına karşı elmasları parıldayan başını, bu sözleri tamamıyla kabul edemeyeceğini ima ederek geriye doğru tatlı tatlı bir iki defa salladıktan sonra:

— Hayır, bu ifadenizin duygularınızın samimiliğini doğru olarak dile getirdiğini kabul edemem. Bu konuda kendi vardığım sonuçları söyleyeyim de hakikate uygun değilse reddediniz.

Gelin bir müddet sustu. Vardığı sonuçları söylemekle zeki olduğunu kanıtlayacaktı. Güreş tutmaya hazır birer pehlivan gibi birbirlerinin kuvvetini, hilesini keşif için iki genç birbirini dikkatli dikkatli süzüyorlardı. İrfan baktıkça daha güzel görünen bu kıza tutulmaya, mektupları gibi sözlerinin de büyüsünde kalmaya başlamıştı. Söyledikçe güzelliği artarak iddiasında haklı çıkacak ve galip gelecek gibi görünen bu avukat gelin evlenmeden önce kendi kendinin şiddetle aleyhinde bulunmak gibi garip bir hareketi nasıl açıklayacaktı? İrfan bu konuda merakla açıklama beklerken dalgın bir bakışla duruyordu. Gelin inceden inceye bir düşünceye işaret eder şekilde ince kaşlarını yukarı kaldırarak başladı:

— Anlayışıma göre siz, iyi bir psikologsunuz. Bendeniz mektuplarımda çirkin bir kız olduğumu ısrarla iddia edip durduğum halde mümkün değil siz bu iddiama inanmıyordunuz. Çünkü cidden çirkin olanlar bu yaradılış kusurlarını değil herkese kendi kendilerine karşı bile itiraf etmezler. Edemezler. Herkes kendinin mutlak beğenilecek bir tarafını bulur. Zekâlarıyla öne çıkmış akıl fikir sahibi kimseler bile bu hastalıktan kurtulamıyor. Özellikle kadınlar... Hele kızlar ne kadar yüzce düşkün olsalar kendilerine çirkin dedirtmemek için her sıkıntıyı, her türlü fedakârlığı göze aldırmaktan çekinmezler. Hakikat, yaradılışımız böyleyken hiçbir kadın kendine çirkin der mi? Üstelik kendini görmeden beğenmeye uğraşan bir erkeğe karşı bu iddiada bulunur mu? Kendine

böyle yakıştırmalarda bulunacak kadın mutlak bir yapmacıklı harekette bulunur. Bu iddiasını her kime karşı tekrar etse yalanlayan bir kahkahayla karşılık göreceğinden emin olduğu için böyle söyler... İşte siz bu düşünceye dayanarak akıl yürütmekle bu iddiamın boşluğuna hükmettiniz. Hem pek çirkin bir kız benim kadar gönlü ferah bir anlatımla yazamaz. Bütün mektuplarımda bir çeşit zafere inanmayı, üstün olmanın gururunu gördünüz. Hakikaten çirkin, miskin bir kızın bu kadar serbest ve tok sözlü olamayacağına hükmettiniz. Evinizde verdiğiniz konferansların birinde Emsal Kalfa'dan su istedim. O kadın yüzümü biraz gördü. Çirkinlik veya güzelliğim hakkında ondan da mutlak bilgi almış bulunacaksınız. Kimliğimi araştırmaya uğraştığınız sırada tesadüf ettiğiniz 151 numaralı ev macerası sizi epey şaşırttı. Üzdü. Fakat bu hadise neticesinde de benim çirkin değil güzel bir kız olduğuma inandınız. Şairce bir zayıflığa düşerek haberleştiğiniz bu görünmeyen kadınla bir kere evlenmeye karar vermiş bulundunuz. Mağlup olduğunuz bu zayıflıktan size ne zarar gelebilirdi? Büyük bir şey değil, biraz masraf. Geçinebilirsem ne âlâ, geçinemediğim takdirde "İraden elinde olsun" deyiveririm vesselam. Almak da hak bırakmak da, dediniz.

İrfan işi bu yolda iyice düşünmüş ve aynen böyle demişti. Sözlerinin ne şekilde kabul göreceğini bekleyerek gelin sustu. Güveyi içinden geçenlerin bu kadar inceden inceye keşfedilmiş bulunmasından doğan bir şaşkınlıkla hemen bir cevap bulamadı. Arada geçen bu sessizlik Feriha'nın iddiasını tasdik demekti. Gelin devam etti:

— Evet böyle dediniz. Evlenmemize birkaç sebep yol açtı. Bunların başlıcası evlenmek konusunda memleketimiz âdetlerinin bazı noktalarını tenkit yönünden hemen aynı fikirde bulunmamızdır. Siz mektuplarımı okur okumaz "İşte biraz söz anlatılabilecek bir kız" dediniz. Mezarlıklarda kâğıthelvası yemeyi gezinti sayan takımdan olmadığıma sevindiniz. Bendeniz de sizin konferanslarınızda bulununca "İşte fikrime yakın bir bey... Gördüğü gibi yaşamakla yetinmeyip milletlerin umumi hayatını incelemeye gönül indiren bir Türk"

dedim. Ve sizin sabahleyin kalkınca tabakasıyla ağızlığını entarisinin ön cebine koyarak çapaklarını mahalle kahvesinde ovalayan güruhtan olmadığınıza sevindim. Ana babasının sürüp giden şefkati altında nazla yetiştirilen bir kız evlenince kadınlık hayatına ve ağır bir vazife altına girmiş olur. Artık kızlık zamanındaki hoppalıklara, çılgınlıklara, kayıtsızlıklara veda etmek lazım gelir. Ben bu çocukça hayatımı uzatmak için evlenmeyi mümkün olduğunca geciktirmek istiyordum. Bunu birkaç sene daha erteleyebilirdim. Fakat bundan tamamıyla kurtulmak mümkün değildi. Hayatın ne olduğuna dair düşünceleri yönünden bakış açıları benimkilere pek uymayan velilerim beni kendilerince seçtikleri bir kocaya vereceklerdi. İhtimal ki ben ömrüm boyunca bezgin kalacaktım. Bu önemli noktayı siz de mektuplarınızda hatırlattınız. Bunda haklıydınız. Sizinle evlenmek affedersiniz benim için felaketin hafifi görünüyordu. Bunu kabule karar verdim. Fakat evlenmeden önce kesin karar verdiğim bir deliliği yapmaktan bir türlü kendimi alamadım. Keyfini kanun kabul eden, pek sert, pek zorba bir koca ile geçinemeyeceğimi biliyordum. Bu konuda sizi tecrübe etmek istedim. Tecrübem pek münasebetsiz oldu. Bunu itiraf ederim. Kadınlar aleyhinde haddi aşan makalelerinizden dolayı size hınç besliyordum. Bunun da tesiri var. Doğru söylediğimden dolayı gözünüzde bağışlanmış görüleceğimden eminim... Sizi büyük bir meraka düşüren o maceranın esası nedir? Bakınız size izah edeyim. Tarafımdan size mektup getiren o siyah çarşaflı kadın, mektep arkadaşlarımdan namuslu bir kızdır. Bu hizmeti benim hatırım için pek büyük rica ve minnetlerle yaptı. Hayatın pek tuhaf cilveleri vardır. En namuslu adamlar bazen tutmamak için söz verirler. Sizin, benim kimliğimi araştırmaya kalkışmamak konusunda vermiş olduğunuz söz de işte bu türdendi. Benim kim olduğumu anlamadıkça zihninizin ve kalbinizin rahat etmesinin mümkün olamayacağını biliyordum. Size mektup getiren kadının nereye gittiğini anlamak için günün birinde bunu takip edeceğiniz bence muhakkaktı. Kendisine ona göre talimat verdim. Arkasın-

dan geldiğinizi görünce bu kızın kâğıtçı dükkânına girip size gösterecek şekilde bir kutu mektupluk kâğıt alarak çıkması işte bu talimatın gereklerindendi. Sonra Modern binasının önünde tesadüf ettiği delikanlı kendi erkek kardeşidir. Bu kız size karşı oynamayı üstlendiği rolü büyük başarıyla oynadı. Sizi benim aleyhimde tamamıyla kötü bir sanıya düşürdü. Beyoğlu'ndaki 151 numaralı evde bizim modistramızın terzihanesi vardır. O günü dadımla, lalamla beraber hep oradaydık. Sizin siyah çarşaflı kızın arkasından geldiğinizi pencereden görünce dadımla lalamın ellerine birer fincan kahve ile birer iri kalıp sigarası sundurdum. Onlar keyif çatmak üzereyken bendeniz başka bir odada hemen çarşaflanıp evin diğer bir kapısından sokağa fırladım. Bildiğiniz şekilde sizinle görüştüm. Size karşı o kadar aşırılıkla kendi aleyhimde bulunmaktan amacım bendenize karşı beslediğiniz sevgi adi derecede bir şeyse sizi bu evlilikten vazgeçirmekti. Bu apaçıklık karşısında yine ilk fikrinizden dönmeyerek bu evlilikte ısrar gösterdiğiniz takdirde tamam aradığım romanesk tabiatlı kocayı bulmuş olacaktım. Evliliğinizin ilk adımında uğradığınız şu mağlubiyetle aleyhlerinde bulunduğunuz kadınların intikamları da sizden alınmış oluyordu. Bendeniz aklına geleni yapmaya alışmış bir kızım. Bu hareketimin pek münasebetsiz olduğunu itiraf ediyorum. Fakat kötü halleri size şu şekilde gösterilen bir kızı almak cesaretinde bulunmanız da benimkinden daha münasebetli bir hareket değildir. Zannederim ki çılgınlık yapma bakımından ödeştik. Tamam birbirimize layık karı koca olduğumuzu ispat ettik. Rabbim encamını hayreyleye[1]. İşte işin doğrusu bundan ibarettir.

Gelin güveyin bu hararetli konuşmaları sırasında yenge Emeti Hanım birkaç defa kuleye çıkmış, kapıdan dinlemiş ve aşağıya inerek kaşlarını oynatıp ağzını yaya yaya:

— Aman yarabbi hiç böyle balkonda... Dam üstünde gerdek görmedim. Hep gelin söylüyor. Oğlan dinliyor. Zavallıya hiç ağız açtırmıyor. Ne söylese çabuk mat ediyor. Dünya

---

1 Allah sonunu hayra çıkarsın.

tersine döndü. Evvelden güveyiler gelinleri söyletmek için saatlerce yalvarırlardı da yine ağız açtırtamazlardı. Ben hacı babanıza üç gün lakırdı söylemeye utandım. Adımı sordu da nutkum tutuldu. Bir türlü Emeti diyemedim. Biz, evvel zaman kızları meğerse ne alık şeylermişiz, diye tutturdu. Bir hayli söylendi. Tekrar yukarı çıktı. Bu defa yanlarına girerek:

— Yosmalarım ortalık ağardı. Siz hâlâ birbirinizle lakırdı imtihanı oluyorsunuz. Haydi, aşağıya ininiz. Soyununuz. Dökününüz. Âdet yerini bulsun. Yangın kulesindeki köşk bekçileri bile yatıp uyudular. Dedikoducuların şom ağızları artık kapansın. Elhamdülillah ne kuyruklu gördük, ne sorguçlu...

Bu kuyruklu sözünü işitince, gelin güveyi epeyce şaşaladılar. Onlar kendi dertlerine dalıp Halley'i tamamıyla unutmuşlardı. İkisi de hayret içinde bir sesle:

— Ha sahi tamamıyla sabah olmuş da haberimiz yok. Hani ya Halley'in kuyruğundan geçecektik? Umumi zehirlenme olacaktı? diye sorular sorarak etrafa bakındalar.

Güneş doğudan altın kargılarını saçmaya başlamıştı. Semanın şenliği, ağaçların tazeliği içinde kuşların şakıması işitiliyor. Bütün canlılar neşe dolu görünüyordu. Kaç aydır bilimsel araştırmalarına, imzalarının tanınmışlığına, sözlerinin gücü ve geçerliğine güvenerek mayısın bu sabahı için umumi zehirlenme ilan edip duran kötümserler o müthiş hayallerine, o delice bekleyişlerine karşılık şimdi kâinattaki bu bahar sevincini, hayatın bu gülümseyişini görünce acaba ne düşünmüşlerdir? Korkunç keşiflerinin boşa çıktığına belki canları sıkılmıştır?

Yenge çekilince, İrfan sabah yıldızları kadar parlak bir güzelliğe sahip görünen karısının önünde diz çökerek tapınırcasına:

— Bana senin gibi paha biçilmez bir güzel, bir melek bahşettiği için Halley'i takdis ederim, dedi.

Sonra baygın bir sevda bakışıyla Feriha'yı süze süze doğruldu. Titreyen dudaklarını o eşsiz, o saf, o temiz alna dokundurdu.

Şu hikâyeyi yazmaya başladığım zaman bütün medeniyet dünyası Halley'in çarpma tehlikesine karşı heyecan içinde titreyip duruyordu. Bu korkunun pek yersiz olduğunu, bu kötü niyetli söylentilere rağmen kimsenin başı bile ağrımayacağı konusunda önsözde güvence vermiştim. İş dediğim gibi oldu. Göz korkutucular Halley'in dünya sakinlerine bir şey hissettirmeksizin tam bir nezaketle geçip gittiğini görünce, kaç zamandır bulaşıcı bir hastalık halini alan umumi korkuyu yeniden ortaya çıkarmak için dünyaya çatmak üzere yıldızın geri döneceğini iddia acayipliğine kadar varmaktan çekinmediler...

İnsanların yalancılıktaki cüretlerine bundan büyük örnek mi olur! Halley geri dönecektir. Fakat yetmiş beş sene sonra!.. Şu satırlara göz atanlar içinde rumi 1401 senesine[1] kadar hayatta kalacak bahtiyarlar bulunursa geçirdikleri şu tecrübeye dayanarak gelecek çocuklarımıza yalanlara değer vermeme lüzumunu tekrar etsinler.

Her hazanda birbiri üzerine dökülen ağaç yaprakları gibi insanlar da birbiri ardına toprağa yatarak yok oluyor. Bu değişmez, umumi bir kanun... Niçin endişe etmeli? Şu dünyada erilen başka ne var? Hayat yalan... Ölüm hakikat...

Yakacık: 26 Mayıs 1326 [8 Haziran 1910]

---

1 Miladi 1985.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ DİZİSİ

1. KUYRUKLUYILDIZ ALTINDA BİR İZDİVAÇ
   Hüseyin Rahmi Gürpınar

2. MÜREBBİYE
   Hüseyin Rahmi Gürpınar

3. EFSUNCU BABA
   Hüseyin Rahmi Gürpınar

4. İNTİBAH
   Namık Kemal

5. ŞAİR EVLENMESİ
   Şinasi

6. VATAN YAHUT SİLİSTRE
   Namık Kemal

7. KÜÇÜK ŞEYLER
   Samipaşazade Sezai

8. FELÂTUN BEY İLE RÂKIM EFENDİ
   Ahmet Mithat Efendi

9. TAAŞŞUK-I TALAT VE FİTNAT -TALAT VE FİTNAT'IN AŞKI-
   Şemsettin Sami

10. MAİ VE SİYAH
    Halit Ziya Uşaklıgil

11. REFET
    Fatma Aliye

12. TURFANDA MI YOKSA TURFA MI?
    Mizancı Murat

13. ÖMER'İN ÇOCUKLUĞU
    Muallim Naci

14. DOLAPTAN TEMAŞA
    Ahmet Mithat Efendi

15. GULYABANİ
    Hüseyin Rahmi Gürpınar

16. SALON KÖŞELERİNDE
Safveti Ziya

17. FALAKA
Ahmet Rasim

18. A'MÂK-I HAYAL -HAYALİN DERİNLİKLERİ-
Filibeli Ahmet Hilmi

19. ŞEYTANKAYA TILSIMI
Ahmet Mithat Efendi

20. ÇİNGENE
Ahmet Mithat Efendi

21. SERGÜZEŞT
Samipaşazade Sezai

22. ZEHRA
Nabizade Nâzım

23. GENÇ KIZ KALBİ
Mehmet Rauf

24. BİZE GÖRE -VE BİR SEYAHATİN NOTLARI-
Ahmet Haşim

25. SEYAHAT JURNALİ
Âli Bey

26. GÖNÜL BİR YEL DEĞİRMENİDİR SEVDA ÖĞÜTÜR
Hüseyin Rahmi Gürpınar

27. HAZAN BÜLBÜLÜ
Hüseyin Rahmi Gürpınar

28. AŞK-I MEMNU
Halit Ziya Uşaklıgil

29. KÜRK MANTOLU MADONNA
Sabahattin Ali

30. LEVAYİH-İ HAYAT -HAYATTAN SAHNELER-
Fatma Aliye

31. İÇİMİZDEKİ ŞEYTAN
Sabahattin Ali

32. KUYUCAKLI YUSUF
Sabahattin Ali

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 1

Kuyrukluyıldız Altında Bir İzdivaç Hüseyin Rahmi'nin pek çok romanında olduğu gibi ikili bir yapılanma sergiler: Bir yanda eski İstanbul mahalle hayatını yansıtan ve temelde mahallenin kadınları arasında geçen konuşmalardan oluşan renkli tablolar, diğer yanda yazarın öykülediği olay. *Kuyrukluyıldız Altında Bir İzdivaç* güncelden nasıl ustaca yararlanılabileceğine dair renkli bir örnektir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944)

Dönemini ve çevresini romanlarında yaşatıp, genç yaşlarından itibaren geniş halk kitlelerince sevilerek okunmuş Hüseyin Rahmi, edebiyatımızın benzeri az bulunur şahsiyetlerindendir.
Kitaplarında İstanbul yaşamının özel inanışları, toplumsal ve ekonomik eşitsizlikler, kadın erkek ilişkileri gibi konular halkın özgün konuşma biçimleri korunarak, çok defa gülünç, bazen hüzünlü olarak işlenir. Romanımıza "mahalli renk" ilk kez onunla girer.
Yazarlık yaşamına 1883'te *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde başlar. 1896'da *İkdam* gazetesinde roman ve öyküleri tefrika edilirken üne kavuşur. Döneminin en çok okunan yazarı olur. Tüm kazancı yazarlıktan gelir. Bu sayede Heybeliada'da şimdi müze olan köşkünü alır. 1908 Meşrutiyet'inden sonra Ahmet Rasim'le *Boşboğaz* adında bir mizah gazetesi çıkarır. İlk soruşturmaya böylelikle uğrar. Gazetesi kapanır. İkinci kez *Ben Deli miyim?* romanıyla mahkemelik olacak ve yine beraat edecektir. Çoğu roman olmak üzere öykü, tiyatro, makale ve eleştiri türünde altmışın üzerinde kitabı bulunmaktadır.
Yazarın seçme eserlerine Türk Edebiyatı Klasikleri Dizimizde yer vermeyi sürdüreceğiz.

9 786052 954171

10 TL